

Journaliststudent i dag – journalist i morgen?

Journaliststudenters syn på egen yrkesframtid, og deres vurderinger av økonomisk nedgang i mediebransjen

Lis Merethe Homdal

**MASTEROPPGAVE I JOURNALISTIKK
INSTITUTT FOR MEDIER OG KOMMUNIKASJON
UNIVERSITETET I OSLO
VÅR 30.06.2011**

Sammendrag

De fleste journalistikkstudentene som er intervjuet i denne undersøkelsen legger vekt på at de tradisjonelle journalistiske idealene bør stå sterkt i journalistikken. Viktige egenskaper er å informere om politiske saker, overvåke makthavere og avsløre maktmisbruk. Videre ser vi at journalistikkstudentene ønsker å arbeide med dybdejournalistikk, gjerne innenfor stoffformrådene feature/magasin. De er skeptiske til å arbeide under tidspress, og ønsker gjerne god tid på sakene. De er derfor kritiske til nettmediet. Svært få av studentene ønsker å arbeide i et nettmedium, og begrunner dette ut i fra en formening om at det vil bety dårlig tid og færre muligheter til å bedrive dybdejournalistikk. De er også skeptiske til å inngå i en turnusordning – på lang sikt. De er skeptiske til å la jobben bli en ”livsstil”, men setter samtidig høyt identiteten som journalist. Vi ser at deres oppfatninger av journalistrollen ikke samsvarer med den økonomiske virkeligheten; i et mediemarked som preges av stadig økt eierkonsentrasjon og markedsrett, er det ikke rom for den gjengse journalist anno 2011 å ta seg god tid til hver enkelt sak, eller oppfylle ”samfunnsoppdraget” i den grad han gjerne ønsker. Han må vite hva som selger, være allsidig, fleksibel og effektiv. Et økt inntjeningskrav gjør at journalistrollen er i endring.

Journaliststudentene er oppmerksomme på de stadige økonomiske kuttene som har blitt foretatt i en rekke redaksjoner landet rundt, og er bekymret for at de ikke vil få den jobben de ønsker seg etter studiene. I denne oppgaven drøfter jeg i lys av teori om eierkonsentrasjon, medieøkonomi og den journalistiske autonomi - hvor jeg undersøker hvordan journaliststudentene (og enkelte redaktører) vurderer betydningen av de økonomiske innstrammingene. Jeg undersøker også hva som er journaliststudentenes ønsker/vurderinger omkring sin egen yrkesframtid, og ser dette opp mot den økonomiske virkeligheten.

Summary

Most journalism students interviewed in this study emphasizes that the traditional journalistic ideals should stand strong in journalism. Key features is to inform about the political issues, monitor those in power and expose abuse of power. We also see that journalism students want to work with in-depth journalism, preferably within feature/magazine. They are hesitant to work under time pressure, and would like to have enough time to work with their cases. They are therefore critical to online media. Very few students want to work in an online medium, and they are justifying this on the basis of a conviction that it will mean little time and fewer opportunities to engage in depth journalism. They are also hesitant to be part of a shift work system - in the long term. They are sceptical to let the job become a "lifestyle", but also rates their identity as a journalist high. We see that their perceptions of a journalists role do not correspond to economic reality, in a media market dominated by ever-increasing ownership concentration and market power, there is no room for the usual journalist anno 2011, to take their time to each individual case, or meet the "social contract "to the extent that they often wish for. The journalist of today must know what sells, be versatile, flexible and efficient. An increased revenue requirement means that the role of journalist is changing. Journalism students are aware of the ongoing financial cuts that have been made in several newsrooms around the country, and are worried that they will not get the job they want after graduation. In this paper I discuss in the light of the theory of ownership concentration, media economics and journalistic autonomy - where I examine how journalism students (and editors) consider the importance of the economic austerity measures. I also examin what journalism students want / reviews about their own professional future, and look at this up against economic reality.

Takk

Denne avhandlingen handler om framtidens journalister – journaliststudentene. Jeg ønsker å se på hvem de er, hva de tenker om journalistrollen, og hva de ønsker og tenker om deres egen yrkesframtid, og hvordan de vurderer de økonomiske kuttene i redaksjonene. Jeg ønsker også å se nærmere på om framtidens journalister, altså dagens journaliststudenter, har ønsker og behov som samsvarer med dagens og framtidens mediesamfunn.

Jeg ønsker å takke alle de journaliststudentene på første året i 2009 ved Høyskolen i Oslo, som stilte opp og deltok i spørreskjemaundersøkelsen utarbeidet og utlevert av professor ved journalistutdanningen, Rune Ottosen. I tillegg ønsker jeg å takke de journaliststudentene som gav av seg selv og sin tid i dybdeintervju. Jeg takker også de redaktørene som velvillig besvarte mine spørsmål i en travel hverdag.

Tusen hjertelig takk til Rune Ottosen, som gav meg tillatelse til å kode spørreskjemaundersøkelsene, og anvende disse dataene i denne undersøkelsen. Jeg ønsker også å takke Ottosen for god veiledning gjennom 2010 og 2011. Han har gitt meg mange interessante innspill, og har også bidratt til mye nyttig litteratur.

Innhold

Sammendrag.....	2
Summary.....	3
Takk.....	4
Innhold.....	5
Innledning.....	7
Kap. 1: Forståelsesramme og tidligere forskning	12
Begrepsavklaringer.....	15
Kap. 2: Eierkonsentrasjon og den journalistiske autonomi	17
Journalistens rolle, og om samfunnsoppdraget.....	19
Ny teknologi – nye plattformer.....	21
Nettavisene vinner fram.....	22
Nettavisenes økonomi.....	23
Rom for kvalitetsjournalistikk?	24
Tekstreklame eller artikkel?	26
Kap. 3: Metode og gjennomføring	29
Overførbarhet til andre studier.....	30
Gjennomføring av kvalitative intervjuer.....	30
Utvelgelse av informanter.....	30
Intervju med journaliststudentene.....	31
Intervju med øvrige informanter – redaktørene.....	32
Refleksjoner rundt forskerrollen.....	33
Etiske refleksjoner.....	33
StudData-undersøkelsene.....	34
Om spørreskjemaene.....	35
Formidling av resultatene.....	35
Hvem skriver?	36
Kap. 4: Hvem er journaliststudentene?	37
Journaliststudentene er unge.....	37
Foreldrenes erfaring/utdanning.....	38
Etnisk bakgrunn.....	39
Journaliststudentenes politiske ståsted.....	41
Når bestemte journaliststudentene seg for yrkesvalget?	42
Journalistisk erfaring blant journaliststudentene.....	44
Kap. 5: Vurderinger av økonomisk nedgang	45
Kap. 6: Vurdering av yrkesframtid, bekymringer og ønsker	55
En mulig løsning: Mer utdanning.....	56
Jobben som livsstil?	58
Skepsis til nettmediet.....	62
Årsaker til valg av journalistyrket.....	67
Heller prestisje enn lønn.....	71
”Tar den jobben man får”	73
Kap. 7: Studentenes vurderinger av yrket	75
Informere, overvåke og forsvare enkeltmennesket.....	77
Kap. 8: Journaliststudent i dag, journalist i morgen?	83
Journaliststudentene ønsker å velge tradisjonelt.....	83
Ønsker ”flere bein å stå på”	87
Romantisk bilde av journalistrollen?	87

Litteraturliste.....	90
Vedlegg spørreskjema ”Yrkesholdninger blant journalistikkstudenter høsten 2009...	93
Vedlegg intervjuguide journalistikkstudenter høsten 2010.....	97
Vedlegg de intervjuede journalistikkstudentene høsten 2010.....	98
Vedlegg intervjuguide redaktører høsten 2010.....	99

Innledning

I denne oppgavens spede begynnelse i 2008, var mediebildet preget av finanskrise. Dette påvirket særlig mediebransjen. Flere journalister mistet jobben, eller gikk frivillig mot en sluttpakke. Dette bildet finner man tydelig i ”Mediehusrapporten 2009”¹. Rapporten peker på at finanskrisen førte til at flere av mediehusene som ble undersøkt omvurderte tidligere strategier som følge av den økonomiske krisen. Flere mediehus prioriterte de kanalene som hadde potensial for inntjening i større grad enn før, i hovedsak betydde dette papiravisen og nettet for de fleste. Kanaler uten et slikt potensial ble nedprioritert, som TV og radio. Flere mediehus vurderte oppsigelser for å få til nedbemanning, og ansatte som var interessert i å slutte frivillig hadde gjort det i tidligere kuttrunder.

Kutt og kvalitet er et sammensatt problem, noe ”Mediehusrapporten 2009” avdekket. Kuttene i seg selv var ikke nødvendigvis negativt oppgav flere av respondentene i denne undersøkelsen. Argumentasjonen var at det kan være bra med opprydding, og at kuttene kan føre til et bedre produkt – men kan gå ut over kvaliteten når man når et visst punkt. Noen av mediehusene satt utviklingsarbeid på vent i de dårlige tidene, mens andre satset på å innovere seg ut av problemene. For eksempel satset flere mediehus på utvikling av flere lokale og hyperlokale produkter. Bedre utnyttelse av sosiale medier og kontakt med brukerne er et annet satsingsområde som gikk igjen i flere mediehus.

De fleste mediehusene og tillitsvalgte oppgav at de trodde at kuttene ville fortsette. Rapporten pekte på at det er en forskjell mellom de mediehusene som kuttet men fortsatt tjente penger, og de som måtte kutte fordi de tapte penger og var i dyp krise. Undersøkelsen viste at generelt kuttet alle mediehusene, men ikke alle var i økonomisk krise. Konserntilhørighet var en faktor; mediehus som gikk med overskudd måtte finansiere de mediehusene i konsernet som slet. Det ble stilt spørsmål om konsernene tok så mye fra de som gikk bra, at det kunne skape problemer for dem. Konsernene var også i krise, og kunne tilby mindre hjelp til sine datterselskaper. Samtidig ble integrasjon som fenomen modnet.

¹ Oppsummering av sentrale funn i rapporten på mediehus.org:
<http://www.mediehus.org/mediehus-2009/>
Oppsøkt: 20. mai 2011

Med dette som bakgrunn stilte jeg spørsmål til framtidens journalister, journaliststudentene, blant annet om hvilke tanker de hadde om sin egen arbeidsframtid. Jeg undersøkte også deres vurderinger av virkningene av ”finanskrisen”, hvordan de betraktet den journalistiske rollen, og hva som motiverte dem til å utdanne seg som journalist.

Norsk Journalistlags (NJ) organisasjonsutvalg leverte sin rapport i 2011, ”Nye tider – ny organisering”². Her pekes det på at den tradisjonelle journalistikken vil stå foran store utfordringer i årene framover. Mediene har ikke lenger monopol på formidling av informasjon, dagens forretningsmodell (både for papiraviser og nettmedia) er under stadig større press, og mediene må antakelig klare seg med langt lavere inntekter i framtida.

Dette setter kvalitetsjournalistikken under press, og det stilles stadig større krav til kunnskap hos journalisten. Det vil bli færre allmennjournalister med et bredt kunnskapsfelt, i framtida vil man i større grad ha behov for journalister som kan gå i dybden på et smalere fagfelt og journalister som behersker nye presentasjonsformer. Rapporten peker også på at journalistutdanningen er normdannende, og gir studentene den faglige rammen for det yrket de skal utøve, med ”de tre dydene”: Vær varsom-, Tekstreklame-, og Redaktørplakaten. Dersom et økende antall redaksjonelle medarbeidere rekrutteres utenfor denne rammen, vil det kunne skape et fjernere forhold til de tre plakatene, leser man i rapporten (NJ 2011: 11).

Vi ser også at det settes et stadig høyere krav til dagens journalister om flermedialitet og fleksibilitet. Økonomi blir et stadig hetere tema innenfor hvert eneste mediehus. Når det gjelder papiravisenes framtidige journalister leser man i rapporten at ”i dag er journalistikk primært fabrikk, framover blir det mer frittstående håndverkere med kunnskapene sine i hodet, ikke i ’redaksjonens vegger’. Det betyr blant annet en økning i antall frilansere”.

Videre leser vi at flere vil ønske å etablere seg som frilansere, og markedet vil etterspørre dem på grunn av et ønske om fleksibilitet. Det pekes på en foretaks- og b-lag med hensyn til lønn, pensjon og lignende. Dette har nylig vært på dagsorden, hvor Norsk Journalistlag skjerper tonen kraftig i kampen for faste ansettelser i norske redaksjoner, og satte denne situasjonen for vikarer og andre midlertidig ansatte som et

² <http://www.nj.no/filestore/Nyetider-nyorganiseringrapportfraNJ/sorganisasjonsutvalg.pdf>
Oppsøkt: 20. mai 2011

hovedtema på landsmøtet 24.-26.mai i år (NJ 2001: 56). Dette blir også påpekt i en artikkel på Journalistens nettsider fra mai 2011:

”Vi har et B-lag i redaksjonene, med egne adgangstegn der det står at de er midlertidig ansatte. Det foregår en kynisk utnyttelse av arbeidskraft i mediebedriftene. NJ har en stor arbeidsoppgave med å hindre at disse medlemmene blir forskjellsbehandlet, både av ledelsen og av klubbene, uttalte utvalgsleder Mari Torsdotter Hauge til Journalisten - som selv er tilkallingsvikar i Aftenposten”.³

Torsdotter Hauge henviser her til undersøkelser som ble gjennomført av NJs midlertidigutvalg i februar og mars 2011. Et hovedfunn er at andelen midlertidige i norske redaksjoner er dobbelt så stor som gjennomsnittet i arbeidslivet. Det går også fram av midlertidigutvalgets rapport at drøyt hver tredje redaksjon i løpet av 2009 og 2010 har kvittet seg med faste stillinger og fylt hullene med vikarer og frilansere.

NJs rapport peker altså på at det framover vil bli et økende antall frilansere av alle typer; antall blogger øker, etablerte medier tar i bruk såkalte ”borgerjournalister”, TV-selskaper setter ut nye jobber til produksjonsselskaper, etablerte journalister oppretter egne selskaper og lar seg hyre inn av tidligere arbeidsgiver, og stadig flere bedrifter kutter staben og satser mer på innleid arbeidskraft (NJ 2001: 13).

Når det gjelder nettmediene leser man i rapporten at det generelt sett er vanskelig å tjene penger på nyheter i nettmarkedet, og at det vil være det i årene framover også. Høy konkurranse preger nettmarkedet, med stadig nye aktører, lav lojalitet og stor markedsrett hos annonsørene. Både etablerte nyhetsmedier og frittstående aktører vil derfor slite med å tjene mye på nettjournalistikk, men de etablerte ha det lettest og antakelig stordelen av nye arbeidsplasser innen nettjournalistikk komme i løpet av de neste 5-10 årene (NJ 2011: 55).

Vi leser at NJs utfordringer i framtiden dreier seg om at framtidens journalister rekrutteres fra andre type utdanninger enn i dag, og som ikke har den journalistiske fagligheten innebygd. Dagens forretningsmodell er under press, noe som skaper større kommersielt press på redaksjonene. Vi får flere små redaksjoner, som krever mer arbeid for å organisere dem (NJ 2011: 12).

Med dette i bakhånd, ønsker jeg også å undersøke om journaliststudentene stiller seg positive eller negative til å utøve stor grad av fleksibilitet i sin framtidige

³ <http://www.journalisten.no/node/34403> Oppsøkt 20. mai 2011

arbeidssituasjon. Jeg ønsker også å undersøke hvordan de stiller de seg til å arbeide innenfor nettjournalistikken – som mest sannsynlig vil tilby flere ledige stillinger i de neste årene.

Denne rapporten har ikke en tydelig avgrenset problemstilling med dertil hørende hypoteser i klassisk forstand. Hovedhensikten er å presentere funn fra spørreskjemaundersøkelsen som er gjennomført i 2009 av førsteårsstudentene ved Høyskolen i Oslo. Disse funnene vil jeg se i sammenheng med dybdeintervjuene av 10 journaliststudenter, foretatt høsten 2010. Disse ble intervjuet i løpet av høstsemesteret 2010, hvor noen gikk på førsteåret, noen på andre og noen på tredje året. I tillegg ønsker jeg trekke inn kommentarer fra tre redaktører som ble intervjuet høsten 2010:

1. Nettredaktør for Aftenposten.no, Skjalg Engebø.
2. Ansvarlig redaktør for Mediehuset Drammens Tidende, Geir Arne Bore.
3. Redaktør for VG Papir, Grete S. Ruud.

Tema har vært definert i forkant av dybdeintervjuene. Man kan si at det er en rød tråd gjennom denne undersøkelsen, som kan samles under et overordnet sammensatt spørsmål (problemstilling):

Hvordan vurderer journaliststudentene betydningen av de økonomiske innstrammingene, og hva er deres ønsker/vurderinger omkring sin egen yrkesframtid? Samsvarer dette med den økonomiske virkeligheten?

Her hører flere underproblemstillinger til:

- Hvem er journaliststudentene?
- Hvordan vurderer journaliststudentene journalistyrket? (Journalistens rolle og samfunnsoppdrag)
- Hva mener redaktører om virkningene/betydningen av de økonomiske innstrammingene?

- Sett i lys av den økonomiske nedgangen - har journalistikkstudentene noen framtidsbekymringer? I så fall hvordan da/på hvilken måte?

Kap. 1: Forståelsesramme og tidligere forskning

Jeg vil her peke på en forståelsesramme av journalistrollen, samt si litt om tidligere forskning som er relevant for denne undersøkelsen.

Jeg plasserer meg innenfor en hermeneutisk forskningstradisjon. Her vil det finnes flere hermeneutiske prosesser: Intervjuer og andre data fra feltarbeid betraktes som fortolkninger av verden, som så fortolkes av forskeren og igjen fortolkes av leserne, etc. Jeg er i tillegg klar over den hermeneutiske selvrefleksjonen, hvor jeg som forsker bør være klar over at jeg tilhører et bestemt fortolkningsfellesskap, og at jeg ser ting ut i fra en bestemt historisk tradisjon som konstituerer mitt faglige perspektiv. Vi taler alltid ut i fra et perspektiv, bestemt av klasse, kjønn, rase, religion etc. (Gentikow 2005: 145).

Her har jeg med en tolkende dimensjon, med vekt på sosiale aktørers selvforståelse. Det kan også være mange andre vilkår som påvirker de sosiale aktørenes liv og handlinger på bestemte måter. Det er med andre ord ikke alltid tilstrekkelig å kartlegge aktørenes selvforståelse, intensjoner og handlingsmotiv, vi må også stille spørsmål som: Hvilke motiv er det mulig å ha for disse aktørene? Hvilke forhold har virket formende på deres mål og intensjoner? Kritikken her går ut på at vi på ingen måte bør utelukke at aktører kan ha en utilstrekkelig forståelse av egen situasjon. Aktørene er kanskje fanget i bestemte sosiale og kulturelle forståelsesmønstre, noe som kan avdekkes bare ved å gå ut over aktørenes (sosialt og kulturelt bestemte) selvforståelse (Østbye, Helland, Knapskog og Larsen 2002: 22).

Jeg ser altså her journalisters rolle, arbeid og profesjonsverdier i lys av samspill med overordnede rammer som eierforhold og markedskrav. Forståelse av journalistrollen er konfliktfylt, med ulike rolleforventinger som står opp mot hverandre. Det er ulike ideer til hva som er journalistens oppgave i samfunnet, og dette endrer seg kontinuerlig over tid.

Rune Ottosen sin tolkning av journalistrollen har vært nyttig lesing. Ottosen studerer utviklingen av journalistyrket som en prosess der sosiale relasjoner virker i et spenningsforhold mellom ytre forhold knyttet til strukturelle endringer i bransjen og samfunnet, og den indre drivkraft hos den enkelte journalist. Sentralt er forhold som medienes eierskap i samspill med den interne diskusjonen om faglige rettigheter i

journalistenes egne organisasjoner (2004: 17). Ottosen forstår en journalistrolle som: Et sosialt betinget sett av faglige standarder/yrkesetiske normer og sosiale atferdsmønstre som over tid skaper en kollektiv identitet. Denne identiteten har utviklet seg i spenningsfeltet mellom markedskreftenes objektive ytre rammebetingelser og journalistenes subjektive ønske om å skape et kollektivt, faglig fellesskap (2004: 21).

Ottosen beskriver syv konfliktlinjer som beskriver forhold som hver for seg har endret rammebetingelsene for utøvelse av journalistyrket:

Konfliktlinje 1: Organisasjonsbygging og fagorganisering.

konfliktlinje 2: Kampen for opphavsrett

Konfliktlinje 3: Kampen for journalistutdannng

Konfliktlinje 4: Kampen for ytringsfrihet og informasjonsfrihet

Konfliktlinje 5: Utviklingen av etiske normer i journalistikken

Konfliktlinje 6: Avgrensning mot andre yrker/fag

Konfliktlinje 7: teknologiske forutsetninger for utvikling av journalistikken

Ottosen peker på at journalistrollen blir formet i spenningsfeltet mellom et sett av konfliktlinjer i medielandskapet. Hans modell har en vertikal konfliktdimensjon som viser de store endringene i eierforholdene i norsk medieindustri, og modellen blir da et analyseredskap for å forstå den historiske utviklingen av journalistrollen (2004:21).

Men hvem er journalist? Journalist er ingen juridisk beskyttet tittel. Skal man smykke seg med tittelen, er man ofte enten ansatt i en mediebedrift, eller arbeider som frilanser. For å være medlem av Norsk Journalistlag trenger man kun å være ansatt som redaksjonell medarbeider i en mediebedrift, eller tjener et visst minimumsbeløp. I tillegg finnes det journalister som er uorganisert eller medlemmer i andre fagforeninger, som LO-forbundet Kringkastingens Landsforening (Ottosen 2004: 5).

Det er spesielt én rapport som er meget relevant i denne undersøkelsen: Gunn Bjørnsens HiO-rapport fra 2003, ”Journalister i støpeskjeen? Om holdninger til yrke og utdanning blant journaliststudentene i Volda og Oslo”. Det vil bli henvist til deler av denne rapporten i denne undersøkelsen, da Bjørnsens rapport ligger tett opptil denne undersøkelsen, både når det gjelder tema og utforming. Bjørnsens rapport er basert på datamateriale fra studentkullene 2000/2001 på journaliststudiene ved Høyskolen i Oslo og Høyskolen i Volda. I rapporten ser blant annet hun nærmere på journaliststudentenes holdinger til yrket og utdanningen.

Tidligere har det eksistert få vitenskapelige data om hvordan journaliststudentene tenker om sitt studium og framtidige yrke. Men takket være Gunn Bjørnsen, Jan Fredrik Hovden og Rune Ottosen vet vi mye mer om dette når det gjelder de norske journaliststudentene. Deres studier som er presentert i en rekke rapporter er meget interessant lesing.

Dette gjelder først og fremst artikkelen fra 2009: "Future journalists at a crossroads. Some differences in Norwegian journalism students' recruitment, ideals and aspirations". Her tar forfatterne for seg rekrutteringen av de norske journaliststudentene, deres idealer og framtidssøker. De sammenligner datamaterialet fra journaliststudenter i 2000 og 2008, og diskuterer ulikhetene i lys av de økonomiske omveltningene, og de teknologiske og kulturelle samfunnsendringene som fant sted i løpet av denne perioden. Datamaterialet er hentet fra spørreskjemaundersøkelser fra StudData-databasen (StudData-prosjektet går jeg nærmere inn på senere). Totalt baserer materialet seg på 410 respondenter, hvorav 202 respondenter i 2000 og 207 respondenter i 2008.

De samme forfatterne har også skrevet rapporten "Fra valp til vaktbikkje. En longitudinell studie av norske journaliststudenter" (2007), som baserer seg på data fra en serie spørreskjemaundersøkelser til journaliststudenter ved høyskolene i Oslo og Volda i perioden 2001-2004. Gjennomføring og administrasjon av undersøkelsene til 1999- og 2000-kullet ble gjennomført i samarbeid med StudData-prosjektet. Jeg har også hatt nytte av de samme forfatternes publikasjon "Journalists in the making. Findings from a longitudinal study of Norwegian journalism students" fra 2007.

En ytterligere rapport har også bidratt til interessant lesing, hvor forfatterne sammenligner de nordiske journaliststudentene: "The Nordic Journalists of Tomorrow. An Exploration of First Year Journalism Students in Denmark, Finland, Norway and Sweden" av Bjørnsen, Hovden, Ottosen, Ida Willig og Henriikka Zilliacus-Tikkanen.

Elisabeth Eides sammenstilling av ulike undersøkelser om medier, kjønn og makt har også vært interessant lesning (Eide 2001). Hun har fokus på hvordan kvinner blir presentert, og er representert i media.

Det har også vært nyttig å lese Jan Fredrik Hovdens syn på Pierre Bourdieu sin feltsosiologi, og hvordan dette kan tilby et potensielt fruktbart teoretisk rammeverk for å studere norske journalister sin praksis. Han foreslår at norsk journalistisk praksis kan forstås som underlagt et autonomt journalistisk felt (Hovden

2001).

Hovden peker på at feltbegrepet framhever journalistikken som et mikrokosmos med egne lover og struktur, der deltakerne kjemper en ulik kamp om intern anerkjennelse. Stridene knyttes opp mot deres relative posisjoner – som er gitt ved deres akkumulasjon av ulike typer ressurser som er interne viktige (kapital). Journalister har en *habitus* – et sett med disposisjoner, tilbøyeligheter til å tenke og handle som har opphav i spesifikke sosiale erfaringer, som gjennom deres møte med feltet og karriere i dette er utmeislet i en *journalistisk habitus*. (Hovden 2010: 4). Jeg har hatt stor nytte av hans undersøkelser på rekrutteringen av journalistyrket, og de hovedstrukturer han fremsetter i det norske journalistiske feltet.

Her er det verdt å nevne at Hovden påpeker at det journalistiske feltet i 2005 framstår å være konstruert av to hovedopposisjoner; Det første feltet er preget av en sammensatt opposisjon mellom de eldre og de yngre journalistene, ved at journalistiske priser, redaktørstillinger, verv i fagforeninger og jobb i prestisjefulle publikasjoner er vanligere blant de eldre enn de yngre journalistene. Generasjonsulikhetene er også kjønnsulikheter: 44% av journalistene i vanlig jobb under 35 år er kvinner, men kun 15 % av de over 50. De yngre arbeider også oftere i kringkasting, de eldre oftere i aviser og i fagpresse. De ulike journalistiske generasjonene skiller seg også ut på mange andre vis: De er i ulike livsfaser og har ulike livsstiler, hvor de yngre er oftere uten barn, de går oftere på kafé og er mindre interesserte i klassisk musikk. De har også svært ulike kollektive erfaringer, dels grunnet generelle samfunnsendringer (for eksempel den økte betydningen av utdanningssystemet, ulike sjanser for å selv ha vokst opp med foreldre i manuelle yrker osv), og dels knyttet til endringer i journalistikken selv (erfaringer med partipressen, nye journalistiske arbeidsteknikker, økende andel som tar journalistutdanning osv) (Hovden 2010: 8-9).

Begrepsavklaringer

Jeg ønsker her å kort gå gjennom noen sentrale begrep som er relevant for denne oppgaven.

Nettavis: En nettavis er et digitalt medium, med digitale filer som er organisert i en database (en samling informasjon som er ordnet slik at et dataprogram kan finne og presentere utvalgte deler av informasjonen).

De enkelte elementene i en mediedatabase kan kalles moduler. I en nettavis kan en modul være en tekst, et bilde, en filmsnutt eller en annonse. Når vi leser nettavisen på vår maskin setter nettleseren sammen de ulike modulene slik at vi ser en forside, en enkeltsak, en billedserie eller en filmsnutt (Lindholm 2008: 45-47).

Mediehus: Jeg velger her å bruke definisjonen som er å finne i “Mediehusrapporten 2009”: Redaksjonelt miljø som produserer og publiserer innhold til flere kanaler parallelt, det vil si flermedial produksjon. Det redaksjonelle miljøet kan bestå av en eller flere juridiske og/eller organisatoriske enheter.

Eierkonsentrasjon: Eierkonsentrasjon i media betyr at flere og flere mediebedrifter kommer under kontroll av færre og færre, og dermed større og større mediekonsern (Roppen 2003: 9).

Flermedial: Jeg velger her å bruke definisjonen som er å finne i “Mediehusrapporten 2009”: Flermedial beskriver innholdsproduksjon på flere plattformer og brukes fra et avsenderperspektiv både om produsentene, produksjonsprosessen, produksjonsstedet og det ferdige produktet. Flermedialitet er en samlebetegnelse som omfatter ulike typer integrasjon mellom plattformer – fra den helt konvergente til den separerte innholdsproduksjonen.

Kap. 2: Eierkonsentrasjon og den journalistiske autonomi

Jeg ønsker å se nærmere på hvordan omstillinger og inntjeningskrav kan påvirke journalistikken. Jeg ønsker her å ta for meg noen utviklingstrekk i medieindustrien, og se nærmere på hvordan omstillinger og inntjeningskrav påvirker journalistikken. Jeg har et særlig fokus på nettmediet – som vi kommer til å se fremdeles sliter med å finne sin inntjeningsform, samtidig som at det er her store deler av framtidens arbeidsmarked og satsing foreligger.

Stadig flere mediebedrifter kommer under kontroll av færre, og dermed får vi stadig større mediekonserner. Økende eierkonsentrasjon i media er en global trend som har skutt fart siden 1970-tallet. I Norden og Norge har de store medieselskapene vokst kraftig i de siste årene (Roppen 2003: 9-10). Norge har siden slutten av 1980-tallet vært dominert av tre store mediekonsern: Schibsted, A-pressen og Orkla. Hva har dette å si for journalistikk, demokratiske verdier som pressefrihet og ytringsfrihet?

Roppen argumenterer for at det må legges til grunn et aktørperspektiv også på konsernnivå. Konsernene har kjøpt aviser med tro på at fortjenesten kan økes dersom de selv fikk økt markedsrett, eller kostnader reduseres om man driver avisene mer effektivt. Konsernene må studeres som viljende og handlende aktører som har tilgang til flere alternative handlemåter (2003: 11). Roppen setter opp tre hovedhypoteser om hva eierkonsentrasjon har å si for journalistikkens autonomi (2003: 17-24, 311-317):

1. "Eierkonsentrasjon styrker den journalistiske autonomien".

Tanken her er at økt profesjonalisering av den administrative delen av virksomheten på sikt vil sikre avisdriften, og dermed journalistikken.

2. "Eierkonsentrasjonen har ikke noe å si for den journalistiske autonomien".

Her peker Roppen på en bekymring for den framtidige redaktørrollen, hvor for eksempel både Orkla og A-pressen synes å være mer opptatt av hva redaktøren ikke suverent skal bestemme: "På fleire område vil styrets og dermed eigaranes beslutningar få direkte og indirekte verknader på avisas journalistikk som altså skal være redaktørens suverene domene" (2003: 313).

3. "Eierkonsentrasjon svekker den journalistiske autonomien".

Konsernene flytter fokus fra journalistikk til økonomi, og Roppen peker på en

maktforskyvning fra lokalt til nasjonalt nivå. Redaktørene kommer under press, hvor målet til Orkla-konsernet er å få ned de faste kostnadene, som innebærer en reduksjon av antall ansatte. Dette går ut over muligheten til å drive kvalitetsjournalistikk, og økt bruk av byråstoff og fellestjenester. Avisene går mot en sparejournalistikk når konsernene behandler alle aviser likt i en økonomisk forstand (2003:20-24).

Ottosen peker på to utviklingstrekk i journalistikken i 1990-årene: En styrking av markedets kontroll over journalistikken i en mer kommersiell retning på den ene siden, og på den andre siden en spontan framvekst av en massebevegelse blant journalister for en kritisk og undersøkende journalistikk (2004: 229). Ottosen mener at nettopp fordi mediene er så mektige, er det også viktig å analyse makten *over* mediene. For journalister kommer maktperspektivet til uttrykk både gjennom bestrebelsene på å vinne kontroll over sin egen arbeidssituasjon og medienes funksjon i en global kontekst (2004: 59). Ottosen tar for seg noen av utviklingstrekkene i medieindustrien i USA, hvor han henviser til Noam Chomsky og Edward S. Herman (1989), som i boken *Manufacturing Consent* har vist sammenhengen mellom journalistikkens innhold og den herskende elites økonomiske og ideologiske interesser i den vestlige kulturkrets. Ottosen mener at deres beskrivelse også er relevant for norske forhold (2004: 59-60):

1. Det foregår en stadig sterkere monopolisering i eierforholdene, hvor storkonsern skaffer seg kontroll over fjernsynslandskap og aviser for å tjene penger. På grunn av enorme etableringskostnader av nye bedrifter, er det kun de aller største konsernene som har forutsetning for å delta i konkurransen. Chomsky og Herman mener at de økonomiske maktforholdene motvirker reell pluralisme på mediesektoren – på tross av ytringsfrihet og informasjonsfrihet i USA.

2. Salg av reklame blir stadig mer dominerende inntektskilde for mediebedriftene, og betyr at opplagstall og seeroppslutning er av mindre kommersiell betydning enn salg av annonser og reklame. Chomsky og Herman ser med bekymrede øyne på at annonsørenes valg over tid er viktigere

for mediernes prioriteringer enn lesere og seers oppfatning av hva som er god og dårlig journalistikk. Over tid kan dette forskyve maktbalansen mellom publikum og de mektige finansgruppene når det gjelder prioriteringene av innhold i det som formidles gjennom mediene.

3. Mediene og journalistene er i økende grad avhengige av informasjon fra embetsverk, regjering og næringsliv. Siden 1980-tallet har bruken av PR-firmaer og profesjonelle informasjonsfolk eksplodert. Chomsky og Herman ser på denne virksomheten og dens innflytelse på mediernes prioriteringer som en alvorlig trussel mot ytringsfriheten.

4. Kommersielle og politiske interessegrupper bruker i økende grad lobbyisme og direkte press, blant annet trusler om annonseboikott, for å påvirke mediernes innhold. Det brukes i økende grad kampanjer og juridiske trusler for å stanse ”uønskede” og kritiske røster .

Hva skjer med den journalistiske rollen? Som tidligere påpekt, snakker Ottosen om det journalistiske rommet, som defineres i skjæringspunktet mellom markeds mekanismer og syv konfliktlinjer. I krysningsfeltet mellom disse konfliktlinjene pågår det hver eneste dag en kamp i den enkelte redaksjon og i den enkelte journalist – en kamp om journalistikkens autonomi. Dette journalistiske rommet er den viktigste premissleverandøren for utviklingen av journalistrollen (2004: 229).

Ottosen har stor tiltro til at norske journalister vil slåss for sine faglige rettigheter og journalistikkens arbeidsvilkår i årene som kommer, men tendensene i det internasjonale markedet skremmer. Han nevner mediemoguler som Murdoch som eksempel, hvor under opptakten til Irak-krigen stod Murdoch fram som en sterk støttespiller for USA og Storbritannias linje, og redaktørene i hans globale imperium, som omfatter 175 aviser med et opplag på 40 millioner, sluttet lojalt opp (2004: 229).

Journalistens rolle, og om samfunnsoppdraget

Jeg ønsker her å gå kort inn på journalistenes rolle og om samfunnsoppdraget.

Lederen for den svenske maktutredningen i 1994, Olof Petersson, påpekte at det

fantas en enkel samfunnsanalyse som ligger til grunn for mye moderne journalistisk ideologibyggning: En tenker seg ganske enkelt et samfunn der folket står på den ene siden mot makthaverne på den andre siden. Journalisten står midt i mellom, klar til å hjelpe folket og til å utfordre makthaverne. I journalismens verdensbilde består samfunnet av tre grupper; makthavere, vanlige folk og journalister. Verden består av kilder, publikum og redaksjoner. Alle kilder som ikke er av folket er følgelig makthavere. Og det verste som kan skje i følge journalismen er at makthavere får snakke direkte til det uskyldige folket – får ha folket for seg selv (Eide 2000: 303-304).

Martin Eide understreker at denne analysen er problematisk, og vektlegger at det må fastholdes at journalisten fremdeles må ha et formidlingsansvar, og ikke bare et regionsvar for stadig mer pikante og mediedramatiske konfliktplot. Han påpeker at det må insisteres på at synspunkt og meninger formidles med et minstemål av nøyaktighet. Redaktøren har ansvar for at det er reelle meninger som kommer fram, og redaktøren har ikke større ansvar for samfunnsdebattens temperatur enn for dens kvalitet (Eide 2000: 305). Dette peker mot ulike tradisjonelle roller journalistene kan sies å ha: Berettere, granskere, rekonstruktører, budbringere, dommere, anklagere, forsvarsadvokat (Hultén 1999: 20).

Sigurd Allern skriver i sin bok *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser* at et sentralt ideologisk element som preger nyhetsinstitusjonen, er tanken om at presse og kringkasting ivaretar bestemte samfunnsoppgaver som informasjon, debatt og kritisk gransking av samfunnets makthavere. Slike målsettinger har i tillegg blitt beskrevet som pressens ”funksjoner”, hvor disse oppgavene ofte knyttes til det som blir kalt det journalistiske *oppdraget*. Allern mener imidlertid at ”funksjon” og ”oppdrag” er lite dekkende betegnelser ettersom normative idealer om hva pressen *bør* være lett forveksles med faktisk beskrivelse av nyhetsmedienes praksis og prioriteringer (2001: 21-22).

Forstillingen om pressen som ”den fjerde statsmakt” er en fri oversettelse av den gamle britiske betegnelsen av pressen som ”a fourth estate of the realm” det vil si den fjerde av riksstandene. Pressen ble vurdert som et samfunnsmakt ved siden av tre tradisjonelle standene, nemlig adelen, geistligheten og ”the commons” (menn med eiendom og stemmerett). Pressen selv omdefinerte raskt begrepet til å karakterisere pressens rolle som en *motmakt* til andre makthavere; altså en vaktbikkje for ”folkets vilje” og demokratiet (Allern 2001:22). Allern peker på at kanskje nettopp derfor er

nyhetsmedienes antatte rolle som kritisk *motmakt* et hovedelement i pressens etikkplakater og ideologi: Jo tydeligere mediernes definisjonsmakt i samfunnet blir, jo større økonomiske særinteresser aviser og kringkasting representerer, desto større ideologisk behov er det for å vinne aksept både i opinionen og hos myndighetene for at nyhetsmediene ivaretar et demokratisk samfunnsoppdrag (2001: 23)

Ny teknologi – nye plattformer

Jeg har tidligere nevnt hovedpunktene av ”Mediehusrapporten 2009”, som viste mediehus i krise som følge av finanskrisen. Av ”Mediehusrapporten 2010”⁴ leser man at mediekrisen fortsetter. Ni av de 11 mediehusene i undersøkelsen mener at krisen langt fra er over. Det var nedgang i både annonser og løssalg/abonnement for papiravisene. Bare to mediehus, Agderposten og Stavanger Aftenblad, hadde økte annonseinntekter på papir. VG Nett tjente penger på nettannonser, men i de andre mediehusene var overskuddet fra nettet ganske marginale eller fraværende.

Av rapporten leser man en bekymring for finansieringen av journalistikken som kommer. Utviklingen i de 11 mediehusene i undersøkelsen viser en tettere integrering i 2010 enn i 2009. Stadig flere medarbeidere leverer saker både til nett og papir. Nettpublisering oppleves i mindre grad som annenrangs i forhold til papir, og redaksjonene tenker i stadig større grad koordinert omkring nett og papirpublisering av innhold.

”Mediehusrapporten 2009” viste at mediehusene utviklet seg fra flermediale til bimediale: De la ned TV-kanaler og konsentrerte seg om papir og nett. I mediehusrapporten fra 2007 hadde syv av de ni tidligere avishusene egne TV-stasjoner. I 2010 var alle nedlagt. I 2007 hadde fire av disse mediehusene radiostasjoner. I 2010 var bare to tilbake, og utsiktene for dem ble vurdert som usikre.

Men bildet er ikke kun dystert. Av ”Mediehusrapporten 2010” leser vi at nye plattformer oppstår samtidig som at gamle forsvinner. Fire av mediehusene lanserer høsten 2010 egne tilbud på iPad/leserbrett: VG, Adressa, Romerikes Blad og Agderposten, med Dagbladet hakk i hel. Det satses også på å utvikle innhold på mobiltelefon, et arbeid som fremdeles er i en startfase. Adressa, VG, Dagbladet og Drammens Tidende nevnes som de mest aktive på å utvikle mobilen som egen

⁴ Oppsummering av sentrale funn i rapporten: <http://www.mediehus.org/> Oppsøkt: 10. mai 2011

plattform. Hensikten er å skaffe nye inntektskilder, hvor mobil og leserbrett ses på som en mulighet for å utvikle betalingstjenester.

Sosiale medier er i vinden, og ses på som egne publiseringsplattformer av de fleste mediehusene i rapporten. Sosiale medier brukes gjerne som kommunikasjons- og arbeidsredskap, og til distribuering av innhold og synspunkter.

NRK på Marienlyst og NRK Østfold skiller seg ut fra de andre mediehusene i rapporten fra 2010: lisensfinansieringen betydde at NRK ikke ble rammet av finanskrisen på samme måte. Institusjonen arbeidet målrettet gjennom kriseårene 2008 og 2009, og hadde fokus på å beholde posisjonen og forbedre kvaliteten. Men også NRK erkjenner at trenden går i retning av økt bruk av nett – og forbereder seg på denne utviklingen. Derfor har de hatt en økt satsing på å tilgjengeliggjøre mest mulig tv-innhold på nett, også fra arkiv.

Nettavisene vinner fram

Nettet endrer journalistikken. Den blir mer responsnær, mer hverdagsnær, mer overskriftsnær og mer hendelsesnær. Journalistikkens mottaker er ikke lenger bare *leseren*, der er i økende grad også *brukeren* (Rasmussen 2010: 327). Nettavisens fortrinn er at de med sitt fravær av deadline kan publisere viktige nyheter mange timer før papiravisen – og oppdatere sakene fortløpende. (Rasmussen 2010: 332).

Et sentralt element i nettjournalistikk er å skape og vedlikeholde en sterk relasjon til leserne. Virkemidler her er for eksempel avstemninger, nettmøter, blogger, ekspertmøter, responshaler på artikler. Dette gjør at leserne kan være avsendere av informasjon, som innsendte fotos. Responsteknikker finner man også i papiraviser og i radio/tv, men sjelden som hovedoppslag. (Rasmussen 2010: 333). I nettmediet mottar redaksjonen umiddelbar tilbakemelding fra leserne gjennom klikkstatistikken fra den såkalte leserloggen. Mange er spontane i sine prioriteringer, og klikker seg ofte inn på kuriose eller humoristiske oppslag ledsaget av kjendispregede bilder. Samtidig erkjenner redaksjonene, at det gir et dårligere produkt over tid ved å følge statistikken slavisk i redigeringen av nettavisen (Rasmussen 2010: 334).

I dag diskuterer man hvordan avisene skal tjene penger på sine nettutgaver. Når papiravisene går tilbake, vil mange bli avhengige av nettet for nødvendig inntjening. Hvordan skal dette gjøres? Ved innføring av abonnement, salg av dagsutgaver, mikrobetaling per enkeltsak eller til og med per museklikk? spør Sigurd Høst (2010: 419). Modellene er mange påpeker Høst, og utfallet uvisst, inntil den dag

kommer da nett-tjenestene finner en betalingsform som igjen kan kanalisere tilstrekkelig med midler til at redaksjonene leverer seriøse nyheter på én av plattformene som da har slått igjennom.

Nettavisenes økonomi

I dag bruker de norske nettavisene en konservativ strategi med bannerannonser, som brukes for et bestemt tidsrom eller til de har oppnådd et bestemt antall visninger. I tillegg brukes søkemotorer for langsiktig investering. Eksempler er Schibsteds søkemotor Sesam (som nå er nedlagt), Eniro som eier Kvasir og Sol, og Telenor som eier Start siden.

Nettavisene kan også fungere som eksponeringsporter for tjenester. Eksempel her er Schibsteds Aftenposten.no og vg.no, hvor nettavisene henter inn annonsekroner på bannerannonser, men fungerer samtidig som eksponeringsportaler for tjenester, som rubrikkannonseportalen Finn.no og søkemotoren Sesam.no (Ottosen & Krumsvik 2008: 27). Etter hvert som Google-modellen med betaling per klikk på annonsene blir mer dominerende, kommer nettavisene under press fra annonsører som vil ha mer dokumentert effekt.

Mens fast pris for en periode gir annonsøren risikoen for annonsens effektivitet, ligger provisjon av generert omsetning i den andre enden av skalaen med effektrisiko hovedsakelig hos den som tilbyr annonseplass. Siden klikkprosenten på bannerannonser er meget lav, er dette en lite attraktiv vei å gå for nettavisene. Alternativet kan være at forretningsmodeller fra kommersiell kringkasting lettere vinner innpass i nettavisene, med mer sponing og i sterkere grad direkte påvirkning fra annonsører i utviklingen av redaksjonelle konsepter (Ottosen & Krumsvik 2008: 27).

Ottosen og Krumsvik påpeker også at forsøk på brukerbetaling ikke har lyktes for allmenne nyhetstjenester på nett, men VGs Vektklubb.no er eksempelet på at det er god betalingsvilje hos et seksifret antall brukere for enkelte typer netttjenester (Ottosen & Krumsvik 2008: 27).

”Nettavisundersøkelsen 2005”⁵ viser at topplederne i norske aviser har to hovedmål for sine nettutgaver: Økte markedsandeler gjennom å gi leserne annonsører

⁵ 193 redaktører og direktører i norske aviser intervjuet i samarbeid med Landslaget for Lokalaviser og Mediebedriftenes Landsforening i april 2005. Resultatene er publisert i Nordicom Review 2006, og Nordicom Information 2006

et tilbud i flere kanaler (30 prosent oppgir dette som hovedfunksjon) og bruke nettet for å rekruttere unge lesere til papirutgaven (42 prosent oppgir forsvar av posisjon, markedsføring eller tidsriktig image som hovedfunksjon). Men undersøkelsen viser at målene ikke er innen rekkevidde (Ottosen & Krumsvik 2008: 28).

Undersøkelsen viste også at selv om nettbruken øker og papirbunken avtar, er leserne fortsatt mer fornøyd med det produktet som blir tilbudt i den tradisjonelle kanalen. På en skala fra 1 til 6 (der 6 er høyest) får papiravisen et snitt på 4,2, mens nettutgaven får 3,7 som hovedkarakter (Ottosen & Krumsvik 2008: 30).

Rom for kvalitetsjournalistikk?

Undersøkende journalistikk kan raskt bli mer kostbar enn ”hverdagsjournalistikk”, når det gjelder kildearbeid, dokumentasjon og tidsperspektiv på arbeidet (Roppen 2003: 292). Det finnes en bekymring over at eierkonsentrasjon i media og ønsket om profitt kan føre til en manglende prioritering av undersøkende journalistikk.

Resultater fra den ”Store Kvalitetsundersøkelse 2010”⁶ ble utført av TNS Gallup på oppdrag fra Norsk journalistlag og Nors redaktørforening. Rapporten som ble presentert bygger på svarene fra 1666 journalister. ”Pasienten er frisk, men har klare stress-symptomer”, sa NJ-leder Elin Floberghagen, da NJ og NR presenterte sin felles spørreundersøkelse om kvaliteten i norsk journalistikk anno 2010, på Norsk Journalistlags landsråd i mars 2011⁷.

Selv om mange har opplevd nedbemanninger det siste året, leser vi av rapporten at et stort flertall mener at de opprettholder kvaliteten. Dette til tross for at en viss andel av journalistene sier de må produsere mer i dag enn for ett år siden. På spørsmålet *Hva påvirker i størst grad kvaliteten på de redaksjonelle produktene du leverer?*, får alternativet ”tid” høyest score blant journalistene.

Tidspress betyr gjerne stress, og frykt for lavere kvalitet i journalistikken. Ottosen og Krumsvik omtaler ”Norsk Journalistlags arbeidsmiljøundersøkelse blant journalister som jobber flermedialt eller med kontinuerlig deadline 2007”. Undersøkelsen viste en bekymring overfor forholdet mellom produktivitet og kvalitet. Et sterkt produksjonspress i nettpublikasjonene med kontinuerlig deadline legger

⁶ ”Den Store Kvalitetsundersøkelsen 2010” som ble lagt fram på Norsk Journalistlags landsråd 23.03.2011: <http://www.nj.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=9541>

⁷ Sitat hentet fra Jorunalisten.no: <http://www.journalisten.no/story/60895> Oppsøkt: 20. mai 2011

press på de klassiske journalistiske idealene som bruk av kilder og kildesjekk. (2008: 13-15). Tidspress er ikke et negativt fenomen i seg selv. Tidspress og høyt produksjonstempo fascinerer og definerer journalistikken som fag. Forfatterne peker på at det er en uttrykt frykt blant journalister i en digital hverdag at tidspress skal gå ut over kvaliteten på det journalistiske produktet. For tre av ti blir jobben vanskelig å kombinere med privatlivet. I tillegg får kun halvparten av de spurte tilfredsstilt behovet for journalistiske utfordringer, og hele 45 prosent av de spurte mener arbeidet er psykisk belastende. Konklusjonen er at godt over halvparten opplever negativt stress i arbeidssituasjonen. (Ottosen & Krumsvik 2008: 16). Forfatterne peker også på at arbeidsgivere av journalister som jobber digitalt gjerne synes at journalistene bør være ”fleksible”. 76 prosent oppgir at det blir forventet at de er fleksible utover oppsatt vaktplan (2008: 16).

Videre viser undersøkelsen av det er psykisk belastende å arbeide flermedialt. 43 prosent er delvis eller helt enig i at arbeidet deres er psykisk belastende. 15 prosent sier at de i løpet av de siste 6 måneder har vært plaget av nervøsitet og angst som kan relateres til deres arbeidssituasjon. 16 prosent oppgir utbrenthet som en arbeidsrelatert plage. 37 prosent melder om plager i nakke, skuldre eller øvre del av ryggen. 31 prosent melder om hodepine. Sammenliknet med dette viste levekårsundersøkelsen til SSB 15 prosent som sier de har plager i nakke, skuldre og øvre del av ryggen. Igjen ser vi at journalister som jobber digitalt, er mer utsatt enn i det øvrige arbeidslivet (Ottosen & Krumsvik 2008: 16). De som jobber flermedialt, er spesielt utsatt for stress. Den enkelte bruker mer tid når det skal jobbes flermedialt (Ottosen & Krumsvik 2008: 18).

I 2009⁸ kunne man lese en utradisjonell nyhet på Journalistens nettsider: Ledelsen i Sandefjords Blad valgte å starte med å vurdere journalistene ut fra produktiviteten, og gav journalistene poeng ut i fra størrelsen på artiklene, hvor målet på sikt var at kvaliteten også skulle måles. Klubbleder Anders Mehlum Hasle forteller til Journalisten at han ikke er imponert over den nye ordningen, og mener at sakene blir relativt overfladisk vurdert. Klubblederen forteller, ikke overraskende, at det i starten var mye frustrasjon og til dels ergrelse og sinne over måten ledelsen malte journalistikken. Ledelsen oppgir at prosjektet handler også om å få til en mer riktig

⁸ <http://www.journalisten.no/story/59654> Oppsøkt: 20. mai 2011

produksjon, hvor en telling for eksempel kan vise at enkelte får oppslagssakene oftere enn andre, mens andre kanskje får de mindre sakene. Håpet er at man skal oppnå en riktig fordeling i produksjonen. Det viktigste er å finne ut hva som er god journalistikk og god produksjon. Vi kan her undre oss over om vi vil få se flere slike eksempler hvor journalistene ”måles” etter produktivitet. Tanken er ikke usannsynlig – spesielt dersom inntjeningskravet får en stadig større betydning i mediehusene i framtiden.

Tekstreklame eller artikkel?

Avisen er i økonomisk forstand ett produkt, men blir solgt på to markeder:

Lesermarkedet og annonsemarkedet. På samme måten er det med moderne avisers institusjonelle tilhørighet: Den er en organisasjon, men har tilknytning til både den økonomiske og journalistiske institusjonen. For redaktøren byr dette på særlige utfordringer å holde orden på de ulike institusjonelle tilknytningsformene, noen ganger vil de overlappe hverandre, andre tider vil de stå i opposisjon til hverandre (Roppen 2003: 39).

Er det en industri som avisene har hatt en tendens til å behandle som en hellig ku, så er det deres annonsører, mener Doug Underwood (1993: 133). Et fundamentalt dilemma i mediebransjen, er at underholdning generelt sett er langt mer profittskapende enn informasjonssaker, påpeker Croteau og Hoynes. De peker på en tendens i media som styrer unna seriøs substans som utfordrer leserne, til lett underholdning som er gjenkjennelig og trøstende. Det finnes en stor spenning mellom profitt, og hva som er offentlig interessant (2006: 9).

Norsk Redaktørforenings (NR) undersøkelse ”Status redaktør 2001 – mellom ideal og virkelighet” viser at redaktørene anser økt inntjeningskrav er det enkeltforholdet som i sterkest grad har påvirket deres rolle de siste årene (Finslo 2002: 22).

Stig Finslo påpeker at eiermakten er stor, tilstedeværende og betydningsfull. Det er legitimt å ville tjene penger på medier. Men det er ikke likegyldig for redaktørene hvordan man skal tjene penger. Redaktørene definerer seg som en motmakt til den enøyde eiermakten, og de vil ikke kun ivareta opplaget – de vil også ivareta oppdraget om å verne om pressens samfunnsansvar og samfunnsrolle (2002:

23).

Ivar Andenæs har i sin IJ-rapport ”Hvem styrer pennen? I grenseland mellom journalistikk og markedsføring” fra 2005 undersøkt annonsørpress i avisjournalistikken. Han ønsket å se nærmere på om journalister og redaktører lar seg kjøpe av kommersielle krefter, og om avisenes redaksjonelle prioriteringer dirigeres mot stoffområder som gir godt innslag av annonser (Andenæs 2005: side 7).

I enhver publisasjon hvor annonsene står for en betydelig del av finansieringen, vil man oppleve konflikt mellom redaksjonene og markedsavdelingen, mener Andenæs. Markedssjefen ønsker redaksjonelt stoff som tiltrekker seg annonsører, og ser gjerne at redaksjonen yter annonsørene positiv oppmerksomhet. Når en ny forretning åpner, er det vanlig kutyme at den får redaksjonell omtale samme dag som annonsen om butikkåpningen står (Andenæs 2005: 13).

Dersom nyheten ikke er interessant nok for redaksjonen, tilbyr enkelte aviser kunden å kjøpe en pakke hvor noen sider kan utgjøre en firmaannonse og noen sider utgjør betalt ”redaksjonell” tekst. Kunden risikerer riktignok at teksten da blir merket ”annonse” øverst, men ofte er merkingen så diskret at det skal et øvet blikk til for å registrere den. Men annonsevennligheten har grenser. En for ensidig positiv omtale vil oppfattes som en forlengelse av annonsebudskapet og vil kunne slå tilbake på publisasjonens troverdighet. Ifølge Andenæs har annonsørene normalt lettere for nå å fram overfor et økonomisk svakt medium enn et som står godt økonomisk (2005: 13-14).

Avisene henvender seg i stadig større grad til leserne som tilbydere av ulike varer og tjenester. Leseren oppfattes i stadig større grad som kunde og konsument. Dette får også innvirkning på journalistikken. En journalist som settes til å dekke en virksomhet hvor avisen selv har forretningsinteresser, vil lett befinne seg i en klassisk krysspress-situasjon hvor forventningene fra egen ledelse om god markedsføring kan komme i konflikt med publikums krav på saklig og balansert informasjon, argumenterer Andenæs (2005: 15).

Her spiller Tekstreklameplakaten en stor rolle, som bidrar til å opprettholde et klart skille mellom markedsaktiviteter og redaksjonelt arbeid. Redaktøren har også ansvaret, både når det gjelder annonser og redaksjonell tekst. Dette er klart formulert i straffeloven og redaktørplakaten. Det innebærer blant annet at redaktøren har

mulighet til å nekte å ta inn annonser ut fra juridiske, ideologiske eller presseetiske vurderinger. I tillegg pålegger Vær Varsom-plakaten redaktøren å avvise alle forsøk på å bryte med det klare skillet mellom reklame og redaksjonelt innhold (Andenæs 2005: 17).

Kap. 3: Metode og gjennomføring

Som nevnt innledningsvis har denne oppgaven gått ut på å undersøke journaliststudenters holdinger til yrket og deres framtidsønsker. Jeg har også undersøkt hvordan de vurderte den pågående nedbemanningen, og om de hadde framtidsbekymringer. Videre har jeg ønsket å se på om deres ønsker i framtiden samsvarer med den økonomiske virkeligheten i mediebransjen.

For å kunne besvare problemstillingen har det vært nødvendig å kartlegge litt teori om utviklingen i mediebransjen, rammebetingelsene for utøvelse av journalistyrket, økonomi med fokus på nettavismediet, og presentasjon av ulike syn på om innsparelsen har gått ut over den journalistiske kvaliteten eller ikke. Denne kartleggingene har jeg gjort rede for i det foregående kapittelet. Jeg vil i det følgende gjøre rede for mine metodiske valg og gjennomføringer.

Datagrunnlaget består av et omfattende kvantitativt materiale. Vi har gjennomført en spørreskjemaundersøkelse med studenter på første år i 2009 ved høyskolen I Oslo. I tillegg har jeg foretatt dybdeintervju av 10 journaliststudenter.

Det er imidlertid et faktum at i spørreskjemaundersøkelsene finnes det potensielt flere ulike tolkningsrammer blant studentene, og det kan tenkes at de besvarer på noe annet enn det vi tror. Men jeg tror likevel at datagrunnlaget gir et godt grunnlag for en meningsfull analyse. Jeg har også valgt å sette dataene opp mot intervjuene. Kvalitative undersøkelser har som oftest færre informanter enn kvantitative undersøkelser, men man går til gjengjeld ned i dybden av de fenomenene det forskes på. Resultatene uttrykkes ikke i tall, men legges frem i tekstlig form. Ideelt sett er det problemstillingen og forskningsmessige muligheter som avgjør om data samles inn ved hjelp av kvantitativ eller kvalitativ metode (Østby et al. 2002: 99). Jeg ser flere fordeler ved å bruke kvalitative intervjuer. Gjennom intervjuene fikk jeg informasjon som de ellers er vanskelig å få tilgang til, og jeg hadde mulighet til å få kommentarer og bekreftelser/avkreftelser på mine spørsmål, og kunne prøve ut egne forståelsesmåter og antagelser underveis i intervjuet.

En kan definere ulike typer kvalitative intervjuer etter i hvilken grad innhold og rekkefølge er forhåndsdefinert. I intervjuene med journaliststudentene baserte jeg meg på en semistrukturert form. Temaene det skulle spørres om var definert i forkant av intervjuet, og jeg hadde utarbeidet en intervjuguide. Spørsmålene var ikke klart

definert på forhånd, noe som gav en stor fleksibilitet og mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål. I intervjuene med redaktørene var formen i større grad definert på forhånd. Dette gjorde det også mulig å få svar fra redaktørene via epost, hvilket to av tre redaktører valgte å gjøre.

Overførbarhet til andre studier

I kvalitative studier gir fortolkningen grunnlag for overførbarhet, og ikke beskrivelser av mønstre i dataene. Spørsmålet her er om tolkningen som utvikles innenfor rammene av prosjektet, også kan være relevant i andre sammenhenger (Thagaard 2002: 170).

Jeg mener jeg har kommet fram til noen generelle trekk om journaliststudentenes holdninger, ønsker og tanker om mediebransjen. Jeg tror informasjonen jeg har samlet her, vil være et bra utgangspunkt for videre arbeid på området.

Gjennomføring av kvalitative intervjuer

Kvalitative intervjuer krever forberedelser. For at spørsmålene som ble stilt skulle være mest mulig relevant for problemstillingen, var det nødvendig å ha god kjennskap til området. Min erfaring som journalist i et riksdekkende medium var til stor nytte, spesielt når jeg selv har opplevd å være ansatt i et mediehus i en tid preget av innsparinger og kutt i stillinger. Jeg følte også det var nødvendig å fordype meg i utviklingstrekk i mediebransjen, og om redaksjonelle prioriteringer ut fra et økonomisk perspektiv.

Utvelgelse av informanter

Jeg vurderte det som mest nyttig å gå gjennom dataene på den kvantitative spørreskjemaundersøkelsen av førsteårstudentene i 2009 ved Høgskolen i Oslo. Denne undersøkelsen ble gjennomført av Rune Ottosen ved Høgskolen i Oslo, hvor jeg fikk tillatelse til å foreta kodingen og bruke datamaterialet i denne undersøkelsen. Underveis i kodingen så jeg visse linjer som gav meg innsikt i journaliststudentenes tanker. Deretter utarbeidet jeg en intervjuguide. Jeg valgte å sende ut en felles e-post til alle journaliststudentene ved høyskolen, hvor jeg inviterte til deltakelse til dybdeintervju. I e-posten forklarte jeg kort hva min masteroppgave gikk ut på.

Studentene ble tilfeldig valgt ut. Det eneste jeg ønsket var en noenlunde lik fordeling mellom kvinnelige og mannlige studenter. Jeg fikk tilbakemeldinger fra rundt 15-20 studenter som ønsket å delta i dybdeintervjuene. Jeg besvarte alle e-postene med forslag til tid og sted for å møtes. De ti studentene som deltok i undersøkelsen er også de første ti som var raskest til å besvare min e-post hvor møtested og tidspunkt ble ”spikret”, dette var også ønskelig fra min side da det viste seg også at det var ganske lik fordeling mellom kjønnene. Studentene spriket også fra første til siste år, hvilket også var ønskelig fra min side, ut i fra spørsmål som gikk på erfaring og forventninger.

Intervju med journaliststudentene

Jeg valgte å intervju studentene før redaktørene. Dette fordi jeg ønsket å vite mer om deres syn og tanker, før jeg stilte spørsmål til redaktørene. Ved å intervju studentene fikk jeg en etablert en bedre forståelse for deres syn på framtiden og deres ønsker og drømmer.

Jeg vurderte omgivelsene og situasjonen som intervjuene skulle foregå i. Det var ønskelig å intervju journaliststudentene på deres egen arena – på høyskolen der de ellers ferdes. Jeg lot det være opp til studentene hvor de ønsket å møtes på skolen – og gjerne ble møtestedet i grupperom ved lesesalen. Dette gav lite forstyrrelser, og jeg forsøkte å dyrke samtaleformen under hele intervjuet. Dette skapte trygghet både hos meg og informanten. I starten stilte jeg i stor grad konkrete spørsmål for så å gå over til mer kritiske og kontroversielle spørsmål mot slutten. Jeg antok at informanten da følte seg tryggere på meg som intervjuer, og ville føle seg mer komfortabel med slike spørsmål. Under kvalitative intervjuer er det viktig å dokumentere det som faktisk blir sagt. Jeg valgte å ta opp intervjuene på iPod. Dette var på forhånd avklart med informanten, og jeg fikk ikke inntrykk av at informantene følte seg ukomfortabel med at intervjuet ble tatt opp.

Fordelen med å ta opp intervjuene er at de da blir tilgjengelige for andre typer etterbehandling enn om jeg kun hadde tatt notater. Det er vanlig at forståelsen i forhold til problemstillingen endres underveis i prosessen. Informasjon som i utgangspunktet virket irrelevant kan etter hvert få stor betydning ved at nye innsikter kan kaste nytt lys over innsamlet materiale. Det at jeg tok opp intervjuene gjorde det også lettere for meg å ta del i samtalen med informanten og stille oppfølgingsspørsmål. I enkelte sammenhenger kan det imidlertid være problematisk å

bruke opptaksutstyr. Selv om informanten ser ut til å glemme opptaksutstyret underveis, betyr ikke det alltid at informanten snakker som om det ikke var der (Østby et al. 2002: 105).

Intervjuene hadde en varighet på rundt én time. De korteste varte rundt 40 minutter, mens de lengste var nok på rundt 1,5 time.

Jeg valgte også å foreta kodingen av spørreskjemaene før jeg foretok intervjuene av studentene. Jeg hadde dermed en kobling til disse resultatene i bakhodet, hvor jeg tok opp tema som jeg ønsket å belyse ut i fra resultater fra spørreskjemaundersøkelsen.

Intervjuene gav nyttig og ny informasjon. Jeg så ulikheter i forestillingene omkring det å arbeide som journalist, og ulikheter i framtidsønsker. Det var også artig at noen av studentene påpekte at de var vant med at det var ”de som stilte spørsmålene”, og at det ble foretatt et rollebytte. Jeg fikk imidlertid ikke inntrykk av dette påvirket studentenes svar.

Jeg skulle gjerne ha gjennomført flere intervju for å få et større kvalitativt materiale. All materiale er transkribert, og jeg ser i ettertid at flere av studentene hadde særdeles interessante synspunkter på deres yrke og deres egen framtid som jeg gjerne skulle ha fordypet meg ytterligere i. Utsagn fra studentene blir her koblet opp mot det kvantitative materialet.

Intervju med øvrige informanter - redaktørene

Jeg ringte og kontaktet flere redaktører. Det skulle vise seg å være vanskelig for alle informantene å sette av tid til et intervju. Derfor ble intervjuene foretatt på ulike måter. Intervjuet med ansvarlig redaktør for Mediehuset Drammens Tidende, Geir Arne Bore, foregikk over telefon med sitatsjekk i etterkant. Intervjuene med nettredaktør for Aftenposten.no, Skjalg Engebø, og redaktør for VG Papir, Grete S. Ruud, ble foretatt over e-post. Samtlige medier har gjennomgått kuttrunder i tidsperioden 2007-2009.

Flere av journaliststudentene oppgav Aftenposten og VG som ønsket arbeidssted i framtiden – da gjerne innenfor stoffområdene feature/magasin. Derfor har det vært hensiktsmessig å undersøke hva redaktørene i disse mediene sier om de økonomiske innstrammingene og virkningene av dette. Drammens Tidende er en type lokalavis som er interessant å få med her, nettopp fordi dette ikke er et riksdekkende medium – og kan kanskje belyse spørsmålene som ble stilt på en litt annen måte.

Refleksjoner rundt forskerrollen

Det har tidligere blitt utført forskning på dette området av Gunn Bjørnsen, presentert i hennes HiO-rapport ”Journalister i støpeskjeen? Om holdninger til yrke og utdanning blant journaliststudenter i Volda og Oslo” (2003). Dette gav meg kjennskap til området i forkant av mine undersøkelser. Dette kan ha bidratt til at jeg hadde noen forutinntatte holdninger til temaet. Jeg har sammenlignet noen av resultatene i denne undersøkelsen mot Bjørnsens undersøkelser, men jeg har også hatt et fokus på å se mine data med nye øyne.

Etiske refleksjoner

All forskning, og alle metodiske tilnærminger, forutsetter at man som forsker forholder seg til overordnede etiske retningslinjer, og tar hensyn til informanter og omgivelser. I følge Thagaard, betyr dette at forskeren utøver redelighet og nøyaktighet. Ved kvalitativ forskning gjelder særlig prinsippene om informert samtykke, konfidensialitet og anonymitet. Informert samtykke innebærer at informantene informeres om formålet med undersøkelsen, og gir sitt frie samtykke til å delta. Dette innebærer i tillegg at informanten på hvilket som helst tidspunkt kan trekke seg fra forskningsopplegget. Konfidensialitet innebærer at utenforstående ikke gis innsyn i materialet, slik at all informasjon behandles konfidensielt. Anonymisering er i tillegg ofte nødvendig for å hindre belastning og skade på informantene. Når det gjelder behandling av informasjon og presentasjon av undersøkelsen, kan dette være særlig utfordrende ved kvalitative tilnærminger fordi forskeren analyserer underveis i innhenting av informasjon, og til dels konstruerer en egen forståelse av fenomenet han eller hun forsker på. Samtidig er både forståelser og definisjoner underveis et resultat av de valg man gjør i forhold til kategoriseringer og definisjoner av fenomener og variabler (Thagaard 2002: 22-29).

Jeg har vært bevisst på at dette har betydning for min etablerte forståelse. I alle intervjuene forsikret jeg meg om at informanten hadde kjennskap til hva prosjektet gikk ut på, og hva deltakelse i prosjektet innebar. Jeg vurderte det slik at det ikke var behov for skriftlig informert samtykke fra informantene, og nøyde oss med muntlig samtykke. All informasjon ble behandlet konfidensielt.

Innenfor kvalitativ forskningspraksis er det oftest vanlig å presentere analysene slik at de ikke kan spores tilbake til den enkelte intervjupersonen (Østby et al. 2002:

128). Ettersom det er et lite utvalg journaliststudenter som ble intervjuet, har jeg valgt å anonymisere informantene. Informantene er oppgitt ut i fra kjønn og hvilket årstrinn de går på. For de informantene som oppgav sitt arbeidssted, har jeg valgt å ikke gjengi det konkrete arbeidsstedet, og heller oppgi hva slags medium personen arbeidet i. Dette fordi dataene kan spores tilbake til informantene dersom arbeidssted oppgis sammen med hvilket årstrinn og kjønn. Anonymiseringen kan ha bidratt til at studentene i større grad våget å uttale sin sanne mening på kontroversielle spørsmål. Flere av spørsmålene jeg stilte gav informantene mulighet til å komme med kritikk av bransjen/skolen. Hver student som ble intervjuet har fått et fiktivt navn i denne rapporten. Jeg valgte dette for å beholde deres anonymitet, samt at dette gjør det mulig å se hva den samme studentene svarte på de ulike spørsmålene.

Jeg fikk ikke inntrykk av at informantene holdt noe tilbake, og i de fleste tilfellene hadde informantene sterke meninger om temaene vi tok opp. Informantene hadde heller ikke problemer med å uttrykke disse.

StudData-undersøkelsene

I denne undersøkelsen har jeg som tidligere nevnt studert resultatene av StudData-undersøkelsen utarbeidet av Gunn Bjørnsen. StudData er en database som er etablert på grunnlag av spørreskjemaundersøkelser blant studentene ved Høyskolen i Oslo (HiO) og ved åtte andre høyskoler og universitetet, deriblant Høyskolen i Volda. Totalt var mer enn 25 ulike utdanninger representert i studien. Senter for profesjonsstudier ved HiO er initiativtaker til og ansvarlig for prosjektet. StudData baserer seg på data fra en panelstudie hvor to kull studenter følges over en periode på fem år, fra studiestart til ut i yrkeslivet. Journaliststudentene i Volda og Oslo besvarte et "felleskjema" og et journalistspesifikt spørreskjema. Fellesskjemaet ble utarbeidet i regi av SPS i samarbeid med utdanningene. Journalistspørreskjemaet ble utarbeidet i samarbeid mellom Journalistutdanningen i Volda (ved Jan Fredrik Hovden) og Journalistutdanningen i Oslo (ved Rune Ottosen og Gunn Bjørnsen). I tillegg ble det gjennomført en ekstra undersøkelse med de mest sentrale spørsmål fra begge skjema, for å fange opp eventuelle endringer i studentmassen ved innføringen av den såkalte "primærvitnemålsvoten" til journalistutdanningene høsten 2001. Spørreskjema gikk da ut til tre kull journaliststudenter i Volda og Oslo, blant de nye studentene høsten 2000, blant avgangsstudentene våren 2001 samt "light"-versjonen blant de nye studentene høsten 2001 (Bjørnsen 2003: 16-17).

Om spørreskjemaene

Spørreskjemaene som gikk til førsteårsstudentene i 2009 har en overvekt av spørsmål om studievalg og motivasjon for yrke og utdanning. Spørsmål knyttet til holdninger til journalistyrket, tidligere journalistisk erfaring, framtidsønsker ble også besvart. Det ble også stilt spørsmål om sosial bakgrunn, interesser, politisk tilhørighet samt tidligere utdanning og yrkeserfaring.

Spørreskjema ble utarbeidet og delt ut av professor ved journalistutdanningen ved Høyskolen i Oslo, Rune Ottosen, til studentene. 77 respondenter besvarte spørreskjemaene etter en forelesning⁹. Skjemaet er tatt med utgangspunkt i journalistspørreskjemaet som ble utarbeidet i samarbeid mellom Journalistutdanningen i Volda (ved Jan Fredrik Hovden) og Journalistutdanningen i Oslo (ved Rune Ottosen og Gunn Bjørnsen). Jeg har her foretatt kodingen og tolkningen av datamaterialet.

I spørreskjemaet er det en rekke faste svarkategorier, hvor enkelte av spørsmålene suppleres med enkelte åpne spørsmål med fritekstsvare. Alle fritekstsvarene er lest gjennom, men har ikke blitt systematisert og kategorisert. Fritekstsvarene fungerer mest som nyttige grunnlagsinntrykk for fortolkningen av det rent kvantitative materialet.

Formidling av resultatene

Den fullstendige spørsmålsformuleringen kommer i regelen i fotnote. Dataene presenteres i bivariate krystabeller. I tabellene er resultatene uttrykt i prosent – til tross for et lavt antall respondenter. Men jeg mener at ved å oppgir dataene i prosent, så vil man få et bedre grunnlag for sammenligning. Det vil følgelig helt sikkert finnes noen feilmarginer, spesielt der hvor jeg for eksempel velger å skille datamaterialet ut i fra kjønn. Forskjeller på 10 % eller mer har jeg valgt å tolke som signifikante ulikheter.

Dersom ikke annet er oppgitt, er dataene i tabellene basert på andel ekstremsvar, altså de studentene som har svart ”svært viktig/interessant” osv. Ved å fokusere på ytterpunktet av skalaen, er det lettere å få interessante funn. Det er gjerne slik at i spørreundersøkelser, har man lettere for å krysse av på de litt mer ”nøytrale”

⁹ Eksempel på spørreskjema er lagt ved som vedlegg

kategoriene (som ”litt” viktig/interessant), enn de ”ekstreme”. I noen tilfeller sees svarene i forhold til for eksempel kjønn og yrkesmessig erfaring, avhengig av hva som synes mest interessant.

Hvem skriver ?

I teksten framstår jeg i første person entall. Jeg ønsker å gi en kort beskrivelse av min egen bakgrunn, som kan være relevant for leseren og for de tolkningene jeg har i denne undersøkelsen:

- Studenten: Denne oppgaven er en masteroppgave i journalistikk, hvor jeg da fra før av har en bachelorgrad i medievitenskap og en bachelorgrad i nordisk språk og litteratur.
- Journalisten: Fra 2008-2010 arbeidet jeg som nettjournalist i et riksdekkende nettmedium. Her fikk jeg flotte muligheter, som å starte min egen seksjon på et fagfelt som interesserte meg, samt at jeg fikk erfaringen som nyhetsjournalist og vaktsjef. Her opplevde jeg hvordan en nedgangstid kan påvirke en redaksjon - men jeg erfarte også hvordan optimismen raskt kan komme tilbake igjen. Jeg har erfart stoltheten over ens eget yrke, sin arbeidsplass og merkevare. Jeg har også erfart tidsknappheten, stresset og jaget etter å mate publikum kontinuerlig med stoff.
- Kommunikasjonsrådgiveren: Fra 2010 har jeg arbeidet som kommunikasjonsrådgiver. På denne siden har jeg opplevd å forsvare og forklare hvordan journalister arbeider, og deres tidsknapphet som krever at man best mulig tilrettelegger informasjonen for media – som preges av en stadig økende hektisk hverdag.

Jeg legger ikke skjul på at min personlige bakgrunn har bidratt til en nysgjerrighet på hvordan framtidens journalister - journaliststudentene – vurderer den økonomiske nedgangen som har vært, og hva de forventer av arbeidssted, arbeidssituasjon og arbeidstider. Samsvarer deres forventninger med den virkelige verdenen?

Kap. 4: Hvem er journaliststudentene?

Det kan være nyttig å få et bakgrunnsbilde av de journaliststudentene som deltok i spørreskjemaundersøkelsen. Her ønsker jeg å gå nærmere inn på hva slags bakgrunn studentene har, studentenes politiske preferanser, og journalistisk erfaringsbakgrunn.

Datamaterialet som her presenteres er basert på svar fra 77 respondenter, studenter på førsteåret høsten 2009. Spørreskjemaets form og antall respondenter utgjør et litt for snevert datamateriale for å presentere en fullstendig presentasjon og beskrivelse av journaliststudentenes sosiale bakgrunn og tilhørighet.

Et innblikk i deres bakgrunn vil vi likevel få ved å se på enkelte deler av undersøkelsens datamateriale. Bakgrunnsinformasjon om blant annet kjønn, alder, klasse og etnisk tilhørighet er nyttig for forståelsen av studentenes holdninger og oppfatninger.

I tillegg supplerer jeg med kvalitativt materiale, basert på dybdeintervju av 10 journaliststudenter høsten 2010. Det ble foretatt et uvalg av studenter som gikk på førsteåret, andreåret og sisteåret på journaliststudiet.

Gunn Bjørnsens rapport fra 2003 inneholder blant annet data fra spørreskjemaundersøkelser ved studiestart av tre ulike studentkull, i 2000 og 2001. Totalt var det 201 respondenter. Hennes undersøkelser viste at journaliststudentene den gangen var unge, barn av ”eliten”, og med ”hvite penner” (norsk etnisk bakgrunn).

Vi skal se at de samme tendensene finner vi også blant journaliststudentene i 2009.

Journaliststudentene er unge

6,7 % av journaliststudentene oppgir at de er født mellom 1970-1980. 26,7 % oppgir de er født mellom 1981-1985, og 66,8 % at de er født mellom 1986-1990. Den største andelen studenter er altså unge.

Dette blir også påpekt av Bjørnsen, Hovden og Ottosen i deres tidligere nevnte rapport fra 2009: ”Future journalists at a crossroads Some differences in Norwegian journalism students’ recruitment, ideals and aspiration”. Forfatterne registrerte at journaliststudentene i 2008 var generelt yngre enn de i 2000. En av årsakene er at førstegangsvitnemålsvoten ble utvidet i løpet av dette tidsrommet. De peker også på

at flesteparten av studentene i 2008 ikke planlegger å gå rett i arbeidsmarkedet etter endte studier, og uttrykker et ønske om å studere videre etter journaliststudiet – dette er en tendens vi kommer tilbake til (2009: 4-6). Det er verdt å merke seg at ca. 66 % av studentene er kvinner. I 2002 var andelen kvinner 57% ved HiO (Bjørnsen 2003: 42).

Journalistyrket har historisk vært mannsdominert, men de kvinnelige studentene er her i flertall. Ser man på antall kvinnelige medlemmer i Norsk Journalistlag, var andelen i 2010 på 42,3 %¹⁰. Til sammenligning var andelen kvinner på 20 % i 1981 (Eide 2001: 336).

Menn dominerer bransjen i dag; mediene eies av menn, publikum møter i medieutbudet mer av det menn vil ha enn det kvinnene foretrekker, og menn dominerer i avisspaltene, i radio- og TV-programmer (Eide 2011: 329-330).

Elisabeth Eide peker på at så lenge mediene i overveiende grad blir ledet av menn, vil mediene lettere bli bastioner for en mannsdominert måte å sette dagsorden på. Hun nevner også at undersøkelser viser at manndominerte ledelser, det være seg styrer eller redaksjonsleder, har en tendens til å foretrekke mannlige ansatte (2001: 331). Eide peker på at NRK har en større andel kvinnelige reportere og ledere enn dagspressen. Flere kvinner få også komme til som kilder i NRK/radio og fjernsyn enn i avisspaltene. Hun peker på en rekke undersøkelser som har vist at kvinnelige journalister i høyere grad enn sine mannlige kolleger velger kvinnelige kilder i sine artikler (2001: 337-338). Det gjenstår å se om dagens kvinnelige studenter vil utjevne den kjønnsmessige fordelingen i media.

Foreldrenes erfaring/utdanning

Gunn Bjørnsen fant i hennes undersøkelse at journaliststudentene i stor grad var barn av eliten, og at andelen journaliststudenter med foreldre med høyere utdanninger var stor sammenlignet med andre studentgrupper (Bjørnsen 2003: 46).

Også her ser vi at andelen journaliststudenter med foreldre med høyere utdanning er større en andelen med foreldre med lavere utdanning:

¹⁰ Tall hentet fra NJs nettside: <http://www.nj.no/9522+NJ-medlemmer.d25-SwdjSXv.ips>
Oppsøkt: 3. mai 2011

Foreldres utdanningsnivå:

	Grunnskole- nivå	Ett- eller toårig yrkesfaglig vgs/gymnas	Treårig vgs/gymnas	Ett- eller toårig høgskole/ uni. utd.	Tre- eller fireårig høgskole/ uni. utd.	Femårig eller lengre høgskole/ uni. utd.
Mor	6,7	6,7	12,0	16,0	33,3	24,0
Far	14,9	8,1	6,8	9,5	33,8	24,3

Minus "vet ikke"

Spørsmålet lyder: Hva er (var) din mors og din fars høyeste utdanningsnivå? (Ett kryss for hver av dine foreldre).

Et interessant spørsmål er om journalistyrket "går i arv" mellom generasjonene. Det er imidlertid ingenting som tyder på dette ut ifra undersøkelsen: Kun 9,1 % oppgir at de har foreldre hvor enten en av eller begge foreldrene har journalistisk bakgrunn.

Hvilket yrke foreldrene har blir ikke behandlet her. Etter Bordieu sin klassemodell hadde dette vært et interessant punkt å gå nærmere inn på, som hadde da inkludert blant annet foreldrenes inntekt, utdanning, yrke og politisk deltakelse. Dette for å gå nærmere inn på om journaliststudentene er barn av den sosiale eliten. Jan Fredrik Hovden har imidlertid undersøkt rekrutteringen av journalistyrket i perioden 1980-90, hvor han bemerker at journalistyrket har en viss tendens til å gå i arv ved å se på fars yrke, samt at det er en overrekruttering til journalistyrket fra middel- og høyere sosiale lag (barn av akademikere, leger, lærere på videregående og industriledere er overrepresentert) (Hovden 2010: 5). Resultatene av vår spørreskjemaundersøkelse viser at det ser ut til at den samme tendensen vedvarer.

Etnisk bakgrunn

Når vi ser på den etniske bakgrunnen, oppgir 90,9 % at de er født i Norge. 5,2 % oppgir Europa/Nord-Amerika, 1,3 % oppgir Sør-/Mellom-Amerika og 2,6 % oppgir Asia. Gunn Bjørnsen leverte i 2003 en rapport for Nordisk journalistcenter om de nordiske utdanningenes rolle i rekrutteringen av studenter med flerkulturell bakgrunn; "Flerkulturell bakgrunn som journalistisk kompetanse? Om rekruttering og utdanning

av 'nynordiske journaliste'”¹¹. Rapporten viste at andelen journalister og studenter med flerkulturell bakgrunn er meget lav, både i redaksjonene og ved journalistutdanningene.

Videre er det blitt dokumentert at etniske minoriteter både blir feilrepresentert og underrepresentert i media. Forfatterne av boken *Pressen og de fremmede* fra 1999, Øyvind Fjellstad og Merethe Lindstad, omtaler denne boken i en artikkel publisert på NJs nettside¹², hvor de argumenterer for at pressen ikke gir oss ett, men mange innvandrerbilder, og det ett trekk som går igjen: vektleggingen av forskjeller mellom innfødte, hvite nordmenn og mennesker med innvandrerbakgrunn.

Stoffutvalget er skjevt, og undersøkelser tyder på at pressen bidrar til å underbygge fremmedfrykt. Dette finner vi blant annet i Integrering og mangfoldsdirektoratet (IMDi) sin rapport fra 2009 ”Innvandrere i norske medier: Mediekapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv”¹³. Rapporten tar for seg medienes rolle i forhold til enkeltpersoners holdninger til innvandrere, og særlig muslimer. Rapporten peker på blant annet følgende: Av alle oppslag som hadde innvandring eller integrering som hovedtema, vurderes 71 % som problemorienterte, 18% som ressursorienterte, mens kun 11 % av oppslagene vurderes som nøytrale. Av alle avisoppslag om innvandrere og flyktinger fra 1976 til 2002 var kriminalitet det mest omtalte temaet.

Øyvind Fjellstad og Merete Lindstad skriver i sin kommentar til rapporten¹⁴ at:

”Pressen er selektiv i sin rolle som portvokter ved inngangen til det norske fellesskapet. Noen slippes inn, mens andre plasseres utenfor. Og det synes å være klare uskrevede regler for hvem som slipper igjennom nåløyet”.

De mener også at i mediene plasseres innvandrere som gruppe i stor grad utenfor det norske fellesskapet. Når enkeltpersoner omtales, er imidlertid bildet mer sammensatt.

¹¹ Rapporten kan leses via denne nettadressen: <http://www.njc.dk/farver/flerefarver2.pdf>
Oppsøkt: 20. mai 2011

¹² http://www.nj.no/Gjengangere+og+stereotypier+-+Seks+innvandrerbilder+i+dagspressen.b7C_wlnIX3.ips Oppsøkt: 20. mai 2011

¹³ http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/IMDI_Aarsrapport_2009_hele.pdf Oppsøkt: 20. mai 2011

¹⁴ http://www.imdi.no/Global/Aarsrapport2009/Pdf/22_27_Pressen_som_norskhetens_portvokter.pdf Oppsøkt 20. mai 2011

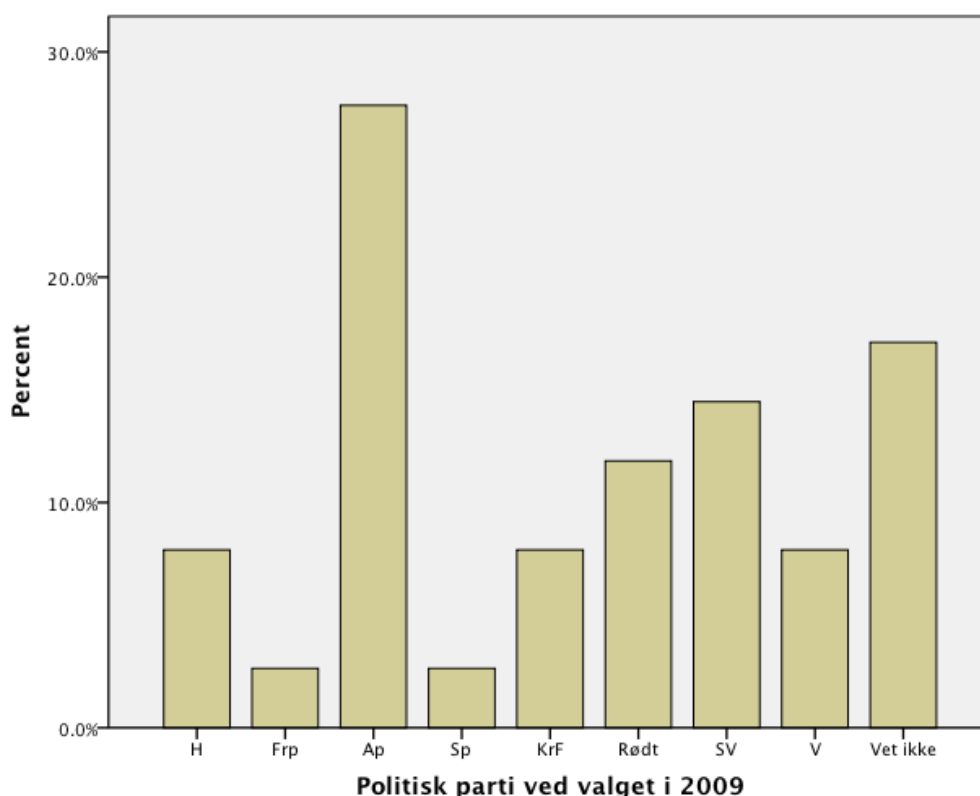
Da plasseres noen utenfor, mens andre innlemmes i det norske fellesskapet.

Dette står i kontrast til det journalistiske idealet om at medias innhold skal “speile” samfunnet – og dermed også avspeile befolkningen. Det hadde vært interessant ved en senere anledning å undersøke dette nærmere, med tanke på at andelen minoritetsstudenter på journaliststudiet er svært liten sammenlignet med andelen etnisk norske journaliststudenter.

Journaliststudentenes politiske ståsted

Politisk har journalister tilhørt den radikale siden, som kan spores tilbake til den gamle partipressen. Etter partipressens fall har det blitt stadig mer vanlig med journalister med ulikt verdigrunnlag. Det er interessant å se hvor står framtidens journalister står, i og med at det politiske synet kan ha betydning for deres arbeid.

På spørsmålet *I hvor stor grad er du interessert i politikk?* oppgir 57,7 % av de mannlige studentene at de er interessert i politikk i svært stor eller stor grad. Tilsvarende tall for kvinner er 56 %. Ingen av respondentene krysser av på kategorien ”ikke i det hele tatt”. Dette stemte journaliststudentene ved valget 2009:

Spørsmålet lyder: Hvilket politisk parti vil du stemme på ved Stortingsvalget 2009? (Ett kryss)

Her ser vi at 27,6 % oppgir at de stemte på Arbeiderpartiet ved valget i 2009. Hele 14,5 % stemte SV, og 11,8 % Rødt. Andelen som stemmer SV og RV er høyere enn i befolkningen totalt (tall fra SSB ¹⁵ om Stortingsvalget 2009 viser en oppslutning for SV på 6,2 %, og 1,4 % for Rødt) mens FrP og Høyre scorer lavt blant studentene.

Ser man på kjønnsforskjellene er det et interessant funn å se at kvinnene står for 90 % av SV-søylen. Innenfor RV-søylen utgjør kvinnene 56,6 %. Ingen menn stemmer Frp eller Sp.

Totalt sett tyder undersøkelsen på at de kommende journalistene kan komme til å tilhøre venstresiden i norsk politikk – men at de ikke er fullt så radikale som de én gang var. I 1988 oppgav nemlig hele 48,6 % av journaliststudentene at de stemte SV eller RV¹⁶.

Når bestemte journaliststudentene seg for yrkesvalget?

Det kan ligge flere motiver til grunn for yrkesvalg, det kan være et ønske om å arbeide på en bestemt måte framfor yrkestittelen i seg selv. Undersøkelsen vår viser at en fremtredende stor andel av studentene var bevisste på sin yrkesretning meget tidlig. På spørsmålet om når studentene fikk interesse for studiet de går på, svarer 51,4 % enten ”visst helt fra barndommen av” eller ”bestemte meg i ungdomstida”. 17,1 % oppgir at de fremdeles er usikre på yrkesvalget.

Sett i forhold til kjønn, ser vi en viss overvekt av kvinner som bestemte seg for å studere journalistikk mens de var barn (6,1 % kvinner og 3,8 % menn).

I den tidligere undersøkelsen fra 2003, peker Bjørnsen på en motsatt tendens, hvor det var en viss overvekt av mennene som hadde bestemt seg mens de var barn, hvor 9 % av mennene og 5 % av kvinnene oppgir at de har visst at de ville studere journalistikk fra de var barn (Bjørnsen 2003: 64).

Det var flere av de intervjuede studentene som gav uttrykk for at de lenge hadde ønsket å bli journalist. En kvinne på første året, ”Pia”, fortalte:

”Jeg har nesten alltid hatt lyst til å bli journalist, vi hadde erfaring med dette allerede på ungdomsskolen, hvor vi dro på pressekonferanser. Det virket som et kjempespennende yrke, og jeg har jobbet ett år i lokalavisen. Jeg føler at man lærer noe nytt hver dag”.

¹⁵ Tall hentet fra SSBs.no: <http://www.ssb.no/emner/00/01/10/stortingsvalg/tab-2009-10-15-02.html>

¹⁶ Tall hentet fra Journalisten.no: <http://www.journalisten.no/node/12470> Oppsøkt 20.05.11

Men hvor sikre er studentene på at de faktisk vil arbeide som journalister? På dette spørsmålet ser vi en viss usikkerhet: 32 % oppgir at de er helt sikre på at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden, 44 % oppgir at de er delvis sikre. Dette betyr at det er rundt 76 % av studentene som er mer eller mindre sikre på at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden. Det er interessant å koble disse dataene opp mot journalistisk erfaring, og se om vi kan få en indikasjon på om erfaring slår ut på hvor mange som blir mer sikre/usikre på at de ønsker å arbeide som journalist:

Hvor sikre studentene er på å arbeide som journalist i fremtiden – etter journalistisk erfaring:

	Helt sikker	Delvis sikker	Vet ikke	Delvis sikker på ikke ønsker å arbeide som journalist
Uten journ. erfaring	20	57,1	14,3	8,6
Ulønnet journ. erfaring	10	30	50	10
Mindre enn 3 mnd	50	25	16,7	8,3
Mer enn 3 mnd, mindre enn 1 år fulltid	85,7	0	14,3	0
Mer enn 1 år fulltid	36,4	63,6	0	0

Spørsmålet lyder: Ikke alle som tar journalistutdanning har planer om å arbeide som journalist. Noen ser for seg en annen karriere. Hvor sikker er du på at du ønsker å arbeide som journalist i fremtiden? (1 kryss).

Resultatene viser at selv om studentene mangler journalistisk erfaring, er likevel størsteparten ganske sikre på at de ønsker å arbeide som journalist.

Vi ser også at blant de som har erfaring – oppgir flesteparten at de er helt sikre på at

de ønsker å arbeide som journalist i framtiden.

Journalistisk erfaring blant journaliststudentene

53,3 % av studentene oppgir at de har en eller annen form for journalistisk erfaring. Dette kan tyde på at mange av journaliststudentene er journalister idet de starter på studiet – hvor vi vet at 7,9 % kom inn på studiet på grunnlag av praksiskvoten.

Studentene fikk også spørsmålet: *Hvilken type journalistisk erfaring har du? (Spesifiser i hvilken type medium du jobbet, dine arbeidsoppgaver og stoffområder med mer)*. Her skrev studentene imidlertid mange uklare svar, som ”små skribentoppdrag”, og ”kultur”, uten å oppgi noe ytterligere informasjon. Noen skrev svar som ”nettavis på skolen”, og ”skoleoppgave i journalistikk på medielinja”. Altså erfaring som ikke er hentet fra et konkret arbeidssted.

Av de studentene som oppgav det konkrete mediet de hadde erfaring fra, var det 8 studenter som oppgav ”lokalavis”, 4 oppgav ”studentavis/studentmagasin”, 2 oppgav ”regionavis”, 5 oppgav ”lokalradio”, 4 oppgav et konkret magasin, 2 oppgav ”tv” og 2 oppgav ”nettavis”.

Vi ser en også en tendens til at flesteparten av studentene har erfaring fra lokale medier. Det er også verdt å legge merke til at de som hadde listet opp et konkret medium, også gjerne hadde listet opp tydelig hvilke stoffområder de hadde arbeidet med – og tyder på at de faktisk har en viss erfaring innenfor redaksjonelt arbeid. De studentene som ikke hadde listet opp et konkret medium, hadde gjerne heller ikke konkrete svar på hvilke stoffområder de hadde arbeidet med.

Dette kan gi en indikasjon på at en viss andel av journaliststudentene som krysset av på at de har journalistisk erfaring, ikke har en reell redaksjonell erfaring innenfor en mediebedrift– og at de da mangler erfaring på hvordan det er å være en del av en redaksjon. Dette må tas med videre i tolkningen av datamaterialet. Spørreundersøkelsen stiller ikke spørsmål om studentene har tidligere utdanning før journaliststudiet. Dette kunne ha vært interessant å se nærmere på.

Kap. 5: Vurderinger av økonomisk nedgang

Her ønsker jeg å se nærmere på hvordan journaliststudentene og redaktørene vurderer betydningen av den økonomiske nedgangen som hadde funnet sted i årene før og på den tiden de ble intervjuet. Deres vurderinger av den daværende situasjonen i mediebransjen har betydning for deres framtidsønsker og bekymringer i yrkessammenheng. Jeg ønsker også å kort gå inn hva redaktører og journaliststudentene ser på som mulige framtidige inntjeningsmodeller.

Journaliststudentene ble stilt følgende spørsmål: *Tror du at finanskrisen har endret på journalistikkens hverdag og arbeidsmåte?* En kvinne på første året, ”Eva”, sier at hun tror at ”det har blitt et mer fokus på raske nyheter, og færre som graver og jobber med saker over lenger tid”. ”Inga” på første året mener at en av virkningene har vært ”dårlig stemning, hvis man er nervøs for jobben, blir det mer konkurranse.” ”Morten” på siste året sier at:

”Helt klart, nettjournalistikken har gitt mye dårligere tid per artikkel. Man burde åpne opp for gode og lange saker på nett, men de blir ikke prioritert i dag, og det satses heller på nyhetssaker. Det går jo an å la sakene ligge lenger på forsiden, og bruke mer ressurser på de lange og dype sakene.”

”Mia” på første året oppgir at hun er redd for at det har blitt mer stress, og at ”det handler om å få ut nyheten først, enn å gjøre en bra jobb bak artiklene. Jeg føler at man gjerne er på jakt etter lesere, og at de skal se sakene først i det aktuelle mediet.” ”Mia” legger til at hun tror at journalistikken vil tilpasse seg den raske utviklingen, og at hun håper at det alltid vil finnes en motvekt: ”At man har både det kjappe, de som liker å arbeide kjapt og de som liker å lese kjapt, hvor man også har en motvekt til dette som kanskje er å finne i tidsskrifter.” Hun mener at slik mediemarkedet er nå, er det mye press på antall lesere og det sensasjonelle.

”Jon” på siste året forteller at han ikke tror finanskrisen har påvirket de arbeidende journalistens arbeidsmåter. Men han peker likevel på at de nye unge som blir ansatt får en annen hverdag enn de eksisterende journalistene, og spekulerer i hvorfor:

”De får beskjed om å lage et sensasjonelt produkt på kortere tid, presser de nye ansatte litt, gir de oppgaver, de blir matet i større grad. Jeg tror at reportasjelederne blir mer aktive og engasjerte, mer detaljfokuserte, hvorfor vet jeg ikke, jeg tror det kanskje kommer ovenfra igjen. Men det vet jeg ikke.”

”Pia” på første året peker også på et økt hastighetskrav som en mulig virkning av finanskrisen, og hun tror at det har blitt mer hektisk for de som er på jobb, ”for de må jo gjerne gjøre jobben til de som har dratt. Stemningen må være endret på arbeidsplassen, hvor folk kanskje lurer på om ’er det meg som gå neste gang?’”. Hun legger til at hun synes det er skummelt å ha dårlig tid på jobben som journalist, av frykt for at det gjøres feil som kan være ødeleggende for andre: ”Dette er jeg redd for, å gjøre feil som skader andre fordi jeg ikke rakk å gjøre jobben skikkelig.”

Et hovedtrekk er at journaliststudentene frykter at nedgangen har gitt et økt produksjonskrav på de ansatte, med tidspress og mindre mulighet til å skrive de lange og gode sakene. Ansvarlig redaktør for Mediehuset Drammens Tidende, Geir Arne Bore, peker på at i nettemediet kan man støte på kvalitetsutfordringer, som går nettopp på tidsknapphet:

”I noen situasjoner kan hastighetskravet ved nettpublisering kanskje påvirket kvaliteten, i og med at man skal publisere raskere enn før. Men samtidig gir nettet en mulighet til å endre saken fortløpende, enten via tilbakemeldinger fra leserne eller at man kommer med mer tilleggsinformasjon. Dette kunne man jo ikke gjøre før med bare papir, er saken først trykket, er det vanskelig å gjøre endringer i ettertid”.

Bore mener at kvalitetsdimensjonen er viktig, men mener at det er mange faktorer som påvirker den, og han er usikker på hva nedbemanning alene har medført – vel og merke for lokalavisene. Han oppgir at Drammens Tidende har fått gode verktøy som viser hva leserne synes og forventer av avisen. ”Undersøkelsene viser at kvalitet og troverdighet er en av de viktigste dimensjonene, og vi opplever også heldigvis at vi vurderes bedre på mange av de spørsmålene”, sier Bore. Han oppgir at Drammens Tidende har nedbemannet, men at dette ikke er kun på grunn av finanskrisen, og skyldes også andre prosesser innenfor Orkla og senere Edda media. ”Det har delvis vært effektivisering i produksjonen og delvis flytting av lokale funksjoner til fellesfunksjoner for Edda, som trykkeri, kundesenter, IT og annonseproduksjon”, sier Bore. Finanskrisen høsten 2008 førte til en nedbemanning for 2009 med 5 % i Edda Media Buskerud. Det er nedbemannet 5 % i 2010, og skal også kuttes i 2011 og 2012. ”Det er en mer gradvis nedbemanning enn vi ser andre konsern har gjort, og det gjør det mulig å få til bedre løsninger. Men det er viktig å legge til at kuttene hos antall skrivende har vært mindre, det er mest i produksjon og støttefunksjoner”, sier Bore.

Kuttene påvirker ikke kvaliteten, mener Bore. Mye av kuttene har skjedd hos andre grupper enn skrivende reportere, men det er likevel færre en før, oppgir han. ”Men det skjer også mye med organisering, publisering på flere kanaler og digitalisering av arbeidsmetodene. Flere av disse prosessene gjør at reporterne kan opprettholde kvaliteten eller øke den.” Han sier at han ikke har mottatt tilbakemeldinger som tyder på lavere kvalitet, ”det går heller i motsatt retning.”

Nettredaktør for Aftenposten.no, Skjalg Engebø sier at nedbemanningene i 2009 ikke har påvirket kvaliteten, og at de har satt kvalitet på dagsorden. Dette klarer redaksjonene fordi de arbeider smartere. ”For eksempel tenker vi ferdig siden fra start av, og sparer bearbeidelse. Vi lager flere sider innenfor normalarbeidstid, og sparer turnus og dermed årsverk.”

Redaktør for VG Papir, Grete S. Ruud forteller at VG papir har nedbemannet i 2006 og 2009, men at dette ikke har påvirket lesertall. Nedbemanningen i 2009 var ikke en direkte følge av finanskrisen, forteller hun. Finanskrisen spilte inn, men den største utfordringen har vært fallende salg på grunn av endrede medievaner. Altså færre solgte aviser. ”Vi mener at nedbemanningen ikke har påvirket lesertall og antall publiserte saker. Vi er alltid opptatt av at artiklene skal ha høy kvalitet. Vi mener at journalistikken vi leverer nå, er av like høy kvalitet som før,” sier Ruud.

Journaliststudentene ble spurt om de trodde at kommersielle hensyn kunne styre hva som publiseres. Her er studentene meget uenige. Det er kun et par studenter som sier et klart nei, og mange sier samtidig at dersom de hadde opplevd dette, så ville de ha stilt seg til motverge. Resten av studentene mener at dette skjer i en eller annen form. ”Inga” på første året sier: ”Ja, det gjør det jo allerede, har man en sak som selger, så prioriteres den.” ”Morten” på siste året peker på at han jobber ut i fra klikktall, og selv om ingen eiere har sagt til han hva han skal skrive om, så får han ”feedback på klikk, ikke kvalitet, og da følger jeg dette.” ”Mia” på første året sier at hun tror dette skjer, og at det kan ha sammenheng med at det er dårlige tider og at dette gir et fokus på lett journalistikk. Hun sier også ”kanskje vil journalistikken i framtiden gå dypere, dersom folk får mer penger, mindre bekymringer og trygge jobber.” ”Nils” på første året svarer et klart ”ja” på spørsmålet om kommersielle hensyn kan styre hva som publiseres:

”Det gjør det jo, er så mye tull nå som publiseres. Nettet har jo gått helt under for dette, alt for

å få klikk virker det som. Halve VG er jo fylt med teite serier og tøysesaker som skal gi klikk. Jeg skjønner at antall klikk gir annonser, det er vel en ond sirkel.”

Et par av studentene peker på problematikken omkring tekstreklame. ”Pia” på første året forteller at hun en gang leste en sak om cellulitter, og lenger ned på nettsiden var det reklame for et produkt mot cellulitter. Dette stusset hun over. ”Siv” på første året forteller at hun synes at det noen ganger er vanskelig å se hva som er hva, artikkel eller tekstreklame. Dersom hun hadde blitt bedt om å skrive en slik type reklameartikkel, sier hun at:

”Jeg hadde sikkert gjort det (skrevet en slik type sak), dersom jeg ble bedt om det. Men hadde nok ikke skrevet artikkelen med god interesse, for det blir litt feil for meg. Jeg ville ha vært så objektiv som mulig, og kanskje skrevet med en litt undergravende tone i teksten.”

De tre intervjuede redaktørene sier alle (ikke overraskende) at annonsesalg eller kommersielle hensyn ikke styrer hvilke saker som blir prioritert. Ansvarlig redaktør for Mediehuset Drammens Tidende, Geir Arne Bore, utdyper sitt svar:

”I utgangspunktet et klart nei. Men det har i lang tid vært slik at mange medier spesielt på rikspan overfokuserer redaksjonelt på områder som har stor verdi i annonsemarkedet gjennom boligsider, bilsider og andre former for temasider som ikke nødvendigvis er drevet av leserinteresse”.

Bore peker altså på at annonsemarkedet kan til dels styre hvilke områder som blir prioritert i redaksjonene. Bore mener at det kan være et press for å utvikle flere slike kontekstuelle flater.

”Vi prøver å oppfylle vårt samfunnsoppdrag, og være der for leserne, og det vil ikke alltid være et samsvar mellom lesernes ønsker og annonsørenes behov for slike flater. Men jeg tror det er en begrenset utfordring sammenlignet med mange andre”.

Redaktør for VG Papir, Grete S. Ruud, sier at hun tror det vil være et mer fokus på inntjening i framtiden enn det har vært før, og at journalistene må innstille seg på å arbeide for flere plattformer:

”Jeg tror ikke det vil påvirke hva slags journalistikk som lages, men det vil bli fokus på ressursbruk. Det koster å lage god journalistikk, hva skal finansiere den? Det er den største hodepinen til de fleste mediehus i dag”.

Mange av studentene oppgir at de ikke har noen svar på mulige inntjeningsmodeller i framtiden, og de fleste mener at reklameinntekter vil spille en stor rolle også i framtiden. Men enkelte studenter oppgir en tro på brukerbetaling på nett. ”Morten” på siste året sier at:

”Kloke sjeler vi finne en måte å gjøre nettjournalistikken lønnsom på (...) Men jeg tror det vil være lenge til før nett blir mer lønnsomt enn papir. Man får jo biprodukter, slik VG har. Jeg håper det finnes rom for å ta betaling for nettaviser, slik som i USA”.

De samme studentene påpeker samtidig problemet med at dette kan bli vanskelig så lenge det finnes gratis nettaviser. ”Nils” på andre året sier: ”Folk må forstå at journalistikk ikke er gratis. Men hvordan få til det? Jeg blir dritsur om jeg må betale for VG Nett. Men klart, før lastet jeg ned alt mulig av musikk ulovlig. Nå betaler jeg for det gjennom iTunes.” Han tror på en gradvis omveltning, og mulighet for betaling via e-faktura: ”Det trenger jo ikke være snakk om store summene. Så lenge det er enkelt å betale tror jeg at det er mulig (...) Kanskje Aftenposten selges som pdf.-fil om fem år?” Flere av studentene peker på det samme som denne mannlige studenten: At så lenge det blir enkelt å betale, og det ikke er snakk om de store summene – så håper og tror de på at brukerbetaling er en mulig betalingsmetode i framtiden.

Men det finnes også enkelte som peker på det uvurderlige ved å ha papiravisen fysisk framfor seg. ”Pia” første året sier at hun kanskje hadde betalt for en avis via nettet, om hun hadde et ”verktøy som gjorde at det var mulig å lese den på samme måte som papir, som iPad. Men det er viktig at avisen på nett ser ut som en papiravis. (...) Nå er det litt trøtete å lese på nett. ”

”Siv” på første året har ikke tro på brukerbetaling på nett. ”Jeg tror at i framtiden blir all ekstra informasjon samlet i papiravisene, og de vanlige papiravisene som vi kjenner i dag blir erstattet med nett.” Hun sier at dette kan bli et problem i forhold til papirutgavene. ”Jeg håper at vi har papiraviser om 10 år. Men jeg vet ikke. (...) Nå er det nett over alt. Kanskje får avisene et mer lokalavis-preg, for de ekstra interesserte.”

Det er her interessant å gå inn på hva de intervjuede redaktørene vurderer som

de viktigste inntektskildene i framtiden. Nettredaktør for Aftenposten.no, Skjalg Engebø, sier at både på print og digitalt vil brukerbetaling bli stadig viktigere. ”Men i dag dominerer annonseinntekter, særlig digitalt. Jeg mener at det er rom for brukerbetaling på internett, og at dette kan bidra til å heve kvaliteten”, sier Engebø.

Ansvarlig redaktør for Mediehuset Drammens Tidende, Geir Arne Bore, synes spørsmålet er vanskelig, og sier:

”Dette er jo et monsterspørsmål, men sett i et fem års perspektiv så er nok annonseinntekter viktigst. I dag står annonser for 2/3 av inntektene i lokalavisen, og abonnementsinntektene for 1/3. Papirannonser er hovedkilden, med en stadig økende digital andel som går opp mot 20-30 prosent i de neste fem årene. Så har man abonnementsinntekter, som blir gradvis redusert hvis det ikke er mulig å øke betalingsviljen hos abonnentene. Så har vi en fjerde kilde, som vi kan kalle for ”X”, som er nye inntektsmuligheter fra brukerbetaling eller andre inntektskilder. Dette vil sannsynligvis bestå av mange små kilder i stedet for de to hovedinntektskildene vi har hatt til nå”.

Redaktør for VG Papir, Grete S. Ruud, sier at ”utfordringen er å knytte inntektskilder til digitale plattformer”. Vi ser her at redaktørene håper på nye muligheter for inntekter, men hva dette kan være, er heller usikkert. Brukerbetaling blir tatt opp som en mulighet, for å kompensere mot tapte inntekter på papir. Men også dette er usikkert – betalingsviljen blant abonnentene er i dag for liten. Det gjenstår å se hva inntektskilden ”X” vil bestå av i framtiden.

Den framtidige arbeidshverdagen for journalistene er i endring, påpeker nettredaktør for Aftenposten.no, Skjalg Engebø. ”Men først og fremst fordi vi skal lage flere produkter enn i dag – og at innholdet må kunne benyttes i flere av disse produktene”.

Ansvarlig redaktør for Mediehuset Drammens Tidende, Geir Arne Bore, sier at det skjer mye på flere områder i forhold til leservaner, publiseringskanaler, arbeidsmetoder og ikke minst en klarere prioritering av innholdet. ”Jeg tror nok likevel mye av rollen vil ligge fast, både på grunn av endringstakten og arbeidsvaner som er tidkrevende å endre”.

Bore lister opp noen punkter, hvor han sier at ”for de som gjør det riktig vil det bli:”

”- En mer løpende dekning hvor sakene bygges ut etter hvert, og med en mer utstrakt dialog med leserne og kildene før, under og etter publisering i papir.

- Sannsynligvis et sterkere fokus på det lokale innholdet.

- En mer synlig journalistrolle gjennom bruk av dialog, sosiale medier, publisering gjennom blogger og profilering av ansatte.

- Mer direkte publisering gjennom malstyring på avis, og flere oppgaver knyttet inn mot digital overvåking og publisering av innholdet.”

Bore oppgir at for Drammens Tidende har ikke finanskrisen isolert sett gitt noen store endringer, men at de har en større trend med å bli klarere på hva de dekker, altså lokalstoff i dette tilfellet som Drammens Tidende dekker mer nå enn før. ”Vi er mer nøye nå med hva vi prioriterer. Vi har også gått noe bort fra tabloide virkemidler i tråd med lesernes ønsker. Det er kanskje en noe klarere rolleforståelse av journalistidealet i et lokalsamfunn.”

Jeg skal her ikke gå videre inn på om det finnes en klarere rolleforståelse av journalistidealet i et lokalsamfunn eller ikke, men én kommentar til dette kan være at en lokalavis med faste abonnenter har muligens et mer stabilt inntektsgrunnlag, og kan derfor tillate seg å ha et mindre fokus på tabloide virkemidler enn for eksempel et riksdekkende avis som er i løssalg.

Journaliststudentene ble også stilt spørsmål om de trodde at journalistrollen (og idealet) hadde blitt påvirket av nedbemanningene, og om de fryktet for kvalitetsjournalistikken. Dette spørsmålet var gjerne allerede besvart av studentene da jeg stilte spørsmålet om hvilke virkninger finanskrisen hadde på journalistens hverdag og arbeidsmetoder. Enkelte av studentene utdyper sitt svar, og mange peker på en frykt for at et inntjeningskrav og nedbemanninger skal påvirke kvaliteten. ”Trond” på første året sier at ”dersom avisen er avhengig av salg, blir det en av årsakene til lettvekter-saker, og saker som selger bedre enn andre, slik sett kan det gå ut over kvaliteten.” Men han påpeker også betydningen av idealet som er forbundet med journalistyrket, og sier at det er en større rolle det å være journalist, og at det er opp til journalistene om ”de vil finne seg i alle nedskjæringene og drive med mindre undersøkende journalistikk. Det er jo tross alt de som skriver sakene. Det må man ikke glemme.” ”Siv” mener at kvaliteten på det redaksjonelle stoffet har blitt påvirket som følge av inntjeningskrav og tidsknapphet: ”Jeg jobbet i lokalavis før, og der var det mye skrivefeil og tull. Jeg får vondt av det, å se på hvordan man redigerer og klipper saker med mye slurvefeil.” ”Jon” sier han er frustrert over lavere kvalitet og økt inntjeningskrav, og sier han skulle gjerne ha tatt en titt på budsjettene: ”Det blir dårligere. Jeg lurer egentlig på om avisene faktisk går med underskudd, eller om

eierne ikke tjener fullt så mye som de vil på avisene. Jeg skulle gjerne ha sett budsjettene.”

Vi har sett at journalistrollen er i endring, som en følge av økt inntjeningskrav og økt tidspress. Nettmediet gir rom for nye arbeidsmetoder, med løpende dekning og dialog med lesere og kilder. Nye publiseringsplattformer tar form, hvor journalisten publiserer stoff for flere kanaler. Nedskjæringene som har vært omtales gjerne som en ”effektivisering” av redaktørene. Vi ser også tendenser til et økt hastighetskrav – hvor kvaliteten kan påvirkes ut i fra tidsknapphet. Dette later til å være en av studentenes største frykt. Men er det én ting mediene har fokus på, så er det nettopp kvalitet. Ingen av redaktørene mener at kuttene har påvirket kvaliteten. Kvalitet er viktig for mediehusets omdømme, som igjen er viktig overfor leserne og deres oppfatninger av mediet. Uten anerkjennelse blant publikum og et solid merkevarenavn, vil ikke mediene overleve – et særdeles viktig poeng som mediebransjen er meget klar over – og tilstreber i tråd med journalistikkens tidligere nevnte ”tre dyder”; Vær varsom-, Tekstreklame-, og Redaktørplakaten.

Det er her interessant å se på hva journaliststudentene vurderer som mulige trusler mot en fri og kritisk presse. Et dilemma her er at spørsmålsformen er på en slik måte at vi antar at det er noe som faktisk truer pressen – som kan være et noe kontroversielt spørsmål.

Mulige trusler mot en fri og kritisk presse. Hvor stor fare mener du disse utgjør?

	Kvinne	Mann	Totalt
Partibasert eierskap av mediebedrifter	38,0	44,0	40,0
For liten kunnskap om samfunnet blant journalister	42,0	34,6	39,5
Journalister sin tendens til å ”jage i flokk”	38,8	26,9	34,7
At flere mediebedrifter blir kontrollert av samme eier	28,0	34,6	30,3
Journalisters selvsensur	26,0	30,8	27,6
Utenlandsk eierskap av norske mediebedrifter	24,5	30,8	26,7
Reklamefinansierte midler	28,0	15,4	23,7
Publikums behov for forenkling	22,4	19,2	21,3
For Oslo-fokusert journalistikk	18,0	19,2	18,4
Statlig eierskap av mediebedrifter	16,0	19,2	17,1
Kildene har for mye makt	16,0	3,8	11,8

Spørsmålet lyder: Nedenfor listes noen mulige trusler mot en fri og kritisk presse i Norge opp. Hvor stor fare mener du disse utgjør? (Ett kryss for hvert alternativ). Prosentandel som har svart ”stor fare” er oppgitt i tabellen.

Det her kan tenkes at en del studenter krysser av på kategorien ”en viss fare”, men når man slår sammen svaralternativene ”stor fare” og ”en viss fare”, blir rangeringen av kategoriene helt identisk. Vi ser at journaliststudentene anser følgende som de største potensielle truslene mot en fri og kritisk presse:

- ”Partibasert eierskap av mediebedrifter”
- ”For liten kunnskap om samfunnet blant journalister”
- ”Journalister sin tendens til å jage i flokk”
- ”At flere mediebedrifter blir kontrollert av samme eier”

Her ser vi at kategorien ”Reklamefinansierte midler” havner lenger ned på listen. Vi ser også at kategorien ”Flere mediebedrifter blir kontrollert av samme eier” vurderes som en mindre trussel enn ”For liten kunnskap om samfunnet blant journalister”. Det er også litt overraskende at et ”Partibasert eierskap av mediebedrifter” sees på som den største trusselen, noe jeg kommer tilbake til.

Disse resultatene ble koblet opp mot journalistisk erfaring. Det som er verdt å bemerke her, er hvordan svarene ble fordelt på kategorien ”flere mediebedrifter kontrollert av samme eier”. Her ser vi en indikasjon på at de studentene med journalistisk erfaring markerer sterkere på denne ”trusselkategorien” enn de uten journalistisk erfaring:

Trussel fri presse: Flere mediebedrifter kontrollert av samme eier – etter journalistisk erfaring:

	Stor fare	En viss fare	Liten fare	Vet ikke
Uten journ. erfaring	13,9	72,2	8,3	5,6
Ulønnet journ. erfaring	45,5	54,4	0	0
Mindre enn 3 mnd	41,7	25,0	25,0	8,3
Mer enn 3 mnd, mindre enn 1 år fulltid	42,9	57,1	0	0
enn 1 år fulltid	45,5	36,4	0	18,2

Her kan vi stille spørsmålet om journalistisk erfaring har gitt studentene dypere kunnskaper om eierskap kontra journalistikk. Vi kan også anta at en del av de med journalistisk erfaring, har hatt denne erfaringen i nyere tid – og/eller mens de er under utdanning på journaliststudiet. Vi vet at omkring dette tidspunktet var finanskrisens ettervirkninger i full gang med innsparinger i en rekke redaksjoner. Eierskap har nok

vært debattert internt i redaksjoner landet rundt, med diskusjoner om hvilke mediehus som klarte finanskrisen bra, og hvilke som led store tap.

Jeg skal nå gå videre inn på de videre virkningene av nedbemanningene og kuttene: Journaliststudentene har en rekke bekymringer for sin egen yrkesframtid.

Kap. 6: Vurdering av yrkesframtid, bekymringer og ønsker

Vi ser at en stor andel av journaliststudentene uttrykker at de er ganske sikre på å ville arbeide som journalist i framtiden. Men vi ser at flere av studentene uttrykker en bekymring for sin egen framtid, hvor de i intervjuperiodene var vitner til en rekke nedskjæringer i flere redaksjoner.

I 2010 opplever pressen en todelt krise: En økonomisk tilbakegang kombinert med en publikumsflukt fra papir til nett – som man ennå ikke har noen god forretningsmodell for. Papiravisene taper lesere i titusentall, hvordan skal de overleve? spør Guri Hjeltnes. (2010: 7).

Vi har sett at ”Mediehusrapporten 2009” viste flere mediehus i krise som følge av finanskrisen. Av ”Mediehusrapporten 2010” leste vi at mediekrisen fortsetter. Journaliststudentene vurderer at deres egen framtid kan være noe usikker, på bakgrunn av nedgangen som fant sted i en rekke ulike mediehus. Flere av de intervjuede studentene uttrykker en bekymring for om de faktisk vil få seg arbeid etter studiene. Flere av dem vektlegger samtidig at det er viktig for dem å gjøre det de har lyst til, altså å utdanne seg til journalist, uavhengig hvordan jobbmarkedet er.

”Jon” på siste året er ganske skeptisk til framtiden, og sier kort og godt: ”Jeg har forhåpninger men ingen forventninger. Jeg blir ikke overrasket om jeg ikke får jobb etter studiet.” ”Siv” på første året sier hun er skremt av nedbemanningene:

”Men dette tror jeg kan ramme alle yrker. Jeg tror dette dreier seg om en overgangsperiode. Skal man gå og tenke slik, kan man jo ikke utdanne seg. Det er viktig å gjøre hva man har lyst til, framfor å se etter fast jobb med høy inntekt. (...) I redaksjonen der hvor jeg jobber nå, har man gått gjennom hver skribent, og kvittet seg med alle de som ikke skriver. Vi var 8, nå er vi 2. Det er mye større krav til oss nå, på grunn av økonomien. Dette er et nystartet magasin, så det er bra i utgangspunktet. Det er også viktig med 100 prosent kvalitet.”

”Nils” på andre året har fått erfare usikkerheten i arbeidslivet:

”Ja, jeg blir skremt. Jeg merket dette selv da jeg fikk jobb, da fikk jeg beskjed om at om 2 år hadde jeg ikke jobb der lenger. Kontrakten er kun midlertidig, og den kan ikke forlenges. Det er full ansettelsesstopp der, det var ingen kul beskjed å få.”

”Per” på første året, har et interessant syn på nedbemanningene, og uttrykker at det er

helt greit dersom noen aviser/mediehus må gå til det skrittet å legge ned:

”Nei, jeg tror at det er bra at ikke alt består til enhver tid. Ting som ikke er levedyktig bør gå under, det er viktig at journalistikken er i takt med tiden. Selv om jeg er en sterk tilhenger av pressestøtten og meningsmangfold. Man jo trekke paralleller til musikkbransjen, som tvholder på det gamle og ikke tar inn ny teknologi over seg, de forsvarer en dinosaur som folk ikke vil ha lenger.”

Nedgangen opptar journaliststudentene. De er bekymret, de ser endringer i mediemarkedet, og er bevisste på at markedet er tøft. Flere er usikre på sin egen framtid som journalist. Vi skal se at denne usikkerheten gir utslag på deres framtidsplaner: Flere planlegger å ta mer, eller en helt annen utdanning.

En mulig løsning: Mer utdanning

Flere av de intervjuede peker på at de har planer om å ta mer utdanning etter studiet, slik at de har muligheten til å gjøre andre ting enn kun å arbeide som journalist – og dermed oppnå å være mindre bekymret for det framtidige jobbmarkedet. ”Inga” på første året sier at hun kanskje ikke skal bli journalist, og vurderer å ta en ny utdanning til høsten. Hun legger til: ”Men hadde jeg tenkt å bare bli journalist, så hadde jeg vært bekymret.” ”Mia” på første året sier at hun ikke er skremt av nedbemanningene, også her fordi at:

”Jeg har vel tenkt at jeg nødvendigvis ikke trenger å bli journalist, jeg har en bredere utdanning å falle tilbake på. Jeg har andre muligheter. Men det er et tøffere arbeidsmarked enn jeg trodde, og da må jeg vite helt klart hva jeg egentlig har lyst til.”

”Eva” på første året sier: ”Jeg tror ikke jeg får den jobben jeg ønsker meg med en gang, derfor velger jeg å studere mer etter denne utdanningen.”

Spørreskjemaundersøkelsen bekrefter hva de intervjuede studentene oppgir; Hele 36 % sier at de planlegger å ta mer utdanning etter journaliststudiet. En like stor andel på 36 % sier at de ikke har planer om dette, og 28 % oppgir at de er usikre.

I Journalisten juni 2011 kunne vi lese en artikkel om kursing av sommervikarer i Aftenposten. Her uttaler en av vikarene, Martin Jacob Kristoffersen, som har bakgrunn fra TV2 og Dagbladet, at han er langt fra sikker på om det er journalist han ønsker å bli:

”Det er et sjansespill å satse på journalistyrket! Det ville ha vært en drøm å livnære meg på det, siden det er et av få yrker som er såpass varierte at det stimulerer mine mange interesser. Jeg kunne aldri tenke meg å ha et rutinepreget A4-liv.”

Kristoffersen legger til: ”Men for å få fast jobb trengs det både konsistent hardt arbeid over lengre tid og en god dose flaks, så jeg har ingen illusjoner. Jeg har nedgradert journalistikk til reserveplanen og regner med at etter hvert søker mot andre yrker”.

Dette er i tråd med nettopp det de intervjuede journaliststudentene har gitt uttrykk for: Det oppfatter at det finnes et tøft arbeidsmarked i journalistikken, det trengs mye hardt arbeid i en startfase, det er usikkerhet om journalistikk er det eneste valget i en arbeidsframtid, og det å ta andre utdannelser/et annet yrke kan virke som en ekstra trygghet.

Bortsett fra å ha ”et ekstra bein å stå på”, finnes det ytterligere årsaker til at studentene planlegger mer utdanning etter studiet? Vi ser at arbeidsgivere stiller et stadig økt krav til kompetanse i deres stillingsutlysninger. I dagens stillingsannonser ser man ofte at det søkes etter journalister med spesialkunnskap innenfor diverse kunnskapsfelt. Dette blir påpekt av noen av de intervjuede studentene, og oppgir dette som årsaken til at de ønsker å ta mer utdanning. ”Inga” på første året forteller at hun selv mener at hun burde ha hatt mer samfunnsfaglig kunnskap før hun startet på journaliststudiet: ”Jeg har ingen annen utdanning, unntatt ett år i fransk. Jeg føler at jeg ikke har dybdekunnskap. Jeg vurderer å begynne med noe annet til høsten, som internasjonale studier.” ”Mia” på første året mener at:

”Det skulle ha vært obligatorisk å ha høyskole- eller universitetsutdanning før man begynner på utdannelsen her. Du kan ha et fagområde hvor du har noe å si, og at man utnytter dette, spisskompetanse på et område. For eksempel, har man økonomisk utdanning, kan være økonomisk journalist.”

Den samme tanken uttrykkes også av ”Jon” på siste året:

”Jeg mener kravene for å komme inn på journalistikk bør være annerledes. Man må ha noe mer i bagasjen, kravet burde ha vært ett år på universitetet, eller en bachelor. Så kunne journalistikkstudiet ha vært som en mastergrad.”

”Mia” på første året, nevner også viktigheten av å være ”spesialist” på et fagfelt:

”Skaffe seg et felt man er spesialist på, det tror jeg er viktig. Jeg selv skal ta kultur og religionshistorie etter dette studiet. Det er viktig å ha et område man kan hevde seg i.”

Rune Ottosen nevner i boken *I journalistikkens grenseland, journalistrollen*

mellom marked og idealer, en undersøkelse han gjennomførte blant pensjonistene i NJ og NR. Han spurte blant annet om hvilke egenskaper som var av størst betydning for å kunne bli en god journalist. Da var egenskapene ”bred erfaringsbakgrunn”, ”høyt kunnskapsnivå”, ”objektivitet” og ”nøyaktighet” som scoret høyest (2004: 124).

Kunnskapsnivå blir også vektlagt av de intervjuede redaktørene. Blant annet sier Aftenpostens redaktør, Skjalg Engebø, at: ”Vi vil stadig ha behov for spisskompetanse (...). På tampen av 2009 opprettet vi noe nye stillinger i økonomiredaksjonen, for å kunne lage en egen økonomiseksjon digitalt.”

Jobben som livsstil?

Vi ser at en stor andel av studentene planlegger å ta videre utdanning, og dette blir blant annet begrunnet med frykt for å ikke få arbeid etter studiene, eller at man ønsker spesialkunnskaper for å hevde seg innenfor et bestemt fagområde.

De aller fleste av de intervjuede journaliststudentene uttrykker at de er villige til å jobbe hardt for å få den ”drømmejobben” de ønsker – eller for få en fast jobb i det hele tatt. Her dukker det opp et ny problemstilling når man snakker om å jobbe hardt for å oppnå det man ønsker: Flere av journaliststudentene bruker ordet ”livsstil”, noen med frykt i stemmen – andre med glød.

Flere av de intervjuede oppgir at de er meget innstilt på å arbeide hardt, som å arbeide på vikariat etter vikariat, samt turnusarbeid – for å oppnå en posisjon i arbeidsmarkedet. Men det er oppsiktsvekkende at størsteparten av de intervjuede uttrykker samtidig at når det gjelder turnusarbeid, så gjelder positiviteten inntil et visst punkt: Inntil de får seg familie og barn. Da kan de gjerne tenke seg mer normale arbeidstider, med en fast jobb uten for mye ”stress”. Mange er svært bevisste på at jobben da ikke skal være ”en livsstil”, men nettopp en jobb. ”Pia” på første året forteller:

”Jeg får vel en jobb et eller annet sted, og så må jeg nok jobbe veldig hardt for å få det jeg drømmer om. Jeg er også litt redd for at jobben skal bli mer en livsstil enn en jobb, man skal jo alltid ha noen ideer og være kreativ, det betyr mye stress. Men på en annen side kan dette også være morsomt. Et slikt press er greit nå, men redd det kan ta for mye tid dersom man skal ha familie.”

”Per” på første året sier at han har mange bekymringer for framtiden, som at han ikke skal være rask nok, at han skal få for liten tid til å arbeide med sakene, og at yrket skal

bli en livsstil framfor en jobb. Han sier videre: ”Jeg tror at de som virkelig er gode, gjør jobben til en livsstil. Jeg vil helst ikke det, jeg ønsker meg en jobb først og fremst.” ”Morten” på siste året sier han har ingen problemer med å arbeide turnus eller kveld, enn så lenge: ”Det blir nok vanskeligere når jeg blir eldre... Eller det er ikke aktuelt når jeg blir eldre.”

”Mia” på første året sier hun er positiv til turnusarbeid, men at det kan bli slitsomt. Hun sier at: ”Det er fint med faste arbeidstider, og jeg er villig til å strekke meg ganske lang for å få jobb. Det virker jo ikke så lett for tida, det å få jobb.” Den samme studenten sier senere under intervjuet:

”Jeg har egentlig ikke tenkt så mye på arbeidstider. Jeg har jo tenkt å drive med radio, og da vet jeg at man gjerne begynner arbeidsdagen veldig tidlig. Det er jeg innstilt på. Jeg vet at folk i perioder nesten kan leve og bo på jobben, det ser jeg ikke fram til. Jeg ønsker ikke at jobben skal bli en livsstil. (...) Jeg tenker mye på saker allerede. Jeg prøver å la være, men vi fikk beskjed om da vi begynte på studiet at vi måtte være våkne og se sakene omkring oss. Jeg føler det kan ødelegge litt for det sosiale, det blir fort slik. Det er jeg bevisst på, at mine venner ikke skal tenke på meg som ”journalisten”. Jeg hadde antennene mye ute da jeg begynte på studiet, men jeg tror det fort kan bli slitsomt for en selv i lengden, at en alltid tenker jobb. Spesielt om man har lange dager fra før, dette tror jeg kan være en utfordring.”

”Jon” på siste året forteller at han godt kan arbeide turnus når som helst, fordi det skjer jo noe hele tiden som må dekkes av media, og legger til: ”Jeg kan skjønne at de som har familie trenger litt struktur og faste arbeidstider. Jeg mener at yrket (journalistikk) ikke egner seg for familie. Du kan ha en kjæreste, men ikke noe mer.” Denne mannlige studenten representerer nok et av ytterpunktene om synet på turnusarbeid, men det er overraskende mange av studentene som har tanker om nettopp det med å ha familie i kombinasjon med yrket.

”Nils” på andre året sier at han ikke ser for seg å arbeide i en dagsaktuell redaksjon, og har derfor ikke tenkt å arbeide i turnus. Men han oppgir samtidig at ikke tviler på at det likevel blir mange sene kvelder:

”Akkurat nå er jeg en fri mann, så det gjør jo ikke noe slik sett. Jeg er helt OK med at jobben blir en livsstil framfor en jobb. Jeg er villig til å gi mye for å komme dit jeg vil, det eneste er kun hvis jeg gifter meg, kanskje jeg endrer mening da.”

”Siv” på første året sier hun også er villig til å arbeide turnus, men ser helst hun får normale arbeidstider. ”Men må jeg så må jeg. Jeg kan nok bli litt lei av det etter hvert.” ”Per” på første året sier: ”Turnus, kveld og helg. Nei, jeg er ikke så veldig gira på dette. Jeg håper på normale arbeidstider.”

”Pia” på første året sier: ”Jeg er villig til å arbeide turnus, jeg gjør det allerede i jobben jeg har nå. Det er helt greit med uforutsigbare arbeidstider. Det blir kanskje annerledes når jeg får barn.”

”Trond” på første året sier:

”Man må jobbe turnus og kveld, jeg tror i større grad i store aviser og nettaviser. Men klart, arbeider man med nyheter, må man jo tåle det, det kommer an på stoffområdet. Men jeg ønsker å holde på med hobbyene mine på kveldene, så det kan jo bli et problem. Det er jo ingen ideell situasjon.”

Størsteparten av de intervjuede gir altså uttrykk for at de gjerne ønsker å arbeide innenfor ”normale” arbeidstider dersom de får anledning til dette. Størsteparten oppgir også at de er villige til å arbeide utenfor normale arbeidstider, hvor bakgrunnen er at de ønsker å posisjonere seg i jobbmarkedet. Men når de får fast jobb, og muligens familie og barn – så ser de helst at har mulighet til å minst mulig inngå i en turnusordning. Dette er oppsiktsvekkende. Det er slett ikke uvanlig at man som journalist inngår i en eller annen turnusordning. Dette er også et svært vanlig krav i dagens stillingsannonser av ledige journaliststillinger.

Vi ser at journaliststudentene frykter at arbeidet skal bli en ”livsstil”, det vil si at jobben skal ta mer tid enn ønsket, og eventuelt gå ut over et framtidig familieliv. Dette er ikke ubegrunnet. I boken *Journalistikk i en digital hverdag* henviser Rune Ottosen og Arne H. Krumsvik til Norsk journalistlags arbeidsmiljøundersøkelse fra 2007¹⁷ blant journalister som arbeider flermedialt eller med kontinuerlig deadline. (Ottosen & Krumsvik 2008: 13). Ottosen og Krumsvik peker på at det er en uttrykt frykt blant journalister i en digital hverdag at tidspress skal gå ut over kvaliteten på det journalistiske produktet. For tre av ti blir jobben vanskelig å kombinere med privatlivet. I tillegg får kun halvparten av de spurte tilfredsstilt behovet for journalistiske utfordringer, og hele 45 prosent av de spurte mener arbeidet er psykisk

¹⁷ ”Norsk Journalistlags arbeidsmiljøundersøkelse blant journalister som jobber med kontinuerlig deadline 2007. Rapporten er forfattet av Cecilie Klem, Hege Lyngved Odinsen, Evind Molde, Mona Askerød.

belastende. Konklusjonen er at godt over halvparten opplever negativt stress i arbeidssituasjonen. (2008: 16). Forfatterne peker også på at arbeidsgivere av journalister som jobber digitalt gjerne synes at journalistene bør være ”fleksible”. 76 prosent oppgir at det blir forventet at de er fleksible utover oppsatt vaktplan (2008: 16).

Ottosen peker på sin undersøkelse¹⁸, som viste at de kvinnene som har valgt journalistyrket, til en viss grad har måttet velge bort ekteskap. Hans undersøkelse viser at andelen kvinner som har vært gift, er lavere blant journalister enn i befolkningen for øvrig. Skilsmissefrekvensen blant kvinnelige journalister er også høyere enn gjennomsnittet i andre yrker (2004: 77).

I tillegg framgår det av den store arbeidsmiljøundersøkelsen til NJ fra 2002 at journalisters sykefravær av kortere varighet enn fraværet i yrkesbefolkningen generelt. Journalister holder seg ikke hjemme når de egentlig burde være det på grunn av sykdom og plager. En av hovedårsakene er at journalistene liker jobben sin, og presser seg til dra på jobb (Ottosen 2004: 84).

Det å arbeide som journalist, kan by på et hektisk arbeidsmiljø – med tidspress og turnusarbeid. Store deler av framtidens jobbmarked er innenfor digitale medier. I tillegg finnes det liten grad av bemanningsovergang fra papiravis til nettavis. Dette betyr at det er mange unge og uerfarne journalister som bemanner de nye jobbene (Ottosen & Krumsvik 2008: 26).

Svært mange av studentene vil sannsynligvis få sin første arbeidserfaring innenfor et /flere digitale medier. Det gjenstår å se om journaliststudentene endrer innstilling til turnus når de kommer seg i arbeid, og blir blitt av ”basillen”, eller om de faktisk vil få seg et liten overraskelse når de innser at en journalsists hverdag ofte består av korte tidsfrister – hvor arbeidsgiver gjerne forventer en stor grad av fleksibilitet. Vi ser at skepsisen blant journaliststudentene er relativt høy mot den type arbeidsform som ofte preger nettmediene.

Jeg ønsker derfor å gå videre inn på spørsmålet: *Hva er journaliststudentenes tanker om et eventuelt framtidig arbeidsliv innenfor nettmediet?*

¹⁸ Referert i artikkelen av Ottosen ”Hvem blir journalister” i ”En fri og uavhengig ledelse...” Redaktørinstituttets status 2001. *Årbok fra Norsk redaktørforening*. Kristiansand IJ/Høyskoleforlaget

Skepsis til nettmediet

Mediehusrapporten 2010 viser en utvikling mot tettere integrering, hvor stadig flere medarbeidere leverer saker både til nett og pair. Redaksjonene tenker i stadig større grad koordinert omkring nett og papirpublisering av innhold.

”Det er neppe særlig tvil om hvor framtidens jobbmarked ligger, selv om undersøkelser blant journaliststudenter viser at nettavisene fortsatt ikke er et etterspurt arbeidssted,” skriver Ottosen og Krumsvik i boken *Journalistikk i en digital hverdag* (2008: 25). De peker på Bjørnsens undersøkelse som viste at blant journaliststudentene i Volda i Oslo var det kun 2 % som hadde nettavisen som et prioritert yrkesvalg, mens 45 % gjerne ville jobbe i tradisjonelle aviser (Bjørnsen 2003:68). De peker videre på at tallene er 2000/2001 og antar at journaliststudentene sannsynligvis er mer bevisst i dag hvor muligheten i framtidens jobbmarked er størst.

Dette viser seg å ikke være tilfellet for førsteårskullet ved HiO i 2009. På spørsmålet *hvilket medium ønsker du å spesialisere seg i på andre året*, oppgir flesteparten at de ønsker å spesialisere seg enten i mediet ”avis” (31,6 %) , eller ”fjernsyn” (25,0 %). På tredjeplass kommer ”foto” (15,8 %), deretter ”radio” (6,6 %). Kun én respondent (1,3 %) oppgir ”nettavis” som det mediet han/hun ønsker å spesialisere seg i. Dette er oppsiktsvekkende.

I 2000 oppgav kun 2 % av både de mannlige og kvinnelige studentene ”nettavis” som det foretrukne mediet når det gjaldt framtidig arbeid. I 2008 var det kun 2 % av de kvinnelige studentene som svarte det samme, og kun 3 % av de mannlige studentene (Bjørnsen, Hovden, Ottosen 2010: 10).

Dybdeintervjuene gav også helt klare funn på at studentene generelt er skeptiske til å arbeide i nettmedium. Dette til tross for at arbeidsmarkedet etterlyser flermedial kompetanse. Den mest utpekte årsaken er frykt for å ikke få tid til å gå i dybden i saker.

Flere av studentene henviser til ”nettukene”, en uke med fokus på nettmedier og nettskriving ved HiO. ”Mia” på første året forteller at:

”Under nettukene var det mer press. Jeg syntes det var fælt å arbeide på nett. Jeg ønsker å ha god tid når jeg skal arbeide (...). Nett er litt mer tabloid og rask journalistikk. Derfor trodde jeg at jeg ikke ville like det. Det er heller ikke lett å gå i dybden. Det er en arbeidsmåte jeg ikke er komfortabel med. Men det er deilig å bli fort ferdig med sakene, og jeg tror at netttjournalistikk passer for de som liker å arbeide raskt.”

”Mia” sier at hun har inntrykk av at det mangler tid i journalistikken, og at hun savner ”den langsomme og nøysomme journalistikken”. ”Jon” på siste året, som har erfaring fra en av landets største nettredaksjoner, forteller at etter hans erfaring tror han at han ikke hadde holdt ut så lenge som nettjournalist, og peker på at han har kjent på kroppen at hans egen prestasjon hadde noe å si om han beholdt jobben eller ikke:

”Jeg tror ikke jeg hadde holdt ut lenge som nettjournalist, etter min erfaring. Jeg synes en nettredaksjon minner om et salgskontor. Jeg har jobbet som telefonselger også, og det er samme type press føler jeg. Som selger må du dekke hvor mye som blir solgt, som nettjournalist går det på hvor mange treff saken min får. Samtidig føler jeg at arbeidsgiver får deg til å ikke føle deg trygg, for det er mange vikariater. Det betyr at jobben din blir prestasjonsavhengig.”

Noen av studentene begrunner med at de tror at det blir for mye stress å arbeide i et nettmedium. ”Siv” på første året sier: ”Jeg kan drive med nettjournalistikk så lenge det er om mote. Ellers har jeg ikke lyst til å drive med nettjournalistikk i en avis. Det tror jeg blir for mye stress.”

”Eva” på første året, påpeker at hun gjerne kunne ha tenkt seg å arbeide flermedialt, men legger til:

”Men å arbeide *bare* på nett, det foretrekker jeg ikke. Jeg tror det er et press der, men kan hende jeg endrer mening etter hvert. Men jeg oppdaget under nettukene på skolen, at alt skulle gå så fort. Det frister ikke så veldig.”

”Nils” på andre året synes det kan bli for ensformig:

”Jeg arbeider nå som ekstravakt på nett, og der har jeg fått erfaring med at ting skal gå unna på nett. Jeg ønsker ikke å arbeide på nett på heltid, det blir for ensformig. Jeg må være mer kreativ og underholdene. Å sitte foran dataskjermen hele livet går ikke.”

”Jon” på siste året peker på at tid også er viktig av hensyn til kildene:

”Ta seg god tid, eller tid nok, for å få informasjon, gjør at intervjuobjektet føler seg mer satt pris på. Man er mer ”gentleman” på den gamle måten, og man får mer informasjon. Dersom kilden din føler seg trygg på deg, så får man mer informasjon. Men da må du ha tid, og kanskje forklare nivåene i journalistikken. Men dette har vi jo ikke tid til nå, ofte må slike ting gjøres på fritiden”

”Morten” på siste året, forteller at i han i sin stilling som tilkallingsvikar, produserer 7-10 saker per dag på nett, noen klippsaker og noen egensaker. Han er komfortabel

med denne arbeidsmetoden, og føler samtidig at nettets ”natur” gjør at han må fokusere på de litt mer lette sakene:

”Det er hektisk, men helt greit så lenge det ikke blir dyptgående saker. Jeg vil slite med å skrive 4 gode samfunnsnyttige saker hver dag (...) Jeg jobber ut i fra klikktall. (...) Jeg får feedback ut i fra klikk, ikke på kvalitet, og jeg jobber ut i fra dette.”

”Per” på første året uttrykker en frykt for at kvaliteten er lavere på nett:

”Medstudenter som har arbeidet i VG har fortalt meg at de sliter veldig med å finne ut av hva slags saker som selger og som kommer på trykk. Mange herfra skriver jo om menneskerettigheter, og så vil man heller ha en øltest i papirutgaven.”

Av de studentene som ble intervjuet, uttrykker altså flesteparten en viss skepsis til å arbeide raskt under press. Flere har gjort seg en viss formening om at det å arbeide på nett, betyr stress og tidspress. Flere uttrykker også en frykt for å ikke få nok tid til å arbeide grundig med saker. Det kan se ut som at stress- og underholdningsfaktoren virker avskrekkende for studentene.

Dette er nok ikke ubegrunnet. Rune Ottosen og Arne H. Krumsvik peker på Norsk journalistlags arbeidsmiljøundersøkelse blant journalister som jobbet flermedialt eller med kontinuerlig deadline fra 2007. Undersøkelsen viste en bekymring over forholdet mellom produktivitet og kvalitet (2008: 15). Nettpublikasjonenes sterke produksjonspress med kontinuerlig deadline legger press på de klassiske journalistiske idealene som journaliststudentene her trykker hardt til sitt bryst, som bruk av kilder og kildesjekk.

Undersøkelsen viste nettopp hva journaliststudentene frykter: At de som jobber flermedialt er spesielt utsatt for stress, og størst er savnet etter å få jobbet ”i fred” med større saker som man fordyper seg i (Ottosen & Krumsvik 2008: 18). I redaksjoner der den bærende tanken er å publisere det samme stoffet i flere kanaler, og med minst mulig bruk av ekstra ressurser, er det sannsynlig at journalistenes nettjobbing vil domineres av ulike former for tidssparing, påpeker Astrid Gynnild (2008: 137). Hun peker på ulike delstrategier for tidssparing; *Normativ stoffsiling, feltminimering, kildeminimering, klipp-og-lim og pauseminimering*. Nettredaksjoner som preges av dette mønsteret er ofte ganske små, har gjerne få fast ansatte journalister og store produksjonskrav (2008: 137). Vi ser at journaliststudentene går inn på disse tidssparingsstrategiene, og uttrykker en skepsis

mot denne type arbeidsmetode: *Normativ stoffsiling* styres først og fremst av målet om å være først på hendelsesnyheter i eget nedslagsdelt, som kan variere fra det helt lokale til det nasjonale (Gynnild 2008: 137).

Feltminimering går på at som regel er informasjon fra mange kilder lett tilgjengelig uten at man trenger å forlate nettavisen fysisk. Her oppstår det to dilemmaer: Journalistens mulighet til målrettet kildepleier gjennom direkte kontakt reduseres, og at observasjoner av åsteder, miljøer, mennesker og begivenheter i større grad overlates til kilder utenfor redaksjonen (Gynnild 2008: 138).

Kildeminimering går antall kilder per sak, og færre kilder er ikke unikt for nettavisene – men det finnes en tendens til å være mer utpreget og akseptert der enn i andre medier (Gynnild 2008: 139).

Klipp-og-lim er en del av rutinene i enhver nyhetsredaksjon. Nettjournalister saumfarer gjerne andre medier for aktuelt stoff, og i den grad den enkelte nettjournalist finner saker som ens egen avis profiterer på å legge ut, løses dette enkelt ved å redigere om tittel og tekst nok til saken kan framstå som ens egen. Stoffet hentes helst fra andre nettaviser eller andre plattformer i eget mediehus og utstyres vanligvis med en henvisning eller en lenke (Gynnild 2008: 139).

Pauseminimering går på at nettjournalister sparer tid ved å kutte ned på tilsynelatende uviktige tidslommer i en daglige jobben. Eksempler er kutt i røykepauser, minimering av lunsjpauser og toalettbesøk, og generelt mindre fysisk bevegelse (Gynnild 2008: 140).

Vi ser altså at det gjerne er hektisk å arbeide i en nettredaksjon. Gynnild peker også på at i nettredaksjoner som domineres av intensive tidssparingsstrategier, er sannsynligheten for å bli sliten av den totale arbeidssituasjonen høyere enn i redaksjoner med bedre bemanningssituasjon og større muligheter for individuelt handlingsrom (Gynnild 2008: 140)

Vi ser også at enkelte av studentene uttrykker en viss skuffelse over at enkle kuriosasaker kan bli prioritert framfor mer utarbeidede tunge saker (jfr. Sitatet om menneskerettigheter vs. øltest). Klikkmålinger i nettmediene viser at leserne ønsker journalistisk mangfold og kvalitativ tyngde parallelt med underholdene trafikkteasere i form av kjendiseri, kjønnsliv og annet kuriosastoff. Oppsiktsvekkende, morsomme og gale kuriosasaker generer vanligvis enormt med klikk. (Gynnild 2008: 138). Et fundamentalt dilemma i mediebransjen, er at underholdning generelt sett er langt mer profittskapende enn informasjonssaker. Det finnes en tendens i media som styrer unna

seriøs substans som utfordrer leserne, til lett underholdning som er gjenkjennelig og trøstende. Det finnes en stor spenning mellom profitt, og hva som er offentlig interessant (Croteau & Hoynes 2006: 9).

Det kan også tenkes at journaliststudentene ser på nettmediet som mindre prestisjefullt enn de tradisjonelle plattformene. Her er det interessant å nevne et forskningsprosjekt fra 2010,¹⁹ gjennomført av fem journalistikkstudenter ved Høgskolen i Volda: Maren Kvamme Hagen, Ida Glorvigen Hanstad, Vilde Hjertholm, Lunde Brynjar Solheim og Torstein S. Throndsen. De så på de tre mediekanalene avis, TV og nett, og analysert forsidesakene til et uvalg av nyhetsmedier. Undersøkelsen viste kort fortalt at nettjournalistene knapt er ute for å møte kildene sine, og bruker færre kilder enn avis- og TV-mediet. I bruken av kilder per sak kommer papiravisen best ut med en snitt på 4,3 kilder. For TV er snittallet per sak 2,6, mens snittet på nett var 2,3 kilder. Det er rimelig å anta at slike resultater er med på bygge opp formeningen om at det å arbeide i nettmediet er mindre prestisjefullt enn å arbeide i en papiravis eller i TV-mediet.

I dybdeintervjuene ble journaliststudentene spurt om de mente at nettmediet gav rom for grundig journalistikk. Her svarer mange at de føler at nettmediet ikke er noe hinder for kvalitetsjournalistikk. En kvinne på første året sier at hun ser kvalitetsjournalistikk på nettet, men stiller spørsmål ved hvorfor sakene skal være så korte. Hun forsøker å besvare sitt eget spørsmål, og sier at ”utfordringen er å få folk til å sitte og lese lenge på skjermen. I tillegg er mange lesere vant til korte saker. Jeg selv printer heller ut saken dersom den er lang, og leser det på papir.

En mann på siste året mener bestemt at selve mediet har ingenting tid å si om for kvalitetsjournalistikk. En kvinne på første året forteller at hun synes det er mye bra nettjournalistikk, og ser ikke på det som useriøst. Flere av studentene uttrykker de samme meningene. Noen av studentene legger til en formening om at selv om nettet har mye god journalistikk, finnes det også mye dårlig. ”Trond” på første året forteller:

”Det er mye ”dritt” på nettet, det trekker inntrykket av nettavisene ned. For eksempel på DB har ”live” dekning av ”Skal vi danse”. Da blir de mer useriøse enn papiravisene. Slik det er nå, er nettet for lettvekterstoff. Tittelen byr opp til å lure leserne ofte. Overdramatiserende titler. Det gir jo treff og klikk. Men for meg blir det negativt, jeg blir irritert, da har jeg gitt to klikk for mye. Vil jo gjerne finne fram til de gode sakene raskt og enkelt.”

¹⁹ Omtalt i Journalisten.no: <http://www.journalisten.no/story/61333> Oppsøkt: 20. mai 2011

Vi ser at journaliststudentene anerkjenner nettmediet som et sted for kvalitetsjournalistikk, men likevel synes de altså å ville styre unna nettmediet. Dette til tross for at de framtidige jobbene mest sannsynlig blir å finne i nettmediene, framfor i de tradisjonelle mediene. Hva er det som gjør at de ønsker å arbeide som journalist, hvor ønsker de å arbeide i fremtiden? Jeg ønsker derfor å se gå nærmere inn på følgende spørsmål:

Hvorfor har journaliststudentene valgt journalistikk som yrke?

Hva er det som motiverer journaliststudentene?

Hvor ønsker de å arbeide i fremtiden? Og med hvilke stoffområder?

Årsaker til valg av journalistyrket

Journaliststudentene setter høyest det å få arbeide med stoff som interesserer dem, at jobben er variert, at de får være kreative og møte interessante personer:

Grunner til at man velger journalistikk som yrke:

	Kvinne	Mann	Total
Arbeide med stoff jeg er interessert i	90,0	84,6	88,2
Ha en variert og levende jobb	94,0	73,1	86,8
Være kreativ, drive skapende virksomhet	88,0	80,8	85,5
Møte interessante personer	84,0	65,4	77,6
Et arbeid med frihet og selvstendighet	70,0	46,2	61,8
Skriveglede	69,4	30,8	56,0
Være med i samfunnsdebatten	60,0	26,9	48,7
Mulighet til å reise mye	40,0	46,2	42,1
Hjelpe enkeltpersoner, arbeide mot urettferdighet	38,0	19,2	31,6
Fotoglede	22,0	34,6	26,3
Yrkesidentitet som journalist appellerer til meg	28,0	15,4	23,7
Selvrealisering	28,0	8,0	21,3
Vil forenkle/forklare kompliserte samfunnsforhold	22,0	11,5	18,4
Drive avsløringsjournalistikk mot maktpersoner	16	19,2	17,1

Trygg arbeidsplass	18,0	7,7	14,5
God lønn	6,0	11,5	7,9
Høy status	6,0	7,7	6,6
Muligheten til å bli ”kjendis”	2,0	11,5	5,3
Få arbeide i mitt lokalmiljø/på mitt hjemsted	2,0	3,8	2,7

Spørsmålet lyder: Nedenfor er det satt opp noen mulige grunner til at man velger journalistikk som yrke. Kryss av for hvor viktig hvert enkelt av disse alternativene er for deg. (Prosentandel som har svart svært viktig er oppgitt i tabellen).

Undersøkelsen viser at journaliststudentene vektlegger aller mest muligheten til å få arbeide med stoff man er interessert i. På en andre plass finner vi ”ha en variert og levende jobb”, og på en tredje plass ”være kreativ, drive skapende virksomhet.”

En fullstendig utkjøring av svarene på den første variabelen ser slik ut:

Grunner til at man velger journalistikk som yrke: Arbeide med stoff som jeg er interessert i:

	Svært viktig	Litt viktig	Verken viktig/uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	Vet ikke
Kvinne	90	10	0	0	0	0
Mann	84,6	15,4	0	0	0	0

Vi ser at det å få arbeide med stoff som interesserer er særdeles viktig for både kvinner og menn. Her er det interessant å gå nærmere inn på hvilke stoffområder journaliststudentene selv er mest interessert i å skulle arbeide med:

	Kvinne	Mann	Total
Feature/magasinsstoff	73,5	50,0	65,3
Kulturstoff	70,0	30,8	56,6
Internasjonale konflikter	50,0	46,2	48,7
Underholdning	55,1	26,9	45,3
Nyhetsjournalistikk	34,0	42,3	36,8
Samfunn og politikk	44,0	19,2	35,5
Flerkulturelle spørsmål	38,0	19,2	31,6
Nord-Sør spørsmål	36,7	20,0	31,1
Kriminal saker	22,4	23,1	22,7
Populærvitenskapelige emner	28,6	11,5	22,7

Sport	12,2	40,0	21,6
Utrykningssaker	12,2	23,1	16,0
Helse og samliv	10,2	0	6,7
Økonomi og næringsliv	4,1	7,7	5,3
Forbrukerstoff	4,2	3,8	4,1

Spørsmålet lyder: Hvilken type stoff kunne du aller helst tenke deg å arbeide med som journalist. Nedenfor er noen stoffområder som journalister arbeider med. Kryss av for hvor interessert du er i å jobbe med hver av disse typene stoff. (Prosentandel som har svart svært interessert er oppgitt i tabellen).

Her ser vi den samme tendensen mot at journaliststudentene gjerne ønsker seg god tid når de skal arbeide: Feature og magasinstoff rangeres høyest – både av kvinner og menn. Deretter kommer kulturstoff, hvor det finnes en større andel kvinner enn menn som har krysset av dette alternativet. På en tredje plass finner vi kategorien ”internasjonale konflikter”.

Ønsket om å arbeide med magasin/featurestoff eller kulturstoff, blir bekreftet når vi ser hva journaliststudentene svarte på følgende spørsmål: *Dersom du kommer til å arbeide som journalist i fremtiden, og kunne velge fritt, hvor ville du helst arbeide? (1.+2. valg, og en kategori for ”vet ikke”)*. Her er svarene ganske entydige. De aller fleste av studentene lister opp ett av de største riksdekkende mediene vi har her til lands på enten første eller andrevalg.

Det mediet som får flest ”stemmer” på første og / eller andre plass er Aftenposten (28 stemmer). Av de som har listet opp Aftenposten på første eller andre valg, er det et flertall som ønsker seg inn på kulturavdelingen eller A-magasinet. Deretter følger NRK som den nest meste attraktive arbeidsplassen. Også her er det et flertall som ønsker å arbeide med kulturstoff. Deretter kommer TV2 på en tredje plass, hvor flertallet ønsker å arbeide med sport. På fjerde plass kommer Dagbladet, hvor deres ”Magasinet” later til å være den mest attraktive arbeidsplassen.

Det er verdt å peke på Jan Fredrik Hovden sine analyse av det journalistiske feltet i 2005. Hovdens undersøkelser tyder på at selv om journalister i Dagbladet og VG har cirka samme kjønns- og aldersfordeling som de i de små lokalavisene, har de i Dagbladet og VG oftere en høyere sosial bakgrunn og også en høyere journalistisk prestisje. De har enn dobbelt så stor sjanse til å ha vunnet en større journalistisk pris (2010: 9). Det kan hende den symbolske kapitalen spiller inn, og virker tiltrekkende på journaliststudentene å arbeide i et av de store norske mediehusene framfor lokalaviser.

Når det gjelder arbeid på nett, så er det verdt å merke seg at kun én student lister opp Nettavisen som en attraktiv arbeidsplass, én student skriver ”redaktør i egen nettavis”, en tredje lister opp Aftenposten på nett innenfor kultur/nyhetsavdelingen, og en fjerde skriver VG Nett. Det er altså kun fire av 77 respondenter som spesifikt skriver ned nettmediet som en aktuell arbeidsplass i framtiden (av de 77 respondentene krysset fire respondenter av ”vet ikke”).

Det å få arbeide i et magasin eller i en kulturredaksjon kommer altså høyt opp på listen blant journaliststudentene. Det er rimelig å anta at en av årsakene til hvorfor magasin/featurestoff rangeres høyt, er ønsket om å bedrive ”kvalitetsjournalistikk”, og ha god tid på hver enkelt sak. Vi Jeg har tidligere pekt på at god tid er en viktig faktor for en stor andel av de intervjuede journaliststudentene. Her kan jeg nevne en kvinnelig student på første år, som assosierer det å ha god tid med featurearbeid: ”Jeg har lyst til å arbeide under mer tid, kunne tenkt meg arbeid innefor feature.”

Nettopp dette blir påpekt av ansvarlig redaktør i Finnmarken, Kari Karstensen, i Journalisten nr 10/2011²⁰. I en artikkelserie som omhandler at arbeidsmarkedet for journalister er på vei opp, uttaler Karstensen i den forbindelse: ”For mange unge har forestillinger om å gå ut i en ”kosejobb” der de steller med å skrive gode feature- og magasinartikler. Det er en innstilling som i beste fall åpner for skuffelse.” Hun påpeker at hardt arbeid, allsidighet og nyhetsjakt er det viktigste i starten av yrkesløpet.

I tillegg til et ønske om å skrive de lange og gode sakene, oppgir også enkelte av de intervjuede at denne muligheten kan gi de status som journalist. ”Pia” på første året sier at hun hadde satt ”pris på et arbeidssted som lot meg sitte og grave med saker, og det ville også ha gitt meg status som journalist. Det å gjøre noe for andre hadde jeg likt.”

Mange journalister betoner sterkt det å få satt større eller mindre saker på dagsorden. I et maktperspektiv vil mange journalister, når de blir bedt om å oppsummere hva som har vært meningsfylt i jobben, minnes saker der det de har gjort, har betydd noe for enkeltmennesker. Det trenger nødvendigvis ikke være ”Watergate-nivå” på historien, men de vet at hadde ikke de grepet inn, ville et hendelsesforløp ha artet seg annerledes. (Ottosen 2004: 71).

²⁰ Steen, Henrik (17.06.2011): ”- Hun viste pågangsmot” Journalisten nr. 10/2011, side 6-7)

Det er også verdt å merke seg at kvinner markerer markant sterkere på stoffområdet ”samfunn og politikk”, enn de mannlige studentene. Kvinnene er også mest interessert i å arbeide med ”flerkulturelle spørsmål”, og ”Nord-Sør-spørsmål”. Det er interessant å koble dette opp mot spørsmålet om hvilke grunner som til at man har valgt journalistikk som yrke. Her markerer kvinnene langt sterkere enn mennene når det gjelder samfunnsoppgavene som går på å være med i samfunnsdebatten, møte interessante personer og hjelpe enkeltpersoner/drive arbeid mot urettferdighet. To spørsmål dukker opp: Indikerer dette at kvinnene har et større samfunnsengasjement enn mennene? Har kvinnene mer ideelle motiver for sitt yrkesvalg? Dette hadde det vært interessant å gå videre inn på ved en annen anledning.

Andre funn som er verdt å peke på når det gjelder foretrukne stoffområder, er at langt flere menn markerer en interesse for sport og utrykningssaker. Vi ser også at ingen menn markerer for stoffområdet ”helse og samliv”. Dette kan gi en indikasjon på at kjønn og kjønnsroller spiller inn ved foretrukne stoffområder.

Heller prestisje enn lønn

Om vi tar en ny titt på årsakene til hvorfor journaliststudentene valgte yrket, ser vi at studentene vurderer god lønn og trygg arbeidsplass som mindre viktig for valg av yrket. Kun 7,9 % (god lønn) og 14,5 % (trygg arbeidsplass) av studentene gir disse forholdene høyest score. Dette bekreftes av de intervjuede studentene. Enkelte av de intervjuede pekte spesifikt på at noe av det viktigste var å finne en jobb man trivdes i. ”Mia” på første året sier: ”Det viktigste er å finne noe man liker – det er viktigere enn lønn og status”.

Skriveglede blir også trukket fram av flere som en viktig faktor for valg av studie. I tillegg forteller et par av studentene at de har en forfatterspire i magen. Studentene synes å være glad i godt språk, og enkelte sier at ønsker å utvikle sin egen skrivestil, sin egen stemme. Vi ser av spørreskjemaundersøkelsen at ”skriveglede” blir rangert høyt på listen over årsakene til valg av yrket. Totalt krysser 56 % av i kategorien ”svært viktig”. Men også her er kjønnsforskjeller: 69,4 % av kvinnene krysser her av i kategori ”svært viktig”, mot 30,8 prosent menn.

Flere av de intervjuede de intervjuede la også til prestisjen som ligger i yrket. ”Inga” på første året sier: ”Jeg har lyst til å møte folk, og ha variert arbeid. Jeg er også glad i språk. Og så er det prestisje i yrket.”

Enkelte av de mannlige studentene la også vekt på muligheten til å ”bli

kjendis”. Av spørreskjemaundersøkelsen ser vi at menn markerer sterkere enn kvinner på ”muligheten for å bli kjendis” og ”høy status” (menn: 11,5 %, kvinner: 2,0%). I dybdeintervjuet oppgav ”Jon” på siste året at han hadde mange interesser, og ville derfor bli journalist for å bruke all breddekunnskapen han mente han satt inne med. Han la til:

”Jeg vil også bli kjendis, jeg ønsker å eksponere meg selv. Det har jo journalister egentlig ikke lov til, fant jeg ut av på studiet (ler), men jeg skal lage min egen blogg neste måned etter eksamenene. Jeg har lyst til å påvirke gjennom bloggen, styre samfunnsutviklingen.”

”Nils”, som gikk på andre året, forteller at:

”Da jeg var yngre var jeg artist (...). Da hadde vi opptredener og jeg var på TV, og det fascinerte meg veldig, å være i rampelyset. Jeg har lyst til å eksponere meg selv gjennom journalistikken. Jeg drømmer om å være programleder på TV. Jeg fikk noe sjokk da jeg begynte her, med det gravejournalistikk-preset. Underholdning er min lidenskap.”

Ingen av de intervjuede kvinnene pekte på dette ønsket om å eksponere seg selv. Lik dataene viser, var kvinnene mer opptatt av å hjelpe enkeltmennesker og engasjere seg i samfunnsdebatten. Totalt viser funnene at studentene synes at det viktigste er muligheten til å være kreativ og arbeide med stoff som interesser – med rom for variasjon. Frihet, selvstendighet og deltakelse i samfunnsdebatten kommer også høyt opp, hvor lønn og trygg arbeidsplass spiller en mindre viktig rolle. Dette kan sies å gjenspeile den klassiske journalistrollen.

NJ gjennomførte en stor arbeidsmiljøundersøkelse i samarbeid med Arbeidsforskningsinstituttet i 1979, 1992 og 2002. Her uttrykker intervjuede journalister at noen av de viktigste trivselsfaktorene for journalistyrket er varierte arbeidsoppgaver, en ganske fri jobb, glede ved å samarbeide med kolleger og treffe nye mennesker (Ottosen 2004: 84). De intervjuede journaliststudentene støtter også disse trivselsfaktorene, hvor kreativitet og muligheten for variasjon påpekes av flere som motiver for å søke seg journalistutdanningen.

Men hva oppgir de intervjuede journaliststudentene som ønsket arbeidssted etter studiene, og hvorfor? Her gir studentene meget varierte svar, men det var en holdning som gikk igjen blant studentene: De uttrykte en stor vilje til å ta hvilket som

helst arbeid etter utdanningen. Årsaken er frykten for å ikke få jobb i det hele tatt.

”Tar den jobben man får”

De intervjuede gav ulike svar på hva de ønsker å arbeide med i framtiden.

Flesteparten nevner at de enten har lyst til å arbeide i TV, radio eller avis. To av de intervjuede sier de spesifikt kunne ha tenkt seg å arbeide i et nettmedium. Utenriks, politikk og kultur blir nevnt av flere som spesielle interesseområder.

Men det finnes en stor usikkerhet om hvor de ønsker å arbeide i framtiden. Dette kan nok ha noe å gjøre med den stadige nedbemanningen som hadde funnet sted når intervjuede ble foretatt, som i sin tur kanskje har ført til at studentene har blitt mindre kresne og mer åpne til hvor de kan tenke seg å arbeide etter studiene.

Studentene ble spurt om de trodde at de fikk den jobben de ønsker seg ved endt studie. Det er bemerkelsesverdig mange som har bekymringer på dette punktet: Generelt gir studentene uttrykk for at de ikke tror at de får den jobben de ønsker med en gang – det er jo de færreste av oss som har muligheten til etter endt studie. Det å jobbe seg ”oppover” i et system mot ”drømmestillingen” er en vanlig strategi for arbeidstakere.

Men det er interessant å gå videre inn på hva en meget stor andel av de intervjuede journaliststudentene peker på videre etter at de blir stilt spørsmål om hvor de ønsker å arbeide i framtiden. Det ”Jon” sier er det flere av studentene som peker på:

”Jeg tar hva som helst egentlig, vikariater for eksempel. Dette for å få noe ut av studiet, å bruke til noe, slik at studiet har hatt en hensikt(...) Hvis jeg får den jobben jeg ønsker meg, så er det flaks. Jeg har flaks bare hvis søknaden min blir lest føler jeg nå(...) Det er mange å velge mellom for arbeidsgiverne.”

Villigheten til å ”ta den jobben man får” er stor, uten noen som helst preferanser når det gjelder arbeidssted eller stoffområde. Dette for å sikre at man får arbeidserfaring. Her er noen utvalgte sitater av studenter som uttrykker den samme holdningen:

”Det har vært mye oppsigelser i det siste, så jeg har vært bekymret. Jeg ønsker ikke tilværelsen som freelancer, jeg vil gjerne ha noe fast, og slippe å bekymre meg. Men erfaring teller jo, så jeg får stå på. Jeg engster meg ikke, men tar det jeg kan få for å få erfaring.”
(”Pia” på første året).

”Det jeg er veldig nervøs for, er at det er sånn et trangt nåløyne å komme gjennom og bli den neste Thomas eller Harald. Men jeg satser høyt foreløpig. Innenfor min bransje, er jeg villig til å ta hva som helst av jobber (...) Det hender at jeg tenker at jeg ikke tør satse videre og heller bør begynne på økonomi i Bergen. Men akkurat nå så følger jeg drømmen.” (”Nils” på andre året).

”Det med jobb da, det bekymrer jeg meg litt for, å gjøre jobber som man ikke liker. I begynnelsen er jeg villig til å ta det jeg får, og gjør man et bra inntrykk på denne arbeidsplassen, tror jeg at man vil få større spillerom etter hvert og at man sitter igjen med den jobben man ønsker seg til slutt”. (”Eva” på første året).

Én av studentene gav imidlertid et helt motsatt svar: ”Jeg tar ikke hvilken som helst jobb, jeg vil arbeide med det jeg har lyst til. Man blir en bedre journalist av å jobbe med det man ønsker, enn å skrive småsaker på bestilling for en stor avis.” (”Trond” på første året).

Kap. 7: Studentenes vurderinger av yrket

Jeg ønsker her å ta for meg hvilke egenskaper journaliststudentene anser som viktige for yrket, og hvilke samfunnsoppgaver en journalist bør ha. Dette for å få et bedre bilde av hvordan de selv belyser deres egen framtid og yrkesønsker, som vi skal gå nærmere inn på senere.

Det er her interessant å se hva studentene svarte på følgende spørsmål: *I hvor stor grad vil du beskrive deg selv som samfunnsengasjert?* Her svarer 68 % av kvinnene at de er samfunnsengasjert i svært stor eller stor grad. Tilsvarende tall for menn er 73 %. Ingen krysser av i kategorien ”ikke i det hele tatt”.

At journaliststudentene oppgir at de er samfunnsengasjerte kan støttes av hva de svarte på spørsmålet om de leser aviser regelmessig. Her svarte hele 90,9 % at de leste aviser, norske eller utenlandske, regelmessig. Dette tyder på at det å være samfunnsengasjert – er en av motivasjonsfaktorene for yrket. Dette gav også flere av studentene som ble dybdeintervjuet, hvor flere gjerne uttrykte et ønske om å ”gjøre noe som betyr noe”/”utgjøre en forskjell”. En kvinne på første året fortalte i dybdeintervjuet at:

”Kommenterende journalistikk liker jeg, og innimellom blir jeg veldig politisk engasjert. Det hadde vært spennende å arbeide i andre land, i krigsområder osv, jeg blir engasjert når det er snakk om urettferdighet, det bor en idealist i meg som ønsker å gjøre noe som betyr noe.”

Det er imidlertid verdt å merke seg at 9,1 % oppgir at de ikke leser aviser regelmessig. Det er en noe lavere andel som krysser av på alternativet ”i liten grad” på spørsmålene om de er samfunnsengasjerte (5,2 %) og om de er interessert i politikk (6,5%).

Vi ser at personlige egenskaper blir vektlagt i stor grad når det gjelder ansettelse av journalister. I stillingsannonser ser vi gjerne at redaktørene er på jakt etter en person med ”nyhetsteft”, ”nysgjerrighet”, ”kunnskap om samfunnet”, ”god språkevne”, ”evne til arbeide under press”. Når journaliststudentene blir spurt om å vurdere hvilke egenskaper som journalister bør ha, ser vi at studentene setter de journalistiske idealer og verdier høyt. Grundighet og kunnskap om samfunnet står sterkt, det gjør også nysgjerrighet og rettferdighetssans. Vi ser at kun 9,3 % krysser av i kategorien ”vite hva som selger”, og kun 6,7 % i kategorien ”respekt for autoriteter”.

Hva vurderer journaliststudentene som viktige egenskaper for en god journalist?

	Kvinne	Mann	Total
Nysgjerrighet	94,0	92,3	93,4
Grundighet og nøyaktighet	89,6	73,1	83,8
Kunnskap om samfunnet	82,0	76,9	80,3
God språkteft og formuleringsevne	91,8	42,3	74,7
Rettferdighetssans	72,3	65,4	69,9
Menneskekunnskap	71,4	50,0	64,0
Medfølelse med enkeltpersoner, svake grupper	42,9	15,4	33,3
Effektivitet og hurtighet – være i stand til å produsere nyheter raskt	31,3	26,9	29,7
God framtrede foran kamera/mikrofon	22,4	7,7	17,3
Politisk nøytralitet	10,2	23,1	14,7
Bred livserfaring	18,4	3,8	13,3
Utdanning på høyskole/universitet	16,3	3,8	12,0
En viss porsjon frekkhet	12,2	11,5	12,0
Vite hva slags stoff som selger	10,2	7,7	9,3
Respekt for autoriteter	10,2	0	6,7
En viss kynisme når enkeltpersoner skal omtales	4,2	3,8	4,1
Et nært og personlig forhold til kilder	2,0	0	1,4

Spørsmålet lyder: Nedenfor står en liste over egenskaper som noen vil mene at journalister bør ha. Kryss av for hvor viktig du synes de ulike egenskapene er for en god journalist (ett kryss for hver egenskap). Prosentandel som har svart svært viktig er oppgitt i tabellen.

Her ser vi at ”Effektivitet og hurtighet – være i stand til å produsere nyheter raskt” rangeres som mindre viktig enn ”Nysgjerrighet” og ”Grundighet og nøyaktighet”. Det å vite hva slags stoff som selger havner lenger ned på listen. Vi ser en tendens til at journaliststudentene har fokus på de journalistiske idealene, som å ha kunnskap om samfunnet, være grundig og rettferdig. Egenskaper som er ettertraktet i en markedsfokusert bransje vektlegges i mindre grad.

De intervjuede journaliststudentene pekte på egenskaper som å være effektiv, ha nyhetsteft og skrive raskt og riktig.

Godt språk ble vektlagt av en stor andel av de intervjuede. En mannlig student på andre året sier:

”Jeg ser mange nyheter som er dårlige, og ser altfor ofte skrivefeil. Språket er kjempeviktig. Det gjelder også på TV. Ser eller hører jeg noe feil, så mister jeg helt fokuset fra selve saken. Man må også være kjapp, og god til å skrive på PC. Det her er helt basic, men viktig. Jeg merker selv at jeg får til jobben til lettere fordi jeg heldigvis er god til å skrive på PC, det er en fordel”

Det er her interessant å se hvilke forbilder journaliststudentene har. Forbildene kan være et uttrykk på hva slags journalistikk og hvilke egenskaper som synes å være viktige for studentene. Gunn Bjørnsen kunne fra hennes undersøkelse kåre NRK-journalist Anne Grosvold til å være journaliststudentenes største forbilde (Bjørnsen 2003: 95). Dette er basert på data fra journaliststudenter i 2000/2001.

Spørreskjemaundersøkelsen basert på svar fra journaliststudenter i 2009, viser at 53,5 prosent av studentene oppgav at de ikke hadde noen forbilder blant journalister. De som hadde listet opp et/flere forbilder – hadde listet opp et bredt spekter av forbilder. Det var vanskelig å finne noen som hadde fått flere ”stemmer” enn andre. Men enkelte forbilder ble nevnt av flere: Åsne Seierstad, Fredrik Skavlan, Espen Rasmussen, Simen Sætre, Marie Simonsen, og Christopher Morris.

Informere, overvåke og forsvare enkeltmennesket

Totalinntrykket hittil er at journaliststudentene er idealistiske, ønsker tid til å drive kvalitetsjournalistikk, setter pris på å arbeide med stoff de interesserer seg for, et variert arbeidsmiljø, og muligheten til å være kreativ. De er meget interessert i stoffområdene magasin-, kultur- og internasjonale konflikter, og er villige til å arbeide hardt i en startfase.

Spørreskjemaundersøkelsen viser at journaliststudentene også setter de journalistiske idealene høyt på agendaen når de blir bedt om å vurdere viktige samfunnsoppgaver for mediene:

Hva vurderer journaliststudentene som viktige samfunnsoppgaver for mediene?

	Kvinne	Mann	Total
Informere om politiske saker og konsekvenser	93,9	84,6	90,7
Overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk, korrupsjon o.l.	84,0	96,2	88,2
Tale svake gruppers sak, forsvare enkeltmennesket	85,7	73,1	81,3
Sørge for en levende samfunnsdebatt	84,0	57,7	75,0
Bidra til større forståelse mellom ulike folkeslag og kulturer	73,5	42,3	62,7
Formidle tanker, arbeide for endring og fornyelse i samfunnet	74,0	34,6	60,5
Stimulere publikum til å løfte fram nye tanker og ideer	66,0	48,0	60,0
Informere om ulykker, dramatiske hendelser i samfunnet	52,0	50,0	51,3
Underholde	40,8	42,3	41,3
Være en mest mulig nøytral observatør av begivenheter	36,0	34,6	35,5
Formidle informasjon fra de styrende i samfunnet	28,6	19,2	25,3
Tale på vegne av folk flest	20,0	26,9	22,4
Drive forbrukeropplysning	22,4	11,5	18,7
Formidle og forsvare vår kulturarv og våre moralske verdier	22,4	7,7	17,3
Sørge for at mediebedriftene går godt og blir økonomiske sterke og sunne bedrifter	14,3	3,8	10,7

Spørsmålet lyder: Nedenfor står en liste over samfunnsoppgaver som mediene kan sies å ha. Hvor viktig synes du de er? (Ett kryss for hvert alternativ). Prosentandel som har svart svært viktig er oppgitt i tabellen.

Disse resultatene er slående like resultatene Bjørnsen fikk i undersøkelsen fra 2003 (Bjørnsen 2003: 78-79). Øverst på listen finner vi informere om politiske saker og konsekvenser og overvåking av makthavere/avsløre maktmisbruk, korrupsjon o.l. Som Bjørnsen påpeker: Studentene viser at de er tro mot Vær Varsom-plaktens paragraf 1 om journalistikkens samfunnsrolle: ”Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold”²¹.

Her markerer hele 90,7 % av studentene ”informere om politiske saker og

²¹ Vær Varsom-plakaten punkt 1.4, første setning.

[http://presse.no/Pressens Faglige Utvalg PFU/Var Varsom-plakaten/](http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/) Oppsøkt 20. mai 2011.

konsekvenser” som svært viktig. Deretter kommer ”overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk, korrupsjon o.l.” med 88,2 %, og kategorien ”tale svake gruppers sak, forsvare enkeltmennesket” med 81,3 %.

I 2008 var bildet annerledes. Kun 33 prosent av studentene mente at det ”svært viktig” å ”stimulere publikum til å løfte fram nye tanker og ideer” (Bjørnsen, Hovden, Ottosen 2009: 9- 10). Dette er interessant, og viser at variablene kan endre seg i løpet av kort tid. Men når det er sagt, oppgav studentene i 2008 rollene ”å overvåke makthavere” og ”tale på vegne av de svake” som de viktige rollene. Dette minner oss om at selv om resultatene kan spore en retning mot en mer nøytral rolle ett år, kan bildet være annerledes neste år.

Vi får en indikasjonen på at kvinnene er mer samfunnsorienterte i deres framtidige yrkesliv. Langt flere kvinner enn menn markerer sterkere på følgende punkter:

- Sørge for en levende samfunnsdebatt
- Bidra til økt forståelse mellom ulike folkeslag og kulturer
- Formidle tanker, arbeide for endring og fornyelse i samfunnet

Vi ser også at kvinnene markerer sterkere på de klassiske idealene som å bidra til større forståelse mellom ulike folkeslag og kulturer, formidle tanker, arbeide for endring og fornyelse i samfunnet, og stimulere publikum til å løfte fram nye tanker og ideer. Det er imidlertid klart at flere av variablene her går inn i hverandre, og ikke står i klar motsetning til hverandre.

Det er lite variasjon når man ser disse resultatene i forhold til journalistisk erfaring, hvor svarene var ganske like uavhengig variabelen ”journalistiske erfaring”. Men det er imidlertid verdt å trekke fram to spørsmål der vi kan se en antydning til at journalistisk erfaring påvirker hvilke svar journaliststudentene avgir. Det ene er at de som har journalistisk erfaring – lønnet eller ulønnet – så mener absolutt alle at det er svært viktig å overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk og korrupsjon. Det er kun de uten journalistisk erfaring som svarer delt på dette spørsmålet:

Hvor viktig er det å overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk og korrupsjon o.l. – etter journalistisk erfaring:

	Svært viktig	Litt viktig	Verken viktig/uviktig
Uten journ. erfaring	75,0	22,2	2,8
Ulønnet journ. erfaring	100	0	0
Mindre enn 3 mnd	100	0	0
Mer enn 3 mnd, mindre enn 1 år fulltid	100	0	0
Mer enn 1 år fulltid	100	0	0

Ingen av studentene krysset av i kategoriene "lite viktig", "ikke viktig", "vet ikke" - og er derfor utelatt her.

Kan dette gi en indikasjon på at når man opplever å tilhøre et redaksjonelt miljø, så blir en mer bevisst på Vær Varsom-plakaten punkt 1.4, første setning: "Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold." Kanskje man kommer inn i et miljø hvor disse problemstillingene diskuteres internt– og gjør journaliststudentene oppmerksomme på dette området?

Faktisk påpeker Bjørnsen, Hovden og Ottosen i deres artikkel "Journalists in the making. Findings from a longitudinal study of Norwegian journalism students" fra 2007, at journaliststudentene ser ut til å bli mindre "idealistiske" etter tre år i arbeid i media. 75 % av studentene mente at det var viktig å "tale de svake gruppers sak" ved endt studie i 2001, men kun 65 % støttet dette synet etter å ha arbeidet som journalist i tre år. 40 % mente at det var "svært viktig" for journalister å "stimulere til nye tanker og ideer" ved endt studie, men kun 23 % mente det samme etter tre år i arbeid. (2007:391).

Det andre spørsmålet som jeg trekker frem her, er *hvor viktig underholding er – etter journalistisk erfaring*:

	Svært viktig	Litt viktig	Verken viktig/uviktig	Ikke viktig
Uten journ. erfaring	44,4	41,7	13,9	0
Ulønnet journ. erfaring	27,3	18,2	45,5	9,1
Mindre enn 3 mnd	33,3	50,0	16,7	0
Mer enn 3 mnd, mindre enn 1 år fulltid	28,6	57,1	14,3	0
Mer enn 1 år fulltid	60,0	10,0	30,0	0

Ingen studenter krysset av i kategoriene "lite viktig" og "vet ikke" – og er derfor utelatt her.

Vi ser en indikasjon på at de som har mest erfaring (1 år fulltid), synes også å mene at underholding er en viktig, kanskje ikke direkte som en "samfunnsoppgave". Her er det verdt å ha i bakhodet at begrepet "underholding" kan ha ulik betydning.

Journaliststudentene trenger ikke nødvendigvis ha tenkt på underholding i tradisjonell forstand, de kan også ha ment at det gjerne ligger et underholdningselement i journalistiske saker/reportasjer.

Vi har sett at markedsfokuset i mediebransjen har ført til korte og konsise informasjonsartikler, underholdningsnyheter og formater som skal "lokke" leserne til avisene. Dette har ført til en type artikler som er å finne i stort sett alle aviser; artikler med store titler, vanvittige historier, hjelp til selvhjelp-artikler og korte informasjonssaker. Dette markedsfokuset har bidratt til utviklingen av en rekke teknikker, som korte og konsise informasjonsartikler, underholdningsnyheter, formater som er visuelt tiltrekkende, som skal "lokke" leserne til avisene. Vi ser et fokus på leseren, og fokus på å finne ut av hva som selger. (Underwood 1993:15).

Det kan tenkes at de journaliststudentene som har mer enn 1 års arbeidserfaring som journalist, selv har opplevd hvordan "underholdningsfaktoren" kan gripe inn i ens egne saker, og det kan tenkes at de har erfart at ved å bruke et

element av underholding, hvor har de opplevd at saken er lettere å selge inn til desken, og også samtidig oppnådd gode lesertall.

Kap. 8: Journaliststudent i dag, journalist i morgen?

Jeg vil nå foreta en oppsummering, og se om vi kan si noe generelt om ”framtidens journalister” ved HiO. Jeg velger å ikke kalle dette siste kapitlet for ”konklusjon”, på grunn av at datamaterialet består av et utvalg av journaliststudenter – med et antall respondenter som ikke gir nok grunnlag til å hevde bastante konklusjoner. Jeg har heller ikke foretatt multivariante analyser – noe som kunne ha gitt en grundigere analyse av materialet. Men analysedelen har likevel gitt oss en rekke indikasjoner på noen fellestrekk blant journaliststudentene, og vi kan se antydninger til noen mulige konklusjoner.

Journaliststudentene ønsker å velge tradisjonelt

Vår datamateriale danner et bilde av journaliststudentene: De ønsker å velge tradisjonelt. Egenskaper de setter høyest er nysgjerrighet, grundighet/nøyaktighet og kunnskap om samfunnet. Hele 90,7 % av studentene marker ”informere om politiske saker og konsekvenser” som svært viktige samfunnsoppgaver for mediene. Deretter kommer ”overvåke makthavere”, ”og avsløre maktmisbruk, korrupsjon og lignende”. De velger yrket på grunn av en mulighet til å arbeide med stoff de er interessert i, at yrket er variert og at de får mulighet til å være kreative. Studentene ønsker sterkest å arbeide med stoffområdene feature/magasinstoff, kulturstoff og internasjonale konflikter. De holder på de journalistiske idealene og på det tradisjonelle samfunnsoppdraget. Men det kan imidlertid se ut til at de tvilholder litt for hardt på det tradisjonelle.

Vi ser i dagens stillingsannonser og i det daglige arbeidet til journalistene, at det settes et krav om å være effektiv, og til å være i stand å produsere nyheter raskt. Men kun 29,7 % av journaliststudentene mener at dette er en svært viktig egenskap for en god journalist. Å vite hva slags stoff som selger – er også viktig for dagens journalister, spesielt innen nettmediet, for å unngå å bruke tid på saker som desken/redaksjonssjefen ender opp med å forkaste eller nedprioritere saken ved å publisere den der hvor den blir lite synlig i nettavisen/papiravisen. Kun 9,3 % av studentene mener at det å vite hva som selger er en svært viktig egenskap.

Videre så ser det også ut til at journaliststudentene har en formening om at det finnes et hardt arbeidsmarked. Dette må vel sies å være riktig så lenge man har en

preferanse om å arbeide på papir med feature eller magasinstoff – det er i nettmediet vi kommer til å se en stor andel av ledige stillinger i framtiden. Derfor uttrykker de intervjuede journaliststudentene at de ”tar den jobben man får”, uten noen som helst preferanser når det gjelder arbeidssted eller stoffområde. Dette for å sikre arbeidserfaring. Når det gjelder hvor viktig trygghet på arbeidsplassen, er det kun 14,5 % av studentene som krysser av i kategorien ”svært viktig”. Dette er interessant, når vi ser hvor mange kuttrunder som har vært i redaksjonene landet rundt, samt når vi ser tendensen til å bruke vikarer i stedet for fast ansatte. Vi kan her stille spørsmålet om hvorvidt journaliststudentene har mistet troen på en fast stilling og trygg arbeidshverdag innenfor journalistikken på vei ut i arbeidslivet. Har de stadige nedbemanningene ført til at studentene tar det for gitt at det er vanskelig å få seg den jobben man ønsker? Det er også interessant at å se at journaliststudentene mest sannsynlig vil sloss for sine faglige rettigheter, men hva med arbeidsvilkårene? Det hadde vært interessant å foreta videre undersøkelser omkring journaliststudentenes syn på arbeidslivet og faste arbeidsforhold.

Bjørnsen, Hovden og Ottosen peker på at de studentene som fullførte studiet i 2001, og etter tre år i arbeidslivet, endrer studentene interessen for type stoffområder. Vi ser blant annet at stoffområder som feature/magasin-stoff, samfunn og politikk, Nørd/Sør-spørsmål og kulturstoff har alle en del interesse på over 10 % innen ”svært interessant”-kategorien, mens andelen som svarer at de er lite eller ikke interessert øker tilsvarende. Dette kan ha en sammenheng med at erfaringer med bestemte stoffområder vil kunne føre til en økt interesse, en form for selvrasjonalisering. Forfatterne fant også en tydelig tendens til økt interesse for de stoffområdene studentene oppgir å ha hatt erfaring fra i redaksjonene (Bjørnsen, Hovden og Ottosen 2007: 65). Vi ser at i vår spørreundersøkelse fra 2009 finner vi følgende stoffområder i bunnen av listen: Kun 6,7 % oppgir at de er svært interessert i helse og samliv, kun 5,3 % sier de er svært interessert i økonomi og næringsliv, og kun 4,1 % sier de er svært interessert i forbrukerstoff. Her er det verdt å nevne at undersøkelsene til Bjørnsen, Hovden og Ottosen viste at etter tre år i arbeid, øker interessen for stoffområdene forbrukerstoff, populærvitenskap, sport og underholdning. Dette kan tyde på at journalistene er i ferd med å finne sin plass i en journalistisk virkelighet preget av DU-journalistikk, infotainment og underholdning (Bjørnsen, Hovden og Ottosen 2007: 66).

At journaliststudentene tenker tradisjonelt, får vi en ekstra bekreftelse på når

vi lister opp ulike mulige trusler mot en fri og kritisk presse, og ber dem om å rangere disse truslene ut i fra hvor stor fare man mener de utgjør. Øverst på denne listen finner vi trusselen ”partibasert eierskap av mediebedrifter”, hvor 40 % av journaliststudentene mente dette utgjør en ”stor fare”. Det kan her vurderes om spørsmålet burde ha vært mer spesifikt, for eksempel definert spørsmålet til å gjelde ut i fra dagens samfunnsbilde. Men det er likevel bemerkelsesverdig at en såpass stor andel mener at denne mulige trusselen utgjør en stor fare. Hadde vi stilt dette spørsmålet før avviklingen av partipressen på 1970-1980-tallet, hadde det ikke vært så bemerkelsesverdig at dette ble rangert som en stor trussel mot en fri og kritisk presse. Men i dag har journalister hevet seg over politiske trivialiteter i jakten på en profesjonell rolle ved å reflektere ulike interesser i samfunnet.

Vi har sett at det i dag finnes en generell bekymring mot at økt eierkonsentrasjon skal føre til lavere kvalitetsjournalistikk – og vi har også sett hvordan eierkonsentrasjon kan påvirke hvilke saker som blir publisert. Til sammenligning mener 30,0 % av journaliststudentene at flere mediebedrifter som blir kontrollert av samme eier utgjør en stor fare mot en fri og kritisk presse. 26,7 % mener utenlandsk eierskap av norske mediebedrifter utgjør en stor fare, og 23,7 % mener at reklamefinansierte midler utgjør en stor fare. I dybdeintervjuene uttaler flesteparten av studentene en formening om at det finnes for liten tid til kritisk journalistikk, og flere mener at kommersielle hensyn styrer hva som blir publisert. Skepsisen retter seg gjerne mot nettmediet, med ”raske klikksaker” og lett journalistikk. Flere peker på at økonomi bør i det minste ikke spille noen rolle for journalisten, lønn spiller ingen rolle – og det er viktig at man som journalist er bevisst på sitt samfunnsoppdrag.

Det er også interessant å se at de journaliststudentene med journalistisk erfaring markerer sterkere enn de uten erfaring, på alternativet ”flere mediebedrifter kontrollert av samme eier” som en trussel mot en fri og kritisk presse. Dette gir en indikasjon på at arbeidserfaring har gitt studentene et annet syn, et syn i mer overensstemmelse med dagens mediekonsernutvikling. Det hadde vært interessant å se om vi hadde fått noen helt andre svar dersom vi hadde stilt det samme spørsmålet til de samme respondentene etter noen år i arbeidslivet.

Nok et eksempel på at studentene ønsker å velge tradisjonelt, er at de ikke har fokus på den retningen journalistikken går mot i dag, nemlig mot nettmediet. Vi ser at på spørsmålet *hvilket medium ønsker du å spesialisere deg i på andre året*, oppgir

flesteparten at de ønsker å spesialisere seg i mediet ”avis”. Kun én av 77 respondenter oppgir mediet ”nettavis”. Journaliststudentene ønsker gjerne tid når de skal arbeide med sakene sine. De ønsker å ha muligheten til å gå i dybden. Av de intervjuede fantes det også de som ikke helt så poenget med å bedrive dybdejournalistikk, men var samtidig skeptisk til nettmediet. Årsaken var en formening om at dette betyr mer stress enn om de hadde arbeidet i et annet medium. De intervjuede uttrykte også en formening om at nettmediet inneholdt i større grad lettbeint journalistikk og kuriosasaker, hvor klikkene satte føringer for hvilke saker som ble prioritert. Dette ble sett med skeptiske øyne blant flere av de intervjuede.

Vi har sett at det ligger i nettmediets natur å forstå hvilke saker som leser, og finne balansen mellom det ”folket ønsker” av lettbeint underholding, og de mer seriøse tunge sakene som kanskje ikke genererer mest med klikk – men sørger for å gi nettmediet en viss integritet. Det er ikke slik at klikkmålinger ikke spiller inn på nettjournalistikken, nettjournalistene følger kontinuerlig med på klikkmålingene, og endrer gjerne sakens tittel og ingress fortløpende dersom de ser et lite tilfredsstillende antall klikk. Saker som har en god lesereffekt, blir gjerne prioritert som toppsaker i nettmediene. Det er ingen hemmelighet at antall klikk gir grunnlag for annonsekronene – som utgjør en stor del av hovedgrunnlaget for inntektene i dagens nettmedier. Det later til at journaliststudentene enn så lenge har problemer med å forstå nettmediets natur, og rangerer nettjournalistikken som annenrangs.

Det er også særdeles interessant å se at flere av de intervjuede journaliststudentene ikke ønsker at jobben skal bli en ”livsstil”. Selv om de er villige til å ta den jobben de får, så gjelder dette i en startfase av karrieren. De intervjuede er tydelige på at de ønsker å stille sterkere krav etter noen år i arbeidslivet – som at de ser helst at de ikke inngår i en turnusordning. Dette er nok en indikasjon på at journaliststudentene tenker ”tradisjonelt” om journalistyrket. Den tiden hvor journalisten satt bortgjemt på egne kontorer er forbi. Det er meget vanlig at turnusordninger inngår i dagens journaliststillinger, hvor journalisten er en del av en pulserende redaksjon, gjerne i åpent landskap, og arbeider mot en kontinuerlig deadline. Fleksibilitet er gjerne et stikkord i de fleste ledige journaliststillingene. Det ser her ut til at journaliststudentene ikke har tatt inn over seg de mange omstillingsprosessene i den senere tid som har påvirket deres arbeidsframtid.

Ønsker ”flere bein å stå på”

Vi ser at journaliststudentene har bekymringer når det gjelder framtiden. Dette kan selvsagt ha vært påvirket av etterdønningene av finanskrisen rundt den tiden spørreskjemaundersøkelsen og dybdeintervjuene fant sted.

Vi ser at rundt 76 % av journaliststudentene ved HiO er mer eller mindre sikre på at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden. Men det er verdt å merke seg at så mange som 36 % sier at de planlegger å ta mer utdanning etter journaliststudiet. Dybdeintervjuene bekrefter disse to tendensene. De intervjuede pekte på to fordeler ved mer utdanning: Flere mente at mer utdanning gav de muligheten til å arbeide med noe annet enn journalistikk – dersom de risikerte å ikke få jobb som journalist. Flere pekte også på at mer utdanning gav de spesialkompetanse innenfor et område, som igjen kunne være et fortrinn i framtidig jobbsøking.

Dette viser, igjen, at journaliststudentene selv har en tanke om at det kan være et hardt arbeidsmarked som møter de ved endt utdanning, og at de ønsker å sikre seg arbeid på andre måter dersom de ikke får en journaliststilling som de ønsker seg – eller at de ønsker å hevde seg i konkurranse med andre søkere ved økt kompetansenivå.

Vi kan også anta at en del av journaliststudentene som deltok på spørreskjemaundersøkelsen, kanskje satt med en oppfatning om at det er færre arbeidsplasser for den ”tradisjonelle idealistiske” journalisten som bedriver gravearbeid. Derfor kan det ligge et bakenforliggende ønske om å ta mer utdanning for å ha et ”ekstra bein å stå på”. Spesielt dersom man ikke får arbeid som journalist, eller for å bli mer attraktiv i arbeidsmarkedet - slik de intervjuede journaliststudentene uttrykker det.

Det er interessant å se at kun 12 % av journaliststudentene har krysset av i kategorien ”utdanning på høyskole/universitet” i rangeringen av ulike egenskaper som er viktig for en god journalist. Selv om en stor andel av studentene oppgav at de planlegger å ta mer utdanning etter studiet, så er ikke dette nødvendigvis fordi de anser dette som viktig for journalistyrket – og dermed kan dette indikere at mer utdanning tas på grunn av et ønske om å ha et ”ekstra bein” å stå på i arbeidslivet.

Romantisk bilde av journalistrollen?

Kan vi her ane at dagens journaliststudenter har et bilde av ”journalisten” som er mer forenlig med 80-90-tallets journalist enn dagens journalist? Vi ser en tendens til at

journaliststudentene ikke har tatt inn over seg hvordan arbeidsdagen er for en journalist i dag, og i hvilken retning det går (mot nettmediet/flermedialt satsing)? Dette kan ha sammenheng med at journalistutdanningene legger stor vekt på å sosialisere studentene inn i det vi kan kalle den klassiske journalistrollen som kritisk overvåkende ”vakthund”. Dette perspektivet er så fremtredene i pensum og i det pedagogiske opplegget at en vil vente dette farger studentenes holdinger (Bjørnsen, Hovden, Ottosen 2007: 62). Kvalitetsjournalistikken er under stadig større press, og mediene må antakelig klare seg med langt mindre inntekter i framtida. Det er positivt at arbeidsmarkedet etterspør utdannede journalister. Studentene har den faglige rammen for yrket de skal utøve, med ”de tre dydene”: Vær varsom-, Tekstreklame-, og Redaktørplakaten. Vi har sett at NJ har pekt på at dersom et økende antall redaksjonelle medarbeidere rekrutteres utenfor denne rammen, vil det kunne skape et fjernere forhold til de tre plakaten.

Men det å bedrive dybdejournalistikk i et featuremagasin er ikke betegnelsen på den ”tradisjonelle” journalisten anno 2011. Vi ser et økt fokus på nettmediet i alle mediehus, og vi ser at tradisjonelt arbeider journalister flermedialt, også på nett, og inngår gjerne i en turnusordning.

Vil journaliststudentene få seg en overraskelse når de kommer ut i arbeidslivet? Etter noen år i arbeid, vil de da endre oppfatning om hva de ønsker å arbeide med, hvilke stoffområder de ønsker og hvilke oppgaver som de betrakter som de viktigste for journalisten? Dette hadde det vært interessant å undersøke videre ved en senere anledning. Da med videre undersøkelser av det samme utvalget av respondenter på spørreskjemaundersøkelsen. Det er verdt å merke seg at de studentene som gikk ut av studiene i 2001, etter tre års arbeid, synes at journalistutdanningen er ”lite viktig”. Dette kan tolkes som en form for realitetsorientering etter inntreden til yrkeslivet (Bjørnsen, Hovden og Ottosen 2007: 66).

Vi ser en gjennomgående tendens til at det journaliststudentene gjerne ønsker seg i den framtidige arbeidssituasjonen, ikke samsvarer med hva markedet/eiere av mediehus/redaktører ønsker seg av framtidens journalister. Mediemarkedet er i endring. Vil journaliststudentene finne sin plass i dette mediemarkedet som preges av økt eierkonsentrasjon og markedsrett?

Hovedfunnet i denne oppgaven kan sies å være en tendens blant journaliststudentene der man har en romantisk forestilling av deler rundt

arbeidshverdagen som journalist. Dette kan komme i kontrast med kvalitetene som etterspørres i arbeidsmarkedet der turbojournalistikk og forventninger om kostnadseffektivitet ser ut til å prege mediebransjen i økende grad. Til tross for den romantiske forestillingen mange studenter har til yrket, kan det se ut til at de økonomiske innstrammingene i mediebransjen gjør dem villige til å fravike sine ønsker og drømmer, for å få en fot innenfor arbeidslivet. Dette vel og merke de første årene i karrieren. Konflikten mellom de journalistiske idealer og medienes krav til kostnadseffektivitet, kan på sikt føre til at kun de mest tilpasningsdyktige vil overleve som journalister i den nye mediehverdagen.

Litteraturliste

Allern, Sigurd (2001): *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand: IJ-forlaget

Andenæs, Ivar (2005): "Hvem styrer pennen? I grenseland mellom journalistikk og markedsføring." Rapport 4/2005. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk

Bjørnsen, Gunn (2003): "Flerkulturell bakgrunn som journalistisk kompetanse? Om rekruttering og utdanning av "nynordiske journaliste." " Rapport. Århus: Nordisk Journalistcenter <http://www.njc.dk/farver/flerefarver2.pdf> Oppsøkt: 25.5.11

Bjørnsen, Gunn (2003): "Journalister i støpeskjeen? Om holdninger til yrke og utdanning blant journaliststudenter i Volda og Oslo." HiO-rapport nr. 23. Oslo: Høgskolen i Oslo. Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag

Bjørnsen, Gunn, Jan Fredrik Hovden og Rune Ottosen (2007): "Fra valp til vaktbikkje. En longitudinell studie av norske journaliststudenter". Nordicom Information; 29(4): 57-70

Bjørnsen, Gunn, Jan Fredrik Hovden og Rune Ottosen (2009): "Future journalists at a crossroads. Some differences in Norwegian journalism students' recruitment, ideals and aspirations" Rapport presentert på IAMCR-konferansen Mexico City

Bjørnsen, G., J. F. Hovden, R. Ottosen. (2007). "Journalists in the making. Journalism Practice", Nordicom Information; 1(3): 383-403

Croteau, David & William Hoynes (2006): *The business of Media. Corporate Media and the Public Interest, second edition*. Pine Forge Press, California: Thousand Oaks

Eide, Elisabeth (2001): "Mannsbastioner med iboende treghet" I: Martin Eide (red) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendahl

Eide, Martin (2000): *Den redigerende makt. Redaktørrollens norske historie*. Kristiansand: IJ-forlaget

Finslo, Stig (2002): "Status redaktør 2002 – mellom ideal og virkelighet" I: Stig Finslo (red) *Redaktørinstituttets status 2002. Årbok fra Norsk Redaktørforening*. Kristiansand: IJ-forlaget

Fjeldstad, Øivind og Merete Lindstad (tidspunkt ikke angitt i artikkel): "Gjengangere og stereotypier – Seks innvandrerbilder i dagspressen" http://www.nj.no/Gjengangere+og+stereotypier+-+Seks+innvandrerbilder+i+dagspressen.b7C_wlnIX3.ips Oppsøkt: 20.05.11

Fjeldstad, Øivind og Merete Lindstad (2010) "Pressen som norskhetens portvokter." http://www.imdi.no/Global/Aarsrapport2009/Pdf/22_27_Pressen_som_norskhetens_portvokter.pdf Kommentar. Oppsøkt 20.05.11

Gentikow, Barbara (2005): *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*. Kristiansand: IJ-forlaget

- Gynnild, Astrid (2008): "Klikket som tilbakemelding" I: Rune Ottosen og Arne H. Krumsvik (red) *Journalistikk i en digital hverdag*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Hjeltnes, Guri (2010): "Imperiet vakler" I: Guri Hjeltnes (red) *Norsk presses historie 1-4 1660-2010. Bind 3: Imperiet vakler 1945-2010*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hovden, Jan Fredrik, Gunn Bjørnsen, Rune Ottosen, Ida Schultz, Henrika Zilliacus-Tikkanen. (2009): "The Nordic Journalists of Tomorrow. An Exploration of First Year Journalism Students in Denmark, Finland, Norway and Sweden", *Nordicom Review* 30(1): 137-153
- Hovden, Jan Fredrik (2010): "Det norske journalistiske feltet. Nokre sosiale og mentale strukturar". Notat. http://brage.bibsys.no/hvo/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_17113/1/notat5-10.pdf Oppsøkt: 20.05.2011
- Hovden, Jan Fredrik (2001): "Etter alle journalistikkens reglar... Skisse til ein studie av det norske journalistiske feltet" I: Martin Eide (red) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendahl
- Hultén, Lars J. (1999): *Orden och pengarna. Om kamp och kapitulation inom journalistiken*. Stockholm: Bokförlaget Natur og Kultur
- Huseby Jensen, Martin (26.11.2009): "Gir poeng på journalistikken" <http://www.journalisten.no/story/59654> Oppsøkt: 20.05.11
- Huseby Jensen, Martin (10.05.2010): "Avisene bruker dobbelt så mange kilder som nett" <http://www.journalisten.no/story/61333> Oppsøkt: 20.05.11
- Høst, Sigurd (2010): "Nettet utfordrer" I: Guri Hjeltnes (red) *Norsk presses historie 1-4 1660-2010. Bind 3: Imperiet vakler 1945-2010*. Oslo: Universitetsforlaget
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) (2009): "Innvandrere i norske medier: Medieskapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv". Rapport. http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/IMDI_Aarsrapport_2009_hele.pdf Oppsøkt 20.05.11
- Lindholm, Magne (2008) "Hva er en nettavis?" I: Ottosen, Rune, og Arne Krumsvik (red) *Journalistikk i en digital hverdag*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Mediehus.org (2009): "Fra det flermediale til det bimediale – finanskrisen endrer mediehusenes strategier". Rapport. <http://www.mediehus.org/mediehus-2009/> Oppsøkt: 20.05.11
- Mediehus.org (2010): "Gamle plattformer dør – og nye oppstår. Integreringen fortsetter for fullt". Rapport. <http://www.mediehus.org/> Oppsøkt: 20.05.11
- Mossin, Bjørn Åge (15.04.2011): "Til felts mot B-lag i redaksjonene" <http://www.journalisten.no/node/34403> Oppsøkt: 20.05.11
- Norsk Journalistlag (NJ) (2011): "Nye tider – ny organisering". Rapport. <http://www.nj.no/filestore/Nyetider-nyorganiseringrapportfraNJorganisasjonsutvalg.pdf> Oppsøkt: 20.05.11

- Norsk Journalistlag (NJ) og Norsk Redaktørforening (NR) (2010): "Store Kvalitetsundersøkelse 2010".
<http://www.nj.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=9541> Oppsøkt: 20.05.11
- Olsson, Terje I. (26.10.2001): "Journalistene mindre venstrevridde enn før"
<http://www.journalisten.no/node/12470> Oppsøkt: 20.05.11
- Ottosen, Rune (2004): *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*. Fredrikstad: IJ-forlaget
- Ottosen, Rune og Arne H. Krumsvik (2008): "Digitale medier og redaksjonell endring – noen sentrale utviklingstrekk" I: Rune Ottosen og Arne H. Krumsvik (red) *Journalistikk i en digital hverdag*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Piene Dahle, Bibiana (2008): "På nett med verden" I: Rune Ottosen og Arne H. Krumsvik (red) *Journalistikk i en digital hverdag*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Rasmussen, Terje (2010): "Nydannelser på nettet" I: Guri Hjeltne (red) *Norsk presses historie 1-4 1660-2010. Bind 3: Imperiet vakler 1945-2010*. Oslo: Universitetsforlaget
- Roppen, Johann (2003): *Orklas lange revolusjon. Doktoravhandling*. Publikasjon nr. 56 2003 Bergen: Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen
- Sjøløe, Tore (03.01.11): "9522 NJ-medlemmer" <http://www.nj.no/9522+NJ-medlemmer.d25-SwdjSXv.ips> Oppsøkt: 3.05.11
- Steen, Henrik (17.06.2011): "- Hun viste pågangsmot" *Journalisten* nr. 10/2011, side 6-7)
- SSB, Stortingsvalet 2009. Godkjente røyster, etter parti/valliste. Felleslister oppløyste. Stortingsvala 1957-2009
<http://www.ssb.no/emner/00/01/10/stortingsvalg/tab-2009-10-15-02.html> Oppsøkt: 12.05.11
- Thagaard, Tove (2002): *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tracey Lavalette (23.03.2010): "Pasienten er friskmeldt"
<http://www.journalisten.no/story/60895> Oppsøkt: 20.05.11
- Underwood, Doug (1993): *When MBAs rule the newsroom. How the Marketers and managers Are Reshaping Today's Media*. New York: Columbia University Press
- Vær Varsom-plakaten, http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/ Oppsøkt 20.05.11
- Østbye, Helge, Helland, Knut, Knapskog, Karl og Larsen, Leif Ove (2002): *Metodebok for mediefag*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget

Vedlegg: Spørreskjema

Spørreundersøkelse blant journaliststudenter i Oslo. Nye studenter – høst 2009.

YRKESHOLDNINGER BLANT JOURNALISTSTUDENTER høsten 2009

Kjære journaliststudent!

"Yrkesholdninger blant journaliststudenter" er en spørreundersøkelse som har gått til alle nye journaliststudenter i Oslo og Volda. Spørreundersøkelsen går inn som en del av et større forskningsprosjekt om journaliststudenter. Forskningsgruppen som driver dette prosjektet består av Gunn Bjørnsen, Jan Fredrik Hovden og Rune Ottosen. I år blir undersøkelsen gjennomført i Oslo.

Formålet med denne undersøkelsen er å få vite noe om hvilke ønsker, forventninger og holdninger du har til journaliststudiet og det å jobbe som journalist. Det er derfor ingen "riktige" eller "gale" svar på spørsmålene i skjemaet.

Svarene du gir, vil bli behandlet strengt konfidensielt.

Eventuell offentliggjøring av resultatene vil først skje etter at en fullstendig anonymisering av enkeltpersoner har funnet sted. Det vil derfor være helt umulig å identifisere dine svar på de ulike spørsmålene.

På forhånd takk for hjelpen!

Rune Ottosen

SKJEMAET LEVERES I UTFYLT STAND. B
DU IKKE FERDIG KAN DEN LEGGES I
POSTHYLLA TIL RUNE OTTOSEN I 4 etasje
(der staben har sine hyller)
TUSEN TAKK!

Spørreundersøkelse blant journaliststudenter i Oslo. Nye studenter – høst 2009.

Først noen spørsmål om studiet du er tatt opp på

FOR OSLO-STUDENTER:

1. Hvilket medium ønsker du å spesialisere deg i 2. studieår? [1 kryss]

- ☐ Avis
☐ Radio
☐ Fjernsyn
☐ Nettavis
☐ Vet ikke

2. Hva er de viktigste grunnene til at du har søkt deg til en journalistutdanning? (Skriv kort med dine egne ord i stikkordsform.)

Svar: _____

3. Hvorfor valgte du nettopp denne journalistutdanningen fremfor andre journalistutdanninger i Norge? (Gi en kort begrunnelse. Dersom du hadde en annen journalistutdanning (enn den du nå går på) som førstevalg, skriv dette og forklar hvorfor)

Svar: _____

4. Har du planer om å ta utdanning etter journaliststudiet? [1 kryss]

- ☐ Vet ikke
☐ Nei, har ingen konkrete planer pr. i dag.
☐ Ja → hva? _____

5. På hvilket grunnlag er du tatt opp på journalistutdanningen?

- ☐ Primærtvitnemålsskvote
☐ Praksiskvote
☐ Ordinært grunnlag
☐ Minoritetskvote
☐ Vet ikke

Noen spørsmål om ev. tidligere journalistisk erfaring

6. Har du noen erfaring fra journalistisk arbeid? [1 kryss]

- ☐ Nei → gå til spørsmål 8
☐ Ja, men bare fra ulønnet arbeid
☐ Ja, frilans/vikariat mindre enn tre måneder til sammen på fulltid
☐ Ja, mer enn tre måneder, mindre enn ett år på fulltid
☐ Ja, mer enn ett år på fulltid

7. Hvilken type journalistisk erfaring har du? (Spesifiser i hvilken type medium du jobbet, dine arbeidsoppgaver og stoffområder mm.)

Svar: _____

8. Ikke alle som tar journalistutdanning har planer om å arbeide som journalist. Noen ser for seg en annen karriere. Hvor sikker er du på at du ønsker å arbeide som journalist i fremtiden? [1 kryss]

- 01 ☐ Helt sikker
 02 ☐ Delvis sikker
 03 ☐ Vet ikke
 04 ☐ Delvis sikker på at jeg ikke ønsker å jobbe som journalist
 05 ☐ Helt sikker på at jeg ikke ønsker å jobbe som journalist

9. Dersom du kommer til å arbeide som journalist i fremtiden, og kunne velge fritt, hvor ville du helst arbeide? [Angi 1-2 arbeidssteder så nøyaktig som mulig, a la "Dagbladet, kulturavdeling", "P4, sport", "NRK, Forbrukerinspektorene", "Ukeblad, Det Nye", "Fagpressen, Bondebladet", "Informasjonsarbeid, Røde kors"]

1. valg: _____

2. valg: _____

☐ Vet ikke

10. Hvilken type stoff kunne du aller helst tenke deg å arbeide med som journalist? Nedenfor er opplistet noen stoffområder som journalister arbeider med. Kryss av for hvor interessert du er i å jobbe med hver av disse typene stoff. [Ett kryss for hvert alternativ]

	Svært interessert	Litt interessert	Verken interessert/ uinteressert	Lite interessert	Ikke interessert	Vet ikke
a. Samfunn og politikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Økonomi og næringsliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Feature / magasinstoff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Helse / samliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Underholdning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Kulturstoff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Populærvitenskaplige emner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i. Nord-Sør spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j. "Utrykningsaker" (ulykker, branner o.l.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. Kriminal saker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. Forbrukerstoff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. Internasjonale konflikter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. Nyhetsjournalistikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. Flerkulturelle spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Motivasjon for å bli journalist

11. Nedenfor er det satt opp noen mulige grunner til at man velger journalistikk som yrke. Kryss av for hvor viktig hvert enkelt av disse alternativene er for deg. [Ett kryss for hvert alternativ]

	Svært viktig	Litt viktig	Verken viktig/ uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	Vet ikke
a. God lønn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Trygg arbeidsplass	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Høy status	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Få arbeide i mitt lokalmiljø/på mitt hjemsted	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Et arbeid med frihet og selvstendighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Arbeide med stoff som jeg er interessert i	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Være kreativ, drive skapende virksomhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Drive avsløringsjournalistikk mot maktpersoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i. Hjelp enkeltpersoner, arbeide mot urettferdighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j. Være med i samfunnsdebatten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. Ha en variert og levende jobb	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. Møte interessante personer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. Muligheten til å bli "kjendis"	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. Muligheten til å reise mye	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. Skrive glede	☐	☐	☐	☐	☐	☐
p. Vil forenkle/forklare kompliserte samfunnsforhold	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Spørreundersøkelse blant journaliststudenter i Oslo. Nye studenter – høst 2009.

- q. Yrkesidentitet som journalist appellerer til meg ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
- r. Selvrealisering ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
- s. Fotogleder ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Noen spørsmål om journalister

12. Har du noen forbilder blant journalister? I tilfelle ja, hvem og hvorfor? [Gi en kort begrunnelse]

01 ☐ Nei, jeg har ingen forbilder blant journalister

02 ☐ Ja → hvem og hvorfor? _____

Mediebruk

13. Leser du noen aviser (ikke nettaviser) - norske eller utenlandske - regelmessig? [= dagsaviser daglig/nesten daglig, ukeaviser hver/nesten hver uke?]

☐ Nei, jeg leser ingen aviser regelmessig

☐ Ja → hvilke? _____

Mediepolitikk

14. Nedenfor står en liste over samfunnsoppgaver som mediene kan sies å ha. Hvor viktig synes du de er? [Ett kryss for hvert alternativ]

	Svært viktig	Litt viktig	Hverken viktig/ uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	Vet ikke
a. Informere om politiske saker og konsekvenser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Informere om ulykker og dramatiske hendelser i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Drive forbrukeropplysning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Overvåke maktthavere, avsløre maktmisbruk, korrupsjon o.l.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Tale svake gruppers sak, forsvare enkeltmennesker rammet av urettferdighet/overgrep	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Sørge for at mediebedriftene går godt og blir økonomiske sterke og sunne bedrifter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Bidra til større forståelse mellom ulike folkeslag og kulturer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Underholde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. Sørge for en levende samfunnsdebatt der flest mulig kommer til orde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. Formidle nye tanker, arbeide for endring og fornyelse i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. Formidle og forsvare vår kulturarv og våre moralske verdier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. Stimulere publikum til å løfte fram nye tanker og ideer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. Være en mest mulig nøytral observatør av begivenheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
p. Tale på vegne av folk flest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
q. Formidle informasjon fra de styrende i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Nedenfor listes noen mulige trusler mot en fri og kritisk presse i Norge opp. Hvor stor fare mener du disse utgjør? [Ett kryss for hvert alternativ]

	Stor fare	En viss fare	Liten fare	Ingen fare	Vet ikke
a. Utenlandsk eierskap av norske mediebedrifter	☐	☐	☐	☐	☐
b. Statlig eierskap av mediebedrifter	☐	☐	☐	☐	☐
c. Partibasert eierskap av mediebedrifter	☐	☐	☐	☐	☐
d. At flere mediebedrifter blir kontrollert av samme eier	☐	☐	☐	☐	☐
e. Publikums behov for forenkling	☐	☐	☐	☐	☐
f. Reklamefinansierte medier	☐	☐	☐	☐	☐
g. Journalisters selvsensur (f. eks unngår å skrive ubehagelig om eiere eller nære kilder)	☐	☐	☐	☐	☐
h. For liten kunnskap om samfunnet blant journalister	☐	☐	☐	☐	☐
i. For Oslo-fokusert journalistikk	☐	☐	☐	☐	☐
j. Journalister sin tendens til å "jage i flokk"	☐	☐	☐	☐	☐
k. Kildene har for mye makt	☐	☐	☐	☐	☐

Egenskaper som journalister bør ha

16. Hva mener du er de viktigste kunnskaper, ferdigheter, holdninger / verdier og personlige egenskaper en god nyhetsjournalist bør ha? [Skriv kort i stikkordsform.]

Svar: _____

17. Er det noe av det du nevner ovenfor som du føler at du selv pr. i dag mangler (i større eller mindre grad)? [Skriv kort i stikkordsform.]

Svar: _____

Noen spørsmål om dine foreldre

18. Hvilket hovedyrke har/hadde dine foreldre? Vær så nøyaktig som mulig med type arbeidssted og arbeidsoppgaver dersom dette ikke går klart fram av yrkestittelen [eksempel: 'lærer på ungdomsskole', 'saksbehandler på trygdekantor', 'dataingeniør med privat firma']

a. Fars yrke: _____

b. Mors yrke: _____

19. Har/hadde noen av dine foreldre noen form for journalistisk erfaring? [Ett kryss]

- 01 ☐ Nei, ingen av dem
 02 ☐ Ja, far
 03 ☐ Ja, mor
 04 ☐ Ja, begge

Her følger noen flere spørsmål om studievalget ditt

20. Har du tidligere søkt om opptak på det studiet du nå er i gang med? [Ett kryss]

- 01 ☐ Ja
 02 ☐ Nei

21. Hvor tidlig fattet du interesse for det studiet du går på? [Ett kryss]

- 01 ☐ Jeg har visst helt fra jeg var barn at det var dette jeg ville
 02 ☐ Jeg bestemte meg i løpet av ungdomstida
 03 ☐ Jeg bestemte meg på søketidspunktet
 04 ☐ Jeg er fortsatt usikker på om jeg har valgt riktig

22. Hva er ditt fødselsår og kjønn?

Fødselsår: 19____ Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

23. I hvor stor grad er du interessert i politikk? [Ett kryss]

I
svært
stor grad				Ikke
i det
hele tatt	Vet ikke
1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

24. I hvor stor grad vil du beskrive deg selv som samfunnsengasjert? [Ett kryss]

I
svært
stor grad				Ikke
i det
hele tatt	Vet ikke
1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

25. Hvilket politisk parti vil du stemme på ved Stortingsvalget i 2009? [Ett kryss]

1 ☐ Høyre	5 ☐ Kristelig Folkeparti	9 ☐ Annet parti
2 ☐ Fremskrittspartiet	6 ☐ Rødt	10 ☐ Har stemmerett, men vil ikke stemme
3 ☐ Arbeiderpartiet	7 ☐ Sosialistisk Venstreparti	11 ☐ Har ikke stemmerett
4 ☐ Senterpartiet	8 ☐ Venstre	12 ☐ Vet ikke

26. Hva er (var) din mors og din fars høyeste utdanningsnivå? [Ett kryss for hver av dine foreldre]

Grunnskolenivå (inkludert folkeskole, framhaldsskole og realskole)	Mor	Far
Ett- eller toårig yrkesfaglig videregående skole eller yrkesskole	1 ☐	1 ☐
Treårig videregående skole eller gymnas	2 ☐	2 ☐
Ett- eller toårig høyskole/universitetsutdanning	3 ☐	3 ☐
Tre- eller fireårig høyskole/universitetsutdanning (inkl. cand. mag.)	4 ☐	4 ☐
Femårig eller lengre høyskole/universitetsutdanning (inkl. embetseksamen)	5 ☐	5 ☐
	6 ☐	6 ☐

Utdanning som ikke lar seg plassere ovenfor, i så fall hva:

Mor: _____

Far: _____

Vet ikke 8 ☐ 8 ☐

Til slutt noen spørsmål om litt av hvert

27. Hvor er du og dine foreldre født?

a. Jeg	1 ☐ Norge	2 ☐ Annet nordisk land	3 ☐ Europa / Nord-Amerika	4 ☐ Sør- / Mellom-Amerika	5 ☐ Asia	6 ☐ Afrika	7 ☐ Oceania
b. Far	1 ☐ Norge	2 ☐ Annet nordisk land	3 ☐ Europa / Nord-Amerika	4 ☐ Sør- / Mellom-Amerika	5 ☐ Asia	6 ☐ Afrika	7 ☐ Oceania
c. Mor	1 ☐ Norge	2 ☐ Annet nordisk land	3 ☐ Europa / Nord-Amerika	4 ☐ Sør- / Mellom-Amerika	5 ☐ Asia	6 ☐ Afrika	7 ☐ Oceania

28. Hvor bodde du gjennom mesteparten av oppveksten? Oppgi kommune, eventuelt land hvis utenfor Norge. [Hvis du har bodd flere steder, oppgi det stedet du har bodd lengst.]

Kommune / land: _____

29. Nedenfor står en liste over ulike egenskaper som noen vil mene at journalister bør ha. Kryss av for hvor viktige du synes de ulike egenskapene er for en god journalist. [Ett kryss for hver egenskap]

	Svært viktig	Litt viktig	Hverken viktig/uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	Vet ikke
a. Nysgjerrighet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
b. En viss porsjon frekkhet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
c. Rettferdighetssans	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
d. Kunnskap om samfunnet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
e. Politisk nøytralitet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
f. Medfølelse med enkeltpersoner og svake grupper	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
g. En viss kynisme når enkeltpersoner skal omtales	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
h. Utdanning på høyskole- eller universitetsnivå	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
i. Et nært og personlig forhold til kilder	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
j. God framreden foran kamera eller mikrofon	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
k. Effektivitet og hurtighet - være i stand til å produsere nyheter raskt	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
l. Grundighet og nøyaktighet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
m. Respekt for autoriteter	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
n. Bred livserfaring	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
o. God språk- og formuleringsevne	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
p. Vite hva slags stoff som selger	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
q. Menneskekunnskap	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

30. Helt til slutt: Hva er ditt førsteinntrykk så langt av journalistutdanningen du nå har begynt på?

Svar: _____

Tusen takk for hjelpen! Har du kommentarer til skjemaet kan du skrive dem her.

Vedlegg: Intervjuguide journalistikkstudentene høsten 2010

1. Hvorfor har du begynt på journaliststudiene? Hva er det som motiverer deg?
2. I hvor stor grad bli dere trent i å takle tidspress og deadlines på studiet?
3. I hvilken grad arbeider dere flermedialt via studiene?
4. Er du villig til å arbeide flermedialt? Og på nett?
5. Hva ønsker du å arbeide med i framtiden, og hvorfor?
6. Hvilke forhåpninger har du om å få en jobb etter endt studier?
7. Hvordan tror du at du vil få den jobben du ønsker deg ved endt studie?
8. Hvordan ser du for deg arbeidsdagen som journalist?
9. Hvor mange saker tror du at du må produsere per dag/uke som journalist?
10. Hvor viktig er det for deg å drive med oppsøkende journalistikk, å være ute i felten?
11. Hvilke arbeidstider forventer du deg?
12. Er du innstilt på å arbeide turnus?
13. Tror du at du kan få en rolle som samfunnets vaktbikkje? Tror du at du kan utgjøre en forskjell? Hvis ja, hvordan?
14. Hva tenker du om nedskjæringene/bekymrer du deg for nedskjæringene som har vært etter finanskrisen?
15. Tror du at finanskrisen har endret på journalistens hverdag og arbeidsmåte?
16. Tror du det er rom for grundig journalistikk på nett? Hvis ja, hvordan? Hvis nei, hvorfor og hvilke andre områder?
17. Har du noen bekymringer nå det gjelder framtiden som journalist?
18. Tror du journalistens rolle og ideal blir påvirket av nedbemanningene? Frykter du for kvalitetsjournalistikken?
19. Hva tror du er viktig for framtidens journalister å kunne? Hvilke egenskaper bør en journalist ha?
20. Har du noen tanker omkring de viktigste inntektskildene til mediebedrifter i framtiden?
21. Hva slags journalistikk tror du det er bruk for i framtiden?
22. Tror du på brukerbetaling på nett? Kan dette sikre kvalitetsjournalistikken?
23. Tror du at det vil eksistere papiraviser om 10 år? Hvis ja, hvor stor rolle kommer disse avisene til å spille for brukerne?
24. Hvilket media vil være arena for kvalitetsjournalistikken i framtiden tror du?
25. Tror du kommersielle hensyn kan styre hva som publiseres?

Vedlegg: De intervjuede journaliststudentene

1. "Eva", født 1989, på første året av journalistutdanningen. Ingen journalistisk erfaring.
2. "Inga", født 1988, på første året av journalistutdanningen. Ingen journalistisk erfaring.
3. "Morten", født 1988, på siste året av journalistutdanningen. Vikariat i en av landets største riksdekkende medier, i nettavdelingen.
4. "Mia", født 1984, på første året av journalistutdanningen. Erfaring fra studentradio.
5. "Jon", født 1982, på siste året av journalistutdanningen. Vikariat i en av landets største riksdekkende medier, i nettavdelingen.
6. "Nils", født 1989, på andre året av journalistutdanningen. Vikariat i en av landets største riksdekkende medier, i nettavdelingen.
7. "Pia", født 1988, på første året av journalistutdanningen. Erfaring fra lokalavis.
8. "Per", født 1975, på første året av journalistutdanningen. Tidligere erfaring fra et annet relatert fagområde.
9. "Siv", født 1988, på første året av journalistutdanningen. Ansatt i magasin for kvinner. Tidligere erfaring fra lokalavis.
10. "Trond", født 1990, på første året av journalistutdanningen. Tidligere erfaring fra lokalavis.

Vedlegg: Intervjuguide redaktører høsten 2010

1. Har din bedrift nedbemannet i den siste tiden (vis ja, som følge av finanskrisen? Og: har dette (eller hvordan har dette) påvirket lesertall og antall publiserte saker?).
2. Blir journalistens rolle og ideal påvirket av nedbemanningene (generelt for alle bedrifter)? Hva har (eller har) din bedrift gjort (noe) for bevare kvaliteten i artiklene?
3. Hvordan tror du den fremtidige arbeidshverdagen blir for journalistene? (Vil den være endret, eller er den i endring på grunn av inntjeningskrav?)
4. Hva slags kvaliteter og egenskaper er du ute etter hos journalistene?
5. Hva ser du for deg blir den/de viktigste inntektskildene i årene framover?
6. Har dere rom for grundig journalistikk på nettet? Hva er viktigst for dere? Trafikk, eller kvalitet? Tror du på et samspill mellom trafikk og kvalitet – og hvordan?
7. Brukerbetaling på internett: Er det rom for dette? Kan dette bidra til å sikre kvalitetsjournalistikken på nett? Hvor viktig er eventuell mediestøtte til nettmediene for å sikre kvaliteten?
8. Tror du at det vil eksistere papiraviser i Norge om 10 år? Hvis ja, hvor stor rolle/hvilken rolle kommer disse avisene til å spille for brukerne/leserne?
9. Påvirker, eller kan annonsesalg påvirke hvilke saker som publiseres? Målgruppe etc.? Styrer eller kan kommersielle hensyn styre hva som blir publisert?
10. Behov for ny arbeidskraft i årene framover, tror du at bedriften din vil øke/reducere antall ansatte i tiden framover? Hvilke stoffområder vil bli prioritert?